

Универзитет у Београду
Тероризам, организовани криминал и безбедност

Мастер рад

**„Бела“ Ал Каида као безбедносни
феномен угрожавања Западног
Балкана**

Студент: Далибор Седлар, број индекса:184/2016

Ментор: професор др Драган Симеуновић

Универзитет у Београду

Тероризам, организовани криминал и безбедност

Мастер рад

**„Бела“ Ал Каида као безбедносни феномен угрожавања
Западног Балкана**

Студент: Далибор Седлар, број индекса: 184/2016

Ментор: професор др Драган Симеуновић

Београд, јул 2017. године

Захвалност

Колегиници Марији Мандић, на избору мастер студија и неизмерној подршци током њиховог трајања, као и за време саме израде мастер рада.

Сажетак

Ал Каида је терористичка организација која је међу првима у своје редове увела мултинационалност и ангажовала муслимане који су пореклом из Европе, а за које се не би могло на први поглед – по њиховом изгледу, образовању, говору, држављанству или другим карактеристикама, претпоставити да би били носиоци тероризма. Ова нова димензија тероризма постала је позната као феномен „беле“ Ал Каиде. Подручје Западног Балкана, због свог геополитичког положаја, националног састава и израженог милитантног екстремизма у појединим деловима, посебно је погодно тле за деловање „беле“ Ал Каиде. Њени припадници све више користе овај регион као логистичку базу, за ширење идеологије, врбовање и обучавање присталица, што представља озбиљну безбедносну претњу.

Кључне речи: тероризам, Ал Каида, „бела“ Ал Каида, претња, насиље, супротстављање, Западни Балкан

Abstract

Al-Qaeda is a terrorist organization that was among the first to introduce multi-nationality into its ranks and to hire Muslims who are originally from Europe, who couldn't be assumed at first glance - after their appearance, education, speech, nationality or other characteristics, to be carriers of terrorism. This new dimension of terrorism has become a phenomenon known as the "white" Al-Qaeda. The Western Balkans, due to its geopolitical position, ethnic composition and intense militant extremism at some parts, is particularly fertile ground for the operationing of the "white" Al-Qaeda. Its members are increasingly using the region as a logistical base, for ideology spreading, the recruitment and training of supporters, which all poses a serious security threat.

Keywords: terrorism, Al Qaeda, "white" Al Qaeda, threat, violence, confrontation, west Balkan

Биографија

Рођен дана 16.12.1981. године у Карловцу, Република Хрватска. Завршио гимназију природно-математичког смера са одличним успехом (4,95) у Косовској Митровици 2000. године, а након тога уписао и успешно завршио основне студије на Војној академији, смер пешадија, са просеком 8,42. Одбранио дипломски рад на тему „*Дејство снајперског пара у насељеном месту*“ са оценом одличан (10,00).

Током 2008. године завршио специјалистичке студије на Факултету безбедности Универзитета у Београду и стекао звање *специјалисте безбедносног менаџмента из области одбране од тероризма*. Одбранио специјалистички рад под називом „*Оспособљеност извиђачко - диверзантских јединица Војске Србије за противтерористичка дејства*“.

Током мастер студија на студијском програму „Тероризам, организовани криминал и безбедност“ на Универзитету у Београду остварио просек 8,20.

Од 2004. до 2011. године радно ангажован у Војсци Србије, на различитим командирским дужностима у извиђачко-диверзантским и падобранским јединицама. Од 2011. године запослен у Војнобезбедносној агенцији.

У периоду од 2015. до 2016. године, учествовао у мултинационалној операцији Уједињених нација „UNIFIL“ у Либану.

За време радног ангажовања завршио низ специјалистичких курсева и семинара у земљи и иностранству.

Говори енглески и француски језик.

Садржај

Сажетак	iv
Abstract	iv
Биографија	v
Попис скраћеница	viii
Попис слика	x
Попис табела	xii
УВОД	1
1. ПОЈАМ И КЛАСИФИКАЦИЈА ТЕРОРИЗМА	4
1.1. Теоријско одређење појма тероризам	4
1.2. Подела тероризма и облици његовог испољавања	7
2. ИСЛАМИСТИЧКИ ТЕРОРИЗАМ – ОСНОВЕ И УЗРОЦИ	11
2.1. Верски фундаментализам и политички интереси као узрок исламистичког тероризма	12
3. „БЕЛА“ АЛ КАИДА КАО ФЕНОМЕН УГРОЖАВАЊА БЕЗБЕДНОСТИ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА	19
3.1. Ал Каида као претеча „беле“ Ал Каиде	19
3.2. Настанак и развој „беле“ Ал Каиде на простору Западног Балкана	23
3.3. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Федерације БиХ	26
3.4. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Албаније	42
3.5. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Македоније	46

3.6. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Хрватске	53
3.7. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Црне Горе	55
3.8. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Србије	58
3.8.1. Настанак и развој „беле“ Ал Каиде на Косову и Метохији	60
3.8.2. Настанак и развој „беле“ Ал Каиде у Рашко-полимској области	69
4. БЕЗБЕДНОСНИ АСПЕКТИ И МЕРЕ СУПРОТСТАВЉАЊА ФЕНОМЕНУ „БЕЛЕ“ АЛ КАИДЕ НА ПРОСТОРУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА	86
4.1. Нормативне мере	90
4.2. Безбедносно–обавештајне мере	91
4.3. Оружане (борбене) мере	94
4.4. Политичко–дипломатске мере	95
4.5. Економско–финансијске мере	95
4.6. Едукативно–васпитне мере	97
4.7. Психолошко–пропагандне мере	98
ЗАКЉУЧАК	100
Литература	104
Прилог	112

Попис скраћеница

АИО („Активна исламска омладина“) – организација коју је 1995. године формирала група Бошњака, бивших припадника јединице „Ел Мудахид“

АНА – Албанска национална армија, терористичка организација

ВИФ – организација „Benevolence Internacional Foundation“

БиХ – Федерација Босна и Херцеговина

ГИА - Groupe Islamique Armé, терористичка организација у Алжиру

ДФНУА - „Демократски фронт за национално уједињење Албанаца“

ЕУ – Европска унија

ИВЗ – исламска верска заједница

ИЗ – исламска заједница

ИЗС – Исламска заједница „Санџака“

ИЗуС - Исламска заједница у Србији

ИСИС/ИД – „Исламска држава“, терористичка организација

ИХО - „Интернационална хуманитарна организација“

КиМ – Косово и Метохија

МАК (Maktab al Khidmat ili Mujahidin al-Arab) – терористичка организација, претеча Ал Каиде

МНВС - Муслиманско национално веће „Санџака“

МОК - „Муслимански омладински клуб“

НДХ – Независна држава Хрватска

ОВК – Ослободилачка војска Косова, терористичка организација

ОВПМБ – Ослободилачка војска Прешева, Медвеђе и Бујановца, терористичка организација

ОКС (Омладински културни центар “АТIS”) - вахабитска организација коју су 1998. године формирали бивши припадници 505. бужимске бригаде

ОНА - Ослободилачка национална армија, терористичка организација

ПКК (Parti Karkaren Kurdistan) - Курдистанска радничка партија, терористичка организација

САД / US (Unites States) – Сједињене Америчке Државе

СДА - Странка демократске акције Алије Изетбеговића

СФРЈ – Социјалистичка федеративна република Југославија

TWRA („Third World Relief Agency“) – муслиманска хуманитарна организација

ОУН/УН – организација Уједињене нације

UNHCR (the United Nations High Commissioner for Refugees) – Високи комесаријат Уједињених нација за избеглице

ФБИ (Federal Bureau of Investigation) – Федерални истражни биро

FBKSH - „Фронт за Национално уједињење Албанаца“

ФТО – Физичко – техничко обезбеђење

ШАИБК - „Отаџбинско удружење за национално уједињење и интеграцију“

Попис слика

1.	Фотографија Осаме бин Ладена	21
2.	Рута „Албанске везе“	25
3.	Рута „Зелене трансферзале“	25
4.	Фотографија Инеса Миџића	40
5.	Фотографија Јасмина Кесеровића	40
6.	Графити у ромском насељу у Нишу	59
7.	Пројекат „Велике Албаније“	60
8.	Фотографије верских вођа који су на КиМ пропагирали радикални ислам	65
9.	Општине које припадају „Санџаку“	69
10.	Интернационални универзитет у Новом Пазару	79
11.	Фотографије неких од држављана Р. Србије, највише из Рашко области, који се боре на страни ИСИС-а у Сирији	84

Попис табела

1.	„Нова типологија тероризма“	7
2.	Преглед терористичких напада у иностранству чији су извршиоци пореклом са Балкана или имају неку врсту везе са тим простором	115
3.	„Преглед балканских милитантно-исламистичких Интернет сајтова и електронских медија“	127

Увод

„Шехид ће се код Алаха одликовати по шест ствари, опростит ће му се грјеси при пролијевању прве капи крви, видјет ће своје место у Ценету, бит ће поштеђен кабурске казне, неће осјетити страх Судњег дана, ставит ће му се на главу круна достојанства чији ће један драгуљ бит вриједнији од цијелог дуњалука и свега што се на њему налази, оженит ће га са седамдесет хурија (џенетских дјевојака), и дозволити ће му се шефа'ат (заговорништво) за седамдесет особа из своје породице“¹.

Тероризам је појава која кроз историју има дубоке корене. Међутим, широј јавности постао је интересантан тек након терористичких напада седамдесетих и осамдесетих година прошлог века. Дешавања 11. септембра 2001. године, када је постало јасно да њиме може бити угрожен било који део планете, држава или појединац, довела су до објаве „глобалног рата“ тероризму.

Терористички акти у центру Њујорка, Мадрида, Лондона, Мумбаја, Париза и Брисела, показали су једну нову димензију савременог тероризма, која се не огледа само у начину оружане борбе. Терористичке групе у оквиру деловања развијају својеврсну обавештајну компоненту, што им омогућава бољу организацију, ефикасност, наношење озбиљније штете и већи пропагандни ефекат.

Мреже терористичких организација простиру се не само у регионима где су терористички напади уобичајени, већ баш тамо где борбених дејстава нема. Њихове „хелије“ задужене за регрутацију, обуку, прибављање финансијских средстава и планирање, своје центре имају како у туристичким метрополама, тако и у руралним пределима.

Бројна истраживања указују на то да је одавно превазиђен „класичан“ профил терористе – који га описује искључиво као млађу мушку особу, муслимана, Арапа, тамне боје коже, неког ко долази из ратних подручја Блиског Истока.

¹ Исламска Интернет страница „Пут вјерника“, „Неколико хадиса Посланика, *sallAllahu alejhi we sellem*, о врлини борбе и погибије на Алаховом путу“, Интернет, <http://www.putvjernika.com/Static/osmjeh-sehidahtml>, 10.04.2017.

Ал Каида је организација која је међу првима у своје редове увела мултинационалност. Препознала је да добри борци не морају бити само они који потичу из ратних подручја и имају изражен национализам, жељу за борбом против перципираног непријатеља, односно одбраном породице и заједнице. Подједнако мотивисани су они који су регрутовани путем Интернета, од стране рођака и пријатеља или су примили другу веру².

У питању су Европљани, најчешће Албанци и Бошњаци пореклом са Западног Балкана, за које се не би могло на први поглед – по њиховом изгледу, образовању, говору, држављанству или другим карактеристикама, претпоставити да би били укључени у тероризам. Лакше им је да добију визе, путују, остваре контакте и привлаче на себе далеко мање пажње, што све доприноси успешности циљева терористичке организације. Ова нова димензија тероризма постала је позната као феномен „беле“ Ал Каиде.

Подручје Западног Балкана, због свог геополитичког положаја, националног састава и израженог милитантног екстремизма у појединим деловима, посебно је погодно тле за деловање „беле“ Ал Каиде. Њени припадници све више користе овај регион као логистичку базу, за ширење идеологије, врбовање и обучавање присталица, што представља озбиљну безбедносну претњу.

Познато је да постоји одређен број лица из наше земље, са подручја Косова и Метохије и из Рашке области, која су прошла обуку и учествовала у сукобима на страни Ал Каиде или Исламске државе. Међутим, они нису једини који представљају потенцијалну опасност. Други вид манифестације феномена „беле“ Ал Каиде, који много више забрињава, су људи који су се школовали или боравили у исламским земљама, где су регрутовани, а затим враћени у матичну државу као „спавачи“. Они су прикривени и не приметни до самог „активирања“, али могу нанети огромну штету.

² Видети шире: Speckhard Anne, *“Suicide Terrorism – Genesis of”* у: Fink George, *„Encyclopedia of Stress“*, Elsevier Ltd, Oxford, 2006, pg 8.

Научни циљ овог рада је изучавање узрока настанка, развоја и начина деловања „беле“ Ал Каиде у државама на територији Западног Балкана, као и реакција државног врха и снага безбедности наведених земаља, а све у сврху одређивања адекватних мера на супротстављању овом феномену.

Рад је израђен у форми теоријског истраживања, а извори података су научно-теоријски радови домаћих и страних стручњака, статистички подаци, правни прописи и друга документа као што су споразуми, програми, смернице, званичне Интернет презентације и сл.

Основна хипотеза у раду је да су главни фактори који доприносе настанку, развоју и деловању феномена „беле“ Ал Каиде на простору Западног Балкана: радикалне исламистичке организације подржане од стране држава спонзора тероризма које на том простору настоје да остваре своје геополитичке и друге циљеве; последице етничких сукоба народа на Западном Балкану које су утицале на кризу идентитета; низак животни стандард; тражење „спаса“ у исповедању радикалних облика вере и њено екстремистичко испољавање; као и непредузимање адекватних антитерористичких мера на супротстављању и искорењивању овог феномена на простору Западног Балкана.

Предмет рада је угроженост Западног Балкана феноменом „беле“ Ал Каиде, у оквиру чега је акценат дат на сагледавању узрока њеног настанка, развоја и испољеном деловању. У раду ће бити обрађен и појам тероризма и његова класификација, са посебним освртом на основе и узроке настанка исламистичког тероризма, а покушаћемо да сагледамо и безбедносне аспекте и предложимо мере на супротстављању феномену „беле“ Ал Каиде на простору Западног Балкана.

1. Појам и класификација тероризма

1.1. Теоријско одређење појма тероризам

Тероризам је изразито комплексан и променљив друштвени феномен, што отежава да се једном дефиницијом обухвате све његове карактеристике. Такође, ситуацију додатно компликује често неразликовање од појмова као што су терор, герила, ослободилачки рат и сл. У највећем броју случајева, методологија његовог истраживања остаје само на теоријском сагледавању.

Поред проблема са научног аспекта, јавља се и политичка компонента, која не дозвољава да се постигне заједнички став по питању дефинисања овог појма. Наиме, државе често осуђују тероризам који њима штети, а подржавају групе које им интересно одговарају. Због тога до данас није установљена универзална међународна дефиниција, иако постоји скоро 20 конвенција Уједињених нација које на неки начин третирају тероризам.

Дефиниције које се налазе у литератури можемо поделити на академске (односно научне) и административне (донешене од стране различитих државних и међународних институција, за потребе њиховог рада).

Што се тиче Републике Србије, у стратегији националне безбедности из 2009. године, тероризам је одређен као: „један од највећих ризика и претњи за глобалну, регионалну и националну безбедност. Савремени тероризам је глобалан по свом обиму, а повезан је и са насилним верским екстремизмом. **У условима глобалног тероризма, Република Србија може бити мета терористичког деловања, како непосредно тако и коришћењем њене територије**“.³

Чак и у оквиру институција једне државе, могу се наћи различита становишта приликом дефинисања тероризма. Наиме, Министарство спољних послова САД (*US State Department*), тероризам дефинише као „предоминантно политички мотивисано насиље извршено против невојних циљева од стране поднационалних група или тајних

³ Министарство одбране Републике Србије, „Стратегија националне безбедности Републике Србије“, Београд, 2009, стр. 14.

агената, обично са намером утицаја на јавност“.⁴ Са друге стране, Федерални истражни биро (*FBI*) тероризам одређује као: „незакониту употребу силе или насиља против лица или имовине да би се застрашила или присилила влада, цивилно становништво или било који њихов сегмент ради промоције политичких или социјалних циљева“.⁵

Државе чланице Европске уније 2002. године усагласиле су се око тога шта би требало сматрати за терористичку претњу: „Тероризам је намерни акт који може нанети озбиљну штету земљи или међународној организацији, почињен са циљем да се озбиљно застраши становништво, неоправдано приморавајући владу или међународну организацију да нешто учини или да се уздржи од сваког чињења озбиљно дестабилишући или уништавајући основне политичке, економске или друштвене структуре помоћу напада на живот или физички интегритет неке особе, киднаповања, узимања талаца, заузимања летилица или бродова или производњом, поседовањем или транспортом оружја или експлозива“⁶.

Што се тиче научника и стручњака који су проучавали ову проблематику, дефиниције су бројне, али као и у административним круговима, веома различите.

Милан Милошевић је овај појам видео као „плански акт насиља који предузимају одређене друштвене групе са циљем очувања или освајања власти и да се тероризам с правом назива само онај терор који у свом бићу садржи социјално-психолошку, односно политичку компоненту“⁷.

Дефиниција професора Драгана Симеуновића свеобухватно приказује појам тероризма и даје нам његову детаљну анализу: „сложени облик организованог групног и ређе индивидуалног или институционалног политичког насиља, обележен не само застрашујућим физичким и психолошким, већ и софистицирано-технолошким методама политичке борбе, којима се обично у време политичких и економских криза, а ретко и у условима остварене економске и политичке стабилности једног друштва,

⁴ US State Department, „*Patterns of Global Terrorism 2001*“, Washington DC, 2002, pg 16.

⁵ Симеуновић Драган, „*Тероризам*“, Правни факултет, Београд, 2009, стр. 43.

⁶ Marques Pelaez Ignacio, „*The Contribution of the European Union*“, in UNITED NATIONS OFFICE FOR DRUG CONTROL AND CRIME PREVENTION, SYMPOSIUM: COMBATING INTERNATIONAL TERRORISM: THE CONTRIBUTION OF THE UNITED NATIONS, 2003, pg 108 у: Симеуновић Драган, „*Тероризам*“, Правни факултет, Београд, 2009, стр. 43.

⁷ Милошевић Милан, „*Снага неконвенционалних дејстава*“, Војни информатор, бр. 6/2004, стр. 62.

систематски покушавају остварити „велики циљеви“ на морбидно спектакуларан начин, а непримерено датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију упражњавају“⁸.

У страној литератури, наилазимо често на дефиницију израелског научника Боаза Ганора, који је овај феномен одредио као: „намерну употребу, или претњу употребом, насиља против цивила или цивилних мета, ради постизања политичких, идеолошких и религиозних циљева“⁹.

Пол Дејвис је у свом истраживању као дефиницију тероризма дао следећу: „Тероризам је употреба или претња употребе насиља у сврху спровођења терора“¹⁰.

Анализом и проучавањем садржаја бројних дефиниција тероризма може се закључити да су конститутивни елементи сваког терористичког акта:

1. сам акт насиља (свесна и намерна употреба насиља или претња насиљем);
2. политичка, верска или етничка мотивисаност;¹¹
3. политички, верски или етнички циљеви и порука;
4. незаконит и криминалан чин¹²;
5. злочиначки карактер, непредвидивост, суровост и безобзирност; стварање атмосфере страха, ужаса, панике и неповерења;
6. невинне (намерне или насумичне) цивилне жртве – неборци и
7. његова јавност, жеља за публицитетом (тероризам као акт комуникације)¹³.

⁸ Симеуновић Драган, „Тероризам“, Правни факултет, Београд, 2009, стр. 80.

⁹ Ganor Boaz, „No Prohibition Without Definition“, Интернет, <http://www.ict.org.il/articles/artcledet.cfm?articleid=393> у: Симеуновић Драган, „Тероризам“, Правни факултет, Београд, 2009, стр. 41.

¹⁰ Davis K. Paul, Cragin Kim, „Social Science for Counterterrorism – Putting the Pieces Together“, RAND Corporation, Santa Monica, 2009, pg 4.

¹¹ Овај елемент прави јасну и одлучујућу разлику између тероризма и криминала. Видети шире: Rodin, David, „Terrorism without Intention“, *Ethics*, Vol. 114, No. 4, Symposium on Terrorism, War, and Justice, 2004, pg 756.

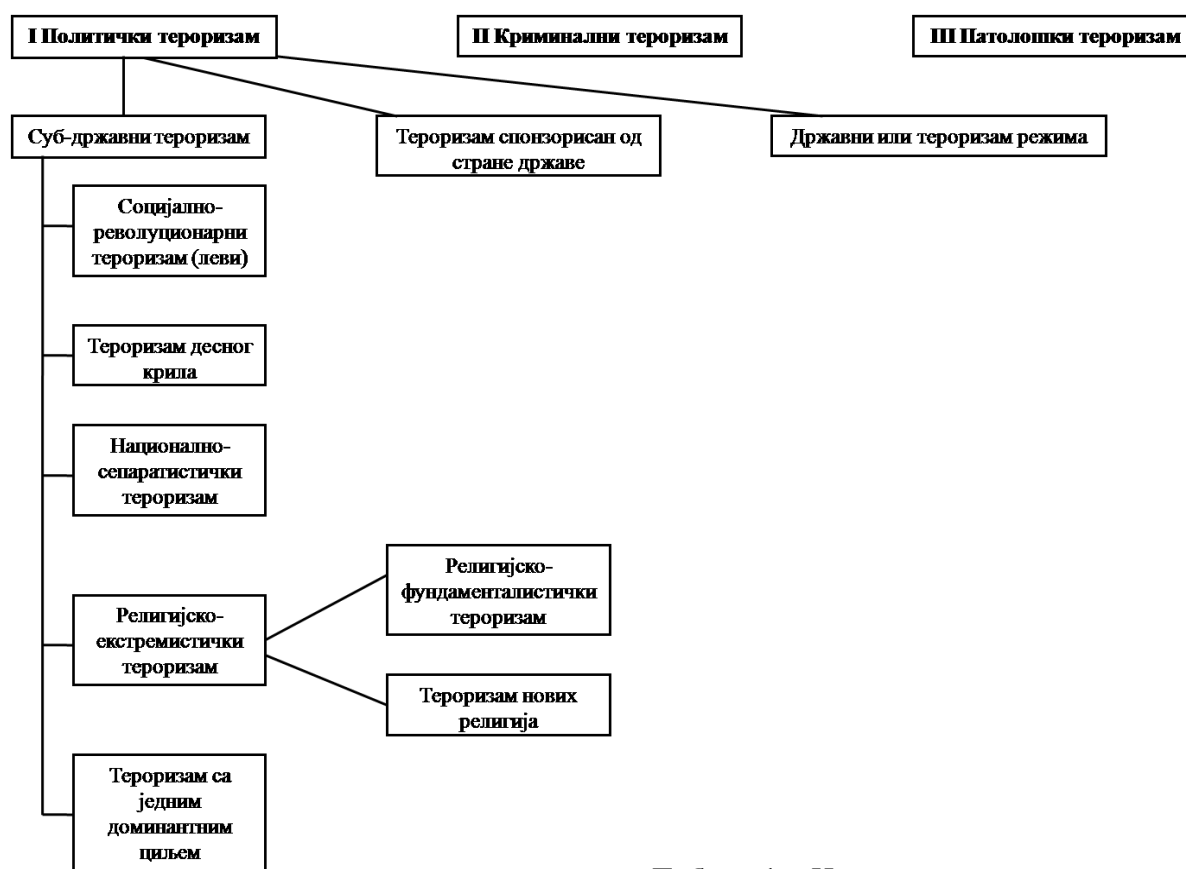
¹² Видети шире: Sasso'li, Marco, „Terrorism and War“, *Journal of International Criminal Justice*, No. 4, 2006, pg 959.

¹³ У великом броју дефиниција тероризма спомињу се и бројни други конститутивни елементи тероризма, као што су: метод, средства, тактика, самовоља, безличност, насумичност, уцена, принуда, непостојање дискриминације, навођење на послушност и слично - Група аутора, „Савремени тероризам“, Службени гласник, Београд, 2015, стр. 70.

1.2. Подела тероризма и облици његовог испољавања

Као што је описано у претходном поглављу, ни у светској ни у српској науци, као ни у правној и политичкој теорији, нема усаглашености око дефиниције тероризма, па самим тим ни око његовог класификовања. Управо због комплексности и обиља појавних облика тероризма, могуће су поделе по бројним критеријумима.

Алекс Шмид је појавне облике тероризма представио следећом табелом¹⁴:

Табела 1. „Нова типологија тероризма“

Рекс Хадсон пошао је од претпоставке да терористичке групе могу бити класификоване према њиховој идеологији и политичкој позадини, па је направио категоризацију на: **национално-сепаратистичке, религијско-фундаменталистичке, социјално-револуционарне и терористичке групе нових религија**¹⁵.

¹⁴ Schmid Alex, „Political Terrorism: A Research Guide“, NJ: Transaction Books, New Brunswick, 1983 y; Post Jerrold M, „The Mind of the Terrorist - The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda“, Palgrave Macmillan, New York, 2007, pg 4.

¹⁵ Hudson Rex, „The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?“, Library of Congress, Washington, D.C., 1999, pg 14.

Милан Мијалковски класификује тероризам на основу утврђивања основних елемената терористичког процеса, који су према њему: активни субјект (носилац), пасивни субјект (жртва), учинци и посматрачи. **На основу наведених елемената терористичког процеса, посебно активног субјекта, он тероризам класификује: 1)** према носиоцима: недржавни, државни и међународни (транснационални); **2)** према узроцима: објективни и субјективни; **3)** према објекту напада (жртва – пасивни субјекат): селективни и неселективни; **4)** према циљевима: општи, посебни и појединачни циљеви недржавних терористичких субјеката према држави и државе у међународном тероризму; **5)** према стратегији и тактици (најчешће коришћеним методама терористичког деловања), **6)** према средствима: конвенционални, нуклеарно–хемијско–биолошки и тероризам у коме су коришћена импровизована средства (конвенционална и за масовно уништавање); **7)** према простору: микро, макро и планетарни тероризам и према времену¹⁶.

Професор Драган Симеуновић класификује тероризам према: главним циљевима, односно програмско-циљној оријентацији; методама и средствима деловања, као и према типу актера - субјекта тероризма¹⁷. Сходно томе, **према средствима** тероризам дели на:

- а) класични (конвенционални);
- б) биохемијски и нуклеарни;

а према методима на:

- а) класични (конвенционални);
- б) самоубилачки;
- в) сајбер-тероризам (када се Интернет злоупотребљава у терористичке сврхе)
- г) нарко-тероризам.

Класификација тероризма **према актерима - субјектима** тероризма, према Симеуновићу, извршена је сходно више повезаних критеријума: њиховој бројности, степену организационе повезаности и институционалној димензији. Ова подела обухвата:

- а) индивидуални тероризам;

¹⁶ Мијалковски Милан, „Тероризам и противтерористичка борба 2“, Војна академија, ВИЗ - Војна штампарија, Београд, 2003, стр. 19 – 56.

¹⁷ Симеуновић Драган, „Тероризам“, Правни факултет, Београд, 2009, стр. 82-85.

- б) тероризам организација и илегалних група и
- в) институционални тероризам (тероризам спонзорисан од стране одређене државе).

Као што је анализирано у претходном поглављу, један од кључних елемената у дефинисању појма тероризма, а тиме и прецизнијем класификовању, је циљ који терористи желе да постигну. Према проф. Симеуновићу, **тероризам се по својим главним циљевима може поделити на следеће врсте:**

1. идеолошки мотивисан тероризам:
 - а) левичарски тероризам,
 - б) десничарски тероризам;
2. етно - сепаратистички тероризам;
3. верски фундиран тероризам:
 - а) тероризам фундиран на интерпретацијама великих религија;
 - б) тероризам верских секти.

Без обзира на могуће класификације, јасно је да терористичке организације током времена еволуирају, мењају своју структуру, начине деловања, а некада и у потпуности програмске циљеве (попут курдског ПКК). Такође, научници су дошли до одређених закључака који се тичу промена и развоја тероризма уопште. Алекс Шмид је истакао неколико група промена у односу на тероризам у свету пре 1990. године¹⁸. Многе од њих указују на експанзију како религијског уопште, тако и самоубилачког тероризма.

И група промена се односи на идеологију и структуру терористичких група:

- 1. умножавање екстремних религијских доктрина**, које су замениле марксистичке и секуларне;
- 2. уздизање исламистички инспирисаних политичких идеологија које оправдавају употребу тероризма и њихов утицај у исламском свету;**
- 3. прелаз са хијерархијски чврсто организованих терористичких група на мрежу слободно повезаних „ћелија“ и појединаца који деле заједнички идеолошки оквир („мреже без вође“);**

¹⁸ Schmid Alex, „*The Routledge Handbook of Terrorism Research*“, Routledge, New York, 2011, pg 4 у: Мандић Марија, „*Карактеристике савременог самоубилачког тероризма*“, мастер рад, Универзитет у Београду, 2013, стр. 51.

4. знаци спајања терористичких и криминалних организација („нарко-тероризам“);
5. значај Интернета и комуникационих технологија за ширење радикалних и милитантних идеологија, индоктринацију и тренинг;
6. подршка тероризму која долази из дијаспоре („homegrown terrorism“).

II група промена тиче се развоја организација у оперативном смислу:

1. развој прекоморског и прекограничног тероризма;
2. тежња ка што већем броју убијених и максималном уништењу;
3. ширење самоубилачког тероризма као тактике, тамо где је раније било незамисливо;
4. покушаји хемијског, биолошког, радиолошког и нуклеарног тероризма;
5. нелегитимни избор мета попут деце и медицинског особља;
6. повећан број напада на критичне националне инфраструктуре и транспортни систем;
7. развој „сајбер-тероризма“;
8. употреба иновација и нових технологија од стране терористичких група;
9. учестало коришћење борбених тактика из Ирака, као што је употреба импровизованих експлозивних направа;
10. појачана способност одређеног броја политичких покрета да кроз коришћење терористичких тактика осигурају делове територије из којих воде кампање насиља;
11. киднаповање и узимање талаца без озбиљних преговора, већ како би се снимило њихово убијање (одсецање глава и сл.);
12. све већи број малих операција које изводе имигранти или сиромашни;
13. коришћење салафистичких и цихадистичких теорија за развијање стратегије.

Брз пораст и драстични видови манифестације религијски фундираног тероризма последњих година, указују на то да он постаје погонска снага за много веће насиље и смртност недужних људи него што је био случај у ранијем периоду. Религијски тероризам је сада најприсутнији у форми исламског фундаменталистичког екстремизма на Блиском Истоку и у Африци, али се његове стварне и очекиване последице осећају и у другим земљама Европе, Азије и Америке.

2. Исламистички тероризам – основе и узроци

Да бисмо могли да се бавимо појмом исламистичког тероризма, потребно је пре свега познавати ислам и муслиманску религију, као и значење појмова попут фундаментализам и џихад, што често није случај код стручњака који га проучавају.

Следбеници ислама данас чине око 22% укупног броја становника (приближно 1,3 милијарде од целокупне популације). Просторно посматрано, подручје ислама се протеже од Индонезије до Марока и од Сенегала до Казахстана.

Муслиманска религија заснива се на пет „стубова“ вере¹⁹, али се у литератури која се бави проучавањем ислама наводи и *шести стуб* – *џихад*, који представља мисионарску улогу ислама, „борбу на Божијем путу“. Ова борба може се спроводити на различите начине – против злих мисли и злих речи, „пером и знањем“, док би *џихад мачем*²⁰ требало да представља борбу против оних који руше муслиманске богомоље, нападају и убијају незаштићене и сл. Управо се ова форма џихада злоупотребљава од стране исламских екстремиста, у смислу насиља прожетог кроз свети рат против свих „неверника“, односно оних који не верују у ислам или то веровање практикују на, за њих, погрешан начин.

У складу са таквим тумачењем, уколико неки владар, држава или народ не желе да прихвате позив на ислам који им муслимани упућују на миран начин, може се користити и оружана сила. Остварење задатка претварања света у земљу ислама – *дар ал ислам*, интерпретира се (погрешно) као ова форма џихада. Међутим, ширење ислама се неће спроводити увек само оружаном акцијом (ратом), и погрешно је повезивати џихад у том смислу (само) са ратом. Осим тога, арапски језик има израз који у потпуности објашњава појам оружане борбе (рата), а то је *харб*, што је још један доказ да џихад ипак није синоним за рат.

Да се одбрана и јачање вере не спроводи само оружаном борбом, већ, као што је претходно објашњено, и бројним другим акцијама, може се видети и из различитих поступака муслиманских државника у мирнодопским временима, који су проглашавали

¹⁹ Шехада, салат, рамазан, зекат и хаџилук.

²⁰ Галијашевић Џевад, „Ера тероризма у БиХ“, Филип Вишњић, Београд, 2007, стр. 35.

џихад у акцијама масовног описмењавања становништва, изградњи земље, привредном напретку и другим активностима које немају додира са ратом, па чак ни са религијом.

Према томе, џихад се може одредити као „*систем свих акција и поступака на индивидуалном и колективном плану, који муслимани чине у циљу јачања исламске религије и ширења заједнице верника*”²¹, а ако желимо даље да поједностављујемо овај појам, можемо рећи да рат јесте џихад, али да џихад није само рат.

Чињеница да џихад не представља само ширење, већ и одбрану ислама и његово јачање унутар заједнице где већ постоји, јасно указује колико је погрешно и алармантно искључиво ратно интерпретирање речи џихад од стране савремених светских медија и широке немуслиманске јавности.

2.1. Верски фундаментализам и политички интереси као узрок исламистичког тероризма

Јудаизам, хришћанство и ислам, иако изгледају као варијанте једне исте религије, одувек су имали различите ставове у односу на веру, друштво и државну власт.

У хришћанском свету углавном се тежи подели између „краљевске“ власти (*regnum*) и „свештеничке“ власти (*sacerdotium*), што није случај у исламу. Од настанка њихове религије и времена Мухамедове владавине, муслимани су истовремено постали и политичка и верска заједница, у којој је пророк био на челу државе.

Обзиром да је Мухамед својим верницима оставио мисију да шире ислам док га цео свет не прихвати, она је постала основни мотив и оправдање радикалног тумачења ислама. У њој преовладава милитантна интерпретација Курана и употреба *џихада мачем* као основног метода за постизање коначног циља, „дар ал ислама“.

²¹ Јефтић Миролуб, „Савремени џихад као рат“, Никола Пашић, Београд, 2001, стр. 22.

Управо оваква интерпретација Курана довела је до појаве фундаменталистичких покрета као претеча и покретача екстремистичких и терористичких организација, и један је од разлога за употребу термина као што су „исламски фундаментализам“ и „исламски тероризам“.

Интересантну савремену дефиницију појма фундаментализам дао је немачки политиколог Томас Мајер, који каже да је: *„Фундаментализам самовољан сепаратистички покрет који, као стална супротност модерном процесу општег отварања у размишљању, деловању, начинима живота и друштву, треба да поврати апсолутну сигурност, чврсто упориште, поуздану заштиту и јасну оријентацију путем ирационалне осуде свих алтернатива“*²².

Један од најбољих примера таквог тумачења је свакако верски односно исламски фундаментализам, који представља идеологију у складу са значењем речи „фундамент“ (темељ, основа, првобитно). Он има за циљ повратак „правом“, изворном исламу, односно његовој првобитној форми, очишћеној од утицаја свих других религија и савремених друштвених токова. Суштина је у тежњи да се дословно примени шеријат и сматра се да је то од кључне важности за одбрану, јачање и ширење исламске државе.

Шеријат, односно „грађевина Божјих закона“, настао је још у X веку, и темељи се на Курану, традицији (сунама²³) и њиховом тумачењу од стране верских стручњака. Исламисти сматрају да је управо шеријат највалиднија манифестација верског учења, и да се ислам не може остварити без шеријата. Такође, они тврде да нема ислама без исламске државе, односно, да свака држава у којој закони немају утемељења у шеријату и Курану, не може бити исламска, те сходно томе она мора бити уништена, освојена и исламизирана. Један од основних начина борбе против таквих „*неверничких*“ или „*вероодступничких*“ држава и режима је цихад, и то у свим својим облицима, како насилним (оружаним) тако и ненасилним (неоружаним).

²² Кинцлер Клаус, „Верски фундаментализам“, Клио, Београд, 1997, стр. 8-9.

²³ Суна (арапски: пут, обичај, обичајно право) – традиционални муслимански закони за које се тврди да су засновани на Мухамедовим речима и поступцима, али који нису непосредно приписани Мухамеду.

Према Мирољубу Јефтићу, **исламски фундаментализам је могуће поделити на више група**²⁴, тако да он данас, на основу начина тражења праве суштине Мухамедове поруке, егзистира у:

- легалним државним институцијама (министарства верског образовања, теолошке школе);
- међу теолошки образованим кадром са статусом „алима“²⁵;
- међу верницима без теолошког образовања који су, већином, и најрадикалнији тумачи ислама, односно, милитантни екстремисти (осим у случају шиитских муслимана, код којих су најмилитантније уleme) .

Оливер Рој је проучавао фундаментализам у оквиру сунитске струје ислама, и сматра да се **по степену милитантности може поделити на**²⁶:

- **исламски оријентисане екстремисте** (најчешће су то верници без теолошког образовања), који су забрањени законом, или делују полујавно;
- фундаментализам **улема** - државно контролисан и материјално потпомогнут систем веровања од стране актуелне власти које га користе за остварење својих политичких циљева;
- фундаментализам **широких маса верника** - њихова милитантност се огледа у идеологији која пропагира оружану борбу за „божију ствар“, као највећи доказ привржености Мухамедовој објави;
- фундаментализам **младе и образоване интелигенције**. „Фундаментализам младе и образоване интелигенције не тражи враћање шеријату, већ реконструкцији политичких односа на примеру првобитне исламске државе“²⁷. С обзиром да је ово новина у исламским покретима, често се у литератури назива „исламистичким“ и „радикализмом“²⁸.

Исламски фундаменталисти применом шеријата регулишу не само питање морала и културе, већ уређују и пословање, породично право, наследство и развод, облачење и понашање у друштву, исхрану и личну хигијену, положај жене, забрану

²⁴ Јевтић Мирољуб, „Савремени џихад као рат“, Нова књига, Београд, 1989, стр. 35.

²⁵ *Алим* - назив за онога ко се сматра знацем шеријатског права који своје политичке ставове, често супротне ставовима званичне политике неке исламске државе, износи у џамијама, током *хутбе* - молитве петком.

²⁶ Видети шире: Roy Oliver, „Fundamentalisme, integrisme islamisme“, Esprit, London, 1985.

²⁷ Исто, стр. 34.

²⁸ Јевтић Мирољуб, „Савремени џихад као рат“, Нова књига, Београд, 1989, стр. 269.

конзумирања алкохола и свињског меса. Шеријат поред тога захтева да се у области политике и економије у потпуности успостави законски поредак. Он за фундаменталисте има тежину Божје заповести, те као такав не може се ни на који начин избећи и променити.

Кодекс шеријата прописује и чувене казне које су у арапском свету познате као *hadud*. Примери тих казни су каменовање у случају браколомства или одсецање шаке за крађу и сл. Судска правила шеријата предвиђају службене сведоке и судије, али не познају никакве апелационе инстанце.

Поред тога, шеријатом је регулисано опхођење према припадницима других вера, тако да хришћани и Јевреји у основи уживају толеранцију, тј. сматрају се штићеницима (*dimi*), чиме нису обесправљени, али су потчињени „правовернима“.

На основу тог закона, који је створен још у X веку и био прилагођен том времену, фундаменталисти траже „стварање божанске државе која не треба да има само трајну важност, већ да по дефиницији, као држава коју жели Бог, мора бити надређена свим осталим државама“²⁹.

Обзиром да се у пракси то још увек није десило, исламски идеолози, заговорници радикалног ислама и фундаменталисти то објашњавају тиме што се исламски закон није примењивао у потпуности и на прави начин.

Покретачи екстремног ислама и исламског фундаментализма разликују се од земље до земље. То може бити **влада** одређене државе која формира или помаже фундаменталистичке покрете - од конзервативних до радикалних и од субверзивних до превентивних, чија је намена да спрече деловање револуционарних покрета у датој држави. У ту групу спадају Египћани, Пакистанци и нарочито Саудијци. Другу групу чине **прави народни покрети**. Најпознатији такав покрет био је активан у Ирану, и до сада је најуспешнији у спровођењу својих циљева. **Радикални исламски режими** владају у Судану и неко време су били актуелни у Авганистану, а велика су претња и

²⁹ Кинцлер Клаус, „Верски фундаментализам“, Клио, Београд, 1997, стр. 79.

другим владама где долази до злоупотребе ислама услед нестабилне политичко–безбедносне ситуације.

Већина фундаменталистичких покрета је своје програме формулисала и утемељила на основу идеолошких приручника исламских екстремиста, који представљају савремене теоретичаре исламског радикализма. Најутицајнији аутори сунитске струје су Сејид Кутб, Абу-лала-Ал Мевдуди и Абдул Селим Фараџ³⁰. У шиитској форми ислама најзначајнији аутор је Али Шариати.

У новијој историји Сејид Кутб је отелотворење радикалног ислама, чији је „утицај на салафистички джихад био пресудан“³¹. Он је тврдио „да је стварање исламског система владавине део божанске заповести и тиме не само алтернатива, него и императив“ и „джијад је као оружана борба у одбрани ислама од неправде, постао пут прописан свим истинским верницима у актуелној кризи. На оне које одбију да учествују, или се колебају, требало би гледати као на непријатеље Бога“⁵⁵.

Поред стриктног придржавања шеријата, већина тих аутора заснива своје радове на њима својственом тумачењу сура у Курану. Тако извориште и стратегија устоличења Уме, која ће обухватити целокупно становништво у свету у заједничкој држави, Калифату, по њима евидентни су у поглављима (сурама) Курана где се говори о рату (8, 9, 47, 48, итд.).

Осим погрешне интерпретације појединих сура из Курана, екстремистички исламски лидери врло често злоупотребљавају религијске обреде – попут *фатве*. Фатва је појам из религијске исламске праксе, и има два основна значења:

1. *клетва*, а понекад и осуда на смрт коју изриче исламско верско вођство према онима за које сматра да су непријатељи ислама³².
2. *јавно саопштење* које издају појединци или групе, а које је намењено свим муслиманима широм света³³.

³⁰ Члан групе Джихад, чији је припадник Халил ал Исламбули убио председника Египта Анвара ел Садата.

³¹ Сејдмен Марк, „Терористичке мреже“, Алтера, Београд, 2006, стр. 15.

⁵⁵ Еспозито Џон, „Исламска претња-мит или стварност“, Просвета, Београд, 1994, стр.155.

³² Пример овакве фатве је она којом је ирански Ајатолах Хомеини осудио на смрт књижевника Салмана Руждија због књиге „Сатански стихови“.

Према проф. др Драгану Симеуновићу, такви лидери исламских фундаменталистичких покрета, своје учење заснивају на следећим основама⁵⁸:

- Ислам је једина права религија;
- Исламска религија тражи исламску државу, није могућ ислам без исламске државе;
- Исламска држава се може остварити само силом - употребом оружја;
- Свака држава у којој се доносе закони који нису узети из Курана је неисламска, а народ такве државе се мора побунити против такве власти;
- Муслимани се најпре морају борити против неисламских власти у муслиманским земљама;
- Средство те борбе јесте цихад оружјем, који је као такав дат императивно у Курану „Крећите у бој, били слаби или снажни, и борите се на Алаховом путу залажући иметке своје и животе своје. То вам је, да знате, боље“ (Сура Ет-тевба, 41);
- Крајњи циљ те борбе је претварање целог света у земљу ислама (дар ал ислам), кроз фазе:
 1. Уједињење Арапа;
 2. Окупљање свих муслимана;
 3. Исламизација читавог света – кроз следеће подфазе:
 - а. Успостављање шеријата у земљама где је ислам некад владао (нпр. Балкан);
 - б. Успостављање ислама тамо где није владао.

Један од радикалних исламистичко-фундаменталистичких покрета који се све више шири и доводи у везу са појединим терористичким организацијама је вахабизам. Овај покрет основао је у првој половини 18. века Мухамед ибн Абдел Вахаб.

Према Оливеру Потезици, вахабизам представља „конзервативни и пуритански исламистички покрет, који би могао бити одређен као фундаменталистички, јер заговара враћање на основна и изворна исламска учења, уз нескривену нетрпељивост у односу на шиите, на суфизам и дервише, као и на либерална исламска учења“³⁴.

³³ Таква фатва је она коју је издао Осама бин Ладен 1998. године, у којој позива муслимане широм света да се уједине у циљу вођења Светог рата против Американаца и Израелаца и њиховог протеривања са „исламских Светих места“.

⁵⁸ Симеуновић Драган, Предавање *"Исламистичке терористичке организације"*, Специјалистичке студије „Тероризам и организовани криминалитет“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Школска 2005/2006. година.

³⁴ Потезица Оливер, *„Вахабити придошлице на Балкану“*, Научни рад, UDK: 28:32, Политикологија религије бр.1/2007, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2007, стр. 208.

Због свог фундаменталистичког поимања ислама и скромности коју пропагира, али и због велике финансијске подршке од стране Саудијске Арабије и других исламских земаља, вахабизам је нашао велики број присталица већином у сиромашним и средњим слојевима становништва у бројним земљама, од Индонезије до САД, а своје огранке има и у Европи, где је најзаступљенији на простору Западног Балкана.

Присталице овог покрета имају посебно одређена правила понашања, ношења и веровања, по чему се разликују од осталих муслиманских верника (**Прилог 1**).

Међутим, као и свим осталим муслиманским верницима и њима је дозвољена примена *текије* – *прикривања*, која омогућава вернику да у циљу заштите сопственог живота, живота своје породице, као и имовине, прикрију своја верска осећања и да их јавно не манифестују у непријатељској средини³⁵.

Идеолошко-верска платформа вахабизама, као и могућност примене текије, послужила су бројним групацијама и организацијама које као метод за остварење прокламованих циљева користе насиље и тероризам.

Анализом починиоца великог броја савремених терористичких аката дошло се до података који указују да је већина извршилаца примењивала радикалне облике ислама, те да су били у контакту са припадницима вахабијског или салафијског покрета, чије су везе посредно водиле до Ал Каиде, Исламске државе или неке друге фракције „глобалног исламског дихада“. То свакако не значи да су све вахабије терористи, али указује на чињеницу да већина терориста има везе са вахабијама, посебно у Европи.

³⁵ Соколовић Ранко, „Тероризам, надзор комуникација и људска права“, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 38.

3. „Бела“ Ал Каида као феномен угрожавања безбедности Западног Балкана

3.1. Ал Каида као претеча „беле“ Ал Каиде

Као што се може видети у претходним редовима, у исламском свету су држава и религија практично неодвојиви појмови, што значајно олакшава злоупотребу вере у политичке сврхе, односно као мотивационог фактора у служби тероризма. Руководство терористичких организација користи религију као покретачку снагу која ће мотивисати фанатизоване групе или појединце (вернике), а да при томе уопште не морају бити из те земље (и на овај начин се потврђује да је нација у исламу ирелевантан појам).

Све до почетка рата у Авганистану 1979. године, исламске терористичке организације и поједине исламске државе које су спонзорисале тероризам, деловале су углавном самостално и међу њима није било изражене повезаности нити синхронизованих активности. Међутим, захваљујући том рату, исламистички тероризам је изашао финансијски, кадровски, технички, организацијски, пропагандно и у сваком другом погледу, јачи. Као такав, постао је глобални безбедносни проблем, не само у немуслиманским земљама, већ и земљама где владају муслимански секуларни режими који не прихватају радикална исламска учења.

У том рату, верска индоктринација радикалним исламом изродила је идеју о свеисламском братству, а затим свест о потреби организовања мреже која би повезивала све исламске терористичке организације у једну. Та терористичка организација би имала обележја глобалне (деловање по читавом свету), мултинационалне (окупљала би исламисте без обзира на земље порекла), економске (самоодрживе), верске (ширење и наметање ислама - радикалног ислама), политичке (са циљем да цео свет буде јединствена исламска држава - Ума) и паравојне организације (коришћење свих облика неконвенционалних дејстава, укључујући и тероризам). Та организација је требало да промовише себе као заштитника ислама и свих муслимана, ма где они живели.

На основу таквих идеја, '80. година прошлог века формирана је организација Ал Каида (база), глобална мултинационална мрежа која повезује различите исламске фундаменталистичко-терористичке организације у једну.

Захваљујући учешћу у оружаним сукобима широм планете, Ал Каида је успела да развије својеврсну доктрину тероризма која се заснива на широком спектру неконвенционалних дејстава. Деловање Ал Каиде састоји се у отварању бројних хуманитарних, добротворних, образовних, културних, верских, финансијских и других организација, медијских кућа и сл, које служе као инструменти за прикупљање финансијских средстава, верску индоктринацију, инфилтрацију у исламску популацију, стицање популарности, образовање кадрова, регрутацију, обуку, кријумичарење оружја и прикупљање обавештајних података.

У земљама у којима муслиманска популација није угрожена, Ал Каида преко наведених организација углавном предузима активности на прикупљању финансијске и друге помоћи, која се потом дистрибуира тамо где је према проценама врха, угрожен ислам; медијске куће у тим земљама служе за психолошку–пропагандну делатност и сл.

На оним подручјима на којима је по њиховој процени ислам угрожен, ове организације служе за инфилтрацију и као покриће терористима уз помоћ којег је могуће успоставити канале за убацивање бораца, наоружања, новца, и успоставу обавештајно-оперативне мреже. Образовне организације служе за школовање верског и сваког другог кадра који је потребан - често за већ унапред планиране акције (стручњаци разних профила - од пилота, лекара, стручњака за рад са хемијским и нуклеарним материјалом, до психолога и занатских стручњака).

Што се тиче структуре, Ал Каида је веома специфична и сложена. Организација је практично децентрализована и представља скуп великог броја већих или мањих група и ћелија које су аутономне, али су им циљеви и методе заједнички.

Таквој организационој структури допринели су исламски свештеници, који су после рата у Авганистану, расправљајући о томе да ли деловати на локалном нивоу или

деловати глобално, дошли до следећих закључака, односно начела будућег функционисања Ал Каиде³⁶:

- Сваким ратиштем бавиће се локалне цихадистичке групе;
- У свакој муслиманској заједници постојаће локална команда и организација;
- Цихадисти из неверничких земаља имаће координационо тело за инфилтрирање у муслиманске заједнице и локалне муслиманске институције за прикупљање новца од локалних и међународних делова мреже;
- Међународна мрежа спроводиће регрутацију у свим националним картелима и на свим нивоима. Они ће бити обучавани као централна сила способна да интервенише било где и да учествује у главним планетарним ударима и мисијама.

У складу са оснивачком повељом др Абдулаха Азама, Ал Каида је постала предводник револуционарног исламског покрета, чиме је донела идеолошки и оперативни програм за потребе више десетина других исламистичких група, али и ујединила у борби против истог непријатеља најекстремније терористичке организације у исламском свету, као што су Хамас, Цихад, Египатски исламски цихад, алжирска ГИА, либански Хезболах, ирански Паздарани и др. У крајњем, огранак Ал Каиде који се зове „Ал Каида у Ираку“ је поставила темеље тренутно актуелној исламској терористичкој организацији „Исламска држава“, која својом идеологијом и циљевима прети да освоји поред других регија света и земље Западног Балкана.

Слика 1: Осама бин Ладен³⁷

Ал Каида је данас попримила форму виртуелне организације. Више је као кровна идеја исламистичког тероризма, него стварна организација. Њена слава је нагло почела да опада са смрћу вође Осама бин Ладена, али и услед недостајања великих и спектакуларних акција на „тлу непријатеља“. Непосредно након 11. септембра 2001. године, подршка Ал Каиди је била свестрана у Авганистану, Пакистану, па чак и у Либану у коме је током 2003. године Осама бин Ладен имао подршку око 20% грађана, да би већ током 2007. године она опала на свега 1%³⁸.

³⁶ Фарес Валид, „Цихад у будућности, терористичке стратегије против Америке“, Народна књига, Београд, 2008, стр. 152.

У данашње време, неоспорна је чињеница да је паду популарности допринео и успех „Исламске државе“ и омасовљење њених присталица удруживањем бројних терористичких организација које се заснивају на примени радикалног ислама.

Међутим, ако бисмо хтели да сумирамо шта је Ал Каида донела ново у свет тероризма, онда би се то према мишљењу професора Симеуновића могло свести на следеће³⁹:

- нови, софистицирани методи деловања (мешавина метода класичног тероризма и метода обавештајног деловања);
- акционо помирење шиита и сунита;
- инсистирање на спектакуларности (значајне мете и велики број жртава);
- тероризам постаје морбидни спорт (мрачни рекорди);
- прва изразито мултинационална исламистичка терористичка група;
- нова врста претње;
- тероризам је дефинитивно престао да буде само инцидентни облик политичког протеста;
- тероризам постаје светски покрет;
- тероризам ескалира у глобалну опасност;
- велике силе на челу са САД натеране су да објаве рат терористима (први пут у новијој историји једна држава званично објављује рат неинституционализованој скупини);
- први пут је једна терористичка организација у стању да изазове нуклеарни рат великих размера.

Ал Каида је такође донела са собом и један нови метод и стратегију деловања, употребом становника исламске вероисповести са територије Европе, где према неким проценама живи око 20 милиона муслимана. Они својим изгледом и наученим манирима не одударају од остале европске популације и због тога су идеални као потенцијални извршиоци терористичких аката. Од '90. година XX века, пре свега

³⁷ Преузето са: Недељник, „*The Washington Times*“, Интернет, http://www.washingtontimes.com/multimedia/image/binladenjpg_735729/, 06.06.2017.

³⁸ Према истраживању које је објавио PEW Research Center у магазину „*Time*“, vol. 170, No.5, 2007.

³⁹ Драган Симеуновић, „*Тероризам*“, Правни факултет, Београд, 2009. стр. 219.

захваљујући професору Симеуновићу, препозната је оваква тенденција, и у домаћој литератури почео је да се користи израз „бела“ Ал Каида.

Иако је Ал Каида од убиства њеног вође Осаме бин Ладена, током 2011. године, смањила број извођења терористичких акција широм света, њена идеја да за своје потребе користи европске муслимане, пре свега Албанце и Бошњаке са простора Западног Балкана, остала је актуелна и део је стратегије вођа Исламске државе.

Из тог разлога, у овом раду ће се под „белом“ Ал Каидом, осим Ал Каиде, сматрати и припадници других исламистичких терористичких организација, чији су припадници муслимани (и конвертити) пореклом са простора Европе.

3.2. Настанак и развој „беле“ Ал Каиде на простору Западног Балкана

„Западни Балкан“⁴⁰ је израз који је постао уобичајен у Европској унији у XXI веку и односи се на регион у коме живи око 20 милиона становника распоређених у шест држава: Р. Албанији, Р. Македонији, Р. Србији, Р. Црној Гори, Р. Хрватској и Федерацији Босни и Херцеговини.

Од 2013. године, када је постала чланица ЕУ, Р. Хрватска је повела кампању како би била изузета из тог појма и добила статус државе на коју се не односе безбедносни изазови, ризици и претње, који су карактеристични за остале поменуте земље. Међутим, с обзиром на тему овог рада, као и на повезаност терористичке мреже Ал Каиде са локалним становништвом у свим земљама Западног Балкана, биће обрађена и Р. Хрватска, која је имала значајно место у развоју и функционисању ове терористичке организације на наведеном простору.

Због своје велике етничке и верске разноликости, геостратешког положаја, међународних интереса, политичких мотива земаља насталих након балканских ратова и распада СФРЈ, економске неразвијености и бројних других фактора, простор Западног Балкана био је и биће погодно тле за развој и деловање тероризма.

⁴⁰ Сретеновић Мирољуб, „Геополитички положај Западног Балкана“, Војно дело, Пролеће/2010, Министарство одбране Републике Србије, Београд, 2010, стр. 53 – 75.

Међутим, да бисмо разумели савремени исламистички тероризам на Балкану, морамо се вратити нешто даље кроз историју. Треба истаћи да исламистички фанатизам на простору Западног Балкана, пре свега у Босни и Херцеговини, има своје корене још из периода отоманске најезде у XV веку, када је почела исламизација локалног становништва.

Већина исламизованог становништва била је пореклом из српског племства, које је зарад опстанка променило веру, а затим и изгубило свест о пореклу. Такви преобраћени Мухамеданци су настојали да се покажу достојни нове вере и положаја, па су се све више стављали у супротност са својим сународницима, идући често у екстремно размишљање и фанатизам, далеко више и од изворних Османлија.

У новијој историји, почетком деведесетих година XX века, након распада СФРЈ, дошло је до буђења до тада скривеног осећаја национализма и религијске припадности. Становништво погођено ратним дејствима, сиромаштвом, присилним миграцијама и страхом, лако је постало подложно утицају и манипулацијама од стране терористичких и екстремистичких група, маскираних у снаге држава које су наводно браниле.

Такву ситуацију препознали су и искористили и носиоци исламистичког тероризма, међу којима се посебно истиче Ал Каида, којима је геостратешки простор Западног Балкана био идеалан као база логистичке подршке за остатак Европе.

Поведени ратним дешавањима, муслимани са простора Западног Балкана, првенствено из бивших република СФРЈ⁴¹, били су погодни за верску индоктринацију и регрутацију за потребе „глобалног цихада“. Везе које су остварене са Ираном, Саудијском Арабијом и Пакистаном, или и са радикалним исламским круговима у Турској и Египту, довеле су постепено до оштре радикализације муслиманског дела становништва у Босни и Херцеговини, Косову и Метохији, Рашко-полимској области и Македонији.

Истакнуте вође организације Ал Каида, између осталих и сам Осама бин Ладен, су и пре отпочињања ратних сукоба у СФРЈ, уочиле велике могућности ове

⁴¹ Муслимани на простору Западног Балкана броје око пет милиона људи, који су подељени по следећем: 43,7% грађана Босне и Херцеговине; 20,7% грађана Црне Горе; око 29% грађана Македоније и око 20% грађана Србије, углавном на КиМ и Рашкој области.

мултиетничке средине и геостратешког простора, преко које су тада већ увелико пролазиле „Албанска веза“⁴² и „Зелена трансферзала“⁴³.

Слика 3: Рута „Албанске везе“⁴⁴

Слика 4: Рута „Зелене трансферзале“⁴⁵

Доласком муџахеџина на тај простор и упливом радикалног тумачења ислама, оперативци Ал Каиде су добили сигурну базу и копнени коридор ка Европи и даље ка САД. Инфраструктура те базе милитантних исламиста састоји се од четири главне компоненте⁴⁶:

1. Локалних савезника у политичким, безбедносним и верским установама;
2. Сигурних уточишта у радикализованим и контролисаним џамијама и селима у забитима која пружају исламистима места за регрутацију, организацију, обуку и сакривање;
3. Невладиних (највећим делом „хуманитарних“) организација и финансијских институција које дају подршку терористима сакривањем идентитета и могућношћу тајног трансфера оперативних фондова;
4. Електронских и штампаних медија који промовишу њихову екстремистичку идеологију.

Све је то утицало да у последњих две деценије, највећи број извршилаца терористичких напада у Европи и САД, али и другим деловима света, буде на неки

⁴² „Албанска веза“ је главна трансферзала, која води преко Албаније, Македоније и КиМ, чија граница практично и не постоји, иде у централну Босну и даље ка Европи. Део тог пута води и преко Скадарског језера ка северу Црне Горе, где се спаја са правцем Гусиње – Плав – Плавско језеро и даље преко Рожаја и (новопазарског) „Санџака“ ка Босни.

⁴³ Пристац „Зелене трансферзале“ („Зетра“) креће из јужне Бугарске, претежно насељене муслиманским живљем, затим наставља преко кумановске регије, до укрштања у Прешеву и даље наставља преко КиМ ка Рашкој области, па у БиХ до Цазинске Крајине, као најистуреније исламске тачке у Европи.

⁴⁴ Извор: Аутор.

⁴⁵ Извор: Аутор.

⁴⁶ Bodansky Yossef, „Bin Laden: The Man Who Declared War on America“, Prima Lifestyles, USA, 2001, pg 235.

начин повезан са простором Западног Балкана. Ту се углавном ради о пореклу извршиоца или њиховим везама са тим простором у смислу повременог боравка, обуке, идентификационих (путних) докумената или пак средстава којима је извршен или планиран терористички акт, а која потичу из држава Западног Балкана (**Прилог 2**).

3.3. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Босне и Херцеговине

Исламистички екстремизам и фанатизам на тлу БиХ је, поред претходно поменутог периода османлијских освајања, свој замах добио и током Другог светског рата, када су на том подручју деловале бројне муслиманске дивизије⁴⁷ под контролом нацистичких снага.

Након Другог светског рата, један од истакнутих припадника ових муслиманских војних формација под командом Абвера и Гестапоа, Алија Изетбеговић, постао је политичар у врху државне власти. Током свог рада, наставио је са пропагирањем радикалног ислама и тежње ка исламском Калифату. У свом делу „Исламска декларација“, Изетбеговић је навео да „исламски покрет мора и може да преузме политичку власт чим постане морално и бројчано премоћан, и не само да може да уништи постојећу неисламску власт, већ може да направи нову исламску“⁴⁸.

Овакву идеологију прихватили су и наставили да шире радикални муслимански кругови окупљени око **Координационог одбора исламских омладинских организација** у чијем су саставу: „Омладински круг исламске заједнице БиХ“, „Млади муслимани“, удружење грађана „Фуркан“ („*Al Furqan*“), организација бораца „Фатих“ („*Fatih*“) и „Босански академски клуб“⁴⁹.

Захваљујући тако успостављеној мрежи, као и геостратешки изузетно добром положају „Зелене трансверзале“ на путу ка Западној Европи, у БиХ је деведесетих година XX века, уз прихват Изетбеговића, стигло више хиљада муџахедина, под изговором џихада на страни босанских муслимана.

⁴⁷ Хитлер је током 1943. и 1944. године одобрио формирање две „СС Ханцар дивизије“, које су бројале око 26 000 исламиста са простора БиХ.

⁴⁸ Изетбеговић Алија, „Исламска декларација“, стр. 24, Интернет, <http://www.vakat.me/wp-content/uploads/2017/01/Islamska-Deklaracija-knjiga-o-islamizaciji-muslimana-Alija-Izetbegovic.pdf>, 18.04.2017.

⁴⁹ Галијашевић Џевад, „Ера тероризма у БиХ“, Филип Вишњић, Београд, 2007, стр. 47-61.

Међутим, позадина њиховог ангажовања у рату по распаду СФРЈ није била само учешће у тренутним борбеним дејствима, већ да БиХ, по тада актуелним плановима руководства Ирана, Саудијске Арабије и других исламских земаља, постане логистичка база одакле би се ангажовали исламски терористи у Западној Европи.

Како каже Џевад Галијашевић, за то је било потребно: „Гурнути властиту нацију у вртлог проблема са којим се суочавају остале исламске земље, заинтересовати босанске муслимане за догађаје у арапском свијету, за Иранску револуцију, за исламску Републику Пакистан, приближити Палестину Босни... те се борити против свих оних који неће прихватити ислам као вјеру, то јест исламску декларацију као аутентичну Божију вољу о начину прихватања вјере“⁵⁰.

Формирање терористичке базе и исламске терористичке мреже у БиХ текло је упоредо са формирањем бројних герилско–терористичких јединица које су попуњаване већином страним борцима обученим у камповима Ал Каиде, а новчана средства неопходна за њихов долазак и ангажовање донирали су углавном Иран и Саудијска Арабија.

Финансирање и довођење муџахедина у БиХ спроведено је путем бројних наводно хуманитарних организација, углавном преко територије Р. Хрватске, а у организацији чланова Изетбеговићеве Странке демократске акције (СДА)⁵¹.

Пут муџахедина из арапских земаља и Авганистана, углавном је ишао правцем Саудијска Арабија - Загреб (Сплит, Мостар, Сарајево, Зеница) и то под окриљем хуманитарне организације **„Ал Харамеин“** и **„Високог Комесаријата за избеглице Саудијске Арабије и Кувајта“**. На тај начин је од 1992. године, до потписивања Дејтонског споразума, у БиХ дошло најмање 3.000 муџахедина, од којих је већина, без претходне провере, добијала босанско држављанство⁵² и пасоше са којима су касније без ограничења путовали широм света.

Обзиром да је један део тих муџахедина био, због укључености у разне криминалне и терористичке активности, на „црвеним“ потерницама Интерпола, често

⁵⁰ Исто, стр. 5-6.

⁵¹ Шиндлер Џон Р, *„Несвети терор – Босна, Ал Каида у успон глобалног џихада“*, Службени гласник, Београд, 2009, стр. 64.

⁵² Да би добили држављанство БиХ, муџахедини су уз захтев за издавање држављанства морали да приложе само писану изјаву следеће садржине: „Осећам се Босанцем и спреман сам поштовати Устав и закон Федерације БиХ, те чувати и штитити њен суверенитет и интегритет“.

су мењали имена и пасоше и женили су се више пута у различитим државама, а све у циљу прикривања идентитета и стварања повољних услова за инфилтрацију.

Већина тих муџахедина била је распоређена у 3. Корпус Армије БиХ, то јест у 7. Муслиманску бригаду у оквиру које су оформили јединицу „Ел муџахедин“, чије је седиште било у Зеници, а иста је била директно подређена тадашњем председнику Председништва БиХ, Алији Изетбеговићу. У каснијем периоду, из верских и материјалних разлога у јединицу је примљен и велики број домаћих муслимана, што је представљао почетак формирања „беле“ Ал Каиде на том простору.

Иако је у тој јединици било муџахедина са разних подневља и из различитих терористичких група и организација, методологија њиховог ангажовања, припремања акција и операција, као и верска индоктринација током психолошке припреме за извршење задатка, недвосмислено указују да је већина тих поступака преузета управо од Ал Каиде.

Током припреме за извршење комплекснијих борбених задатака, цео план и учесници најчешће су снимани видео камером. Разлог за то је двојак, и односи се на то да, ако неко не поступи по добијеном задатку, буде по повратку санкционисан од стране других учесника, и други, тај снимак је био коришћен за пропагирање рата у БиХ, едукацију, мотивисање и пример (позитиван или негативан) другим муџахединима и домаћим муслиманима.

Друго што указује на присуство Ал Каиде међу припадницима те јединице је формирање тзв. „дихад кампова“, међу којима је први оформљен већ 1992. године у месту Пољанице, општина Травник. Тим кампом је руководио Абу Абдел Азиз ал Мунтесиба, звани Барбароса („Црвенобради“), који је био један од најискуснијих муџахедина Осаме Бин Ладена.

Треће, медијско експонирање које су припадници те јединице остваривали путем злочина које су остављали иза себе (убиства цивила, жена и деце, силовања, разне врсте мучења), у којима је предњачило ритуално убијање уз употребу хладног оружја, обавезно су пратиле исписане радикалне верске поруке на арапском језику усмерене против припадника других религија. Циљ таквог њиховог злочиначког деловања био је застрашивање немуслиманског становништва, односно његово трајно исељавање из БиХ.

Руководиоци БиХ су муџахединима за остварене злочине давали на „употребу“ читава празна српска села, где су се формирале праве заједнице радикалних муслимана досељеника, који су почели да шире своје матичне културе и традицију оличене кроз радикални исламски покрет Вахабизам.

Поред њих, такву форму ислама ширили су и домаћи муслимани који су као ученици, професори или теолози провели одређен временски период на школовању у Каиру, Ријад и другим местима где је развијен овај радикални покрет.

Под притиском радикалних муслимана локално становништво претходно намучено друштвеним, културним, социјалним, финансијским и духовним околностима условљеним ратом, било је плодно тле на којем су натурализовани муслимани успели да наметну Вахабизам. Радикални верници су народ условљавали придржавањем правила која су у складу са учењем тог верског покрета у замену за хуманитарну помоћ. Лица која на то нису пристајала или су временом променила своје мишљење и вратила се уобичајеном исповедању вере, била су изложена провокацијама, претњама, застрашивању, па чак и физичким нападима.

Све је ово утицало да дође до промене популационог састава у појединим деловима БиХ, па чак и до промене грађевинског стила јавних објеката. Тако су некадашње џамије турског типа, са малим минаретима и дрвеним сводовима замењене џамијама саудијског типа, које су грађене много веће и са вишим бетонским минаретима.

Средства за финансирање верске индоктринације, као и изградњу свих верских објеката, обезбеђивале су бројне „хуманитарне“ организације углавном из Саудијске Арабије.

Тако је настао тзв. „Босански модел“ финансирања исламских фундаменталиста, који се и данас користи широм света. Легално зарађен новац улаже се у банку, која та средства преноси на рачуне „хуманитарних“ организација. Оне један део тог новца заиста користе у хуманитарне сврхе, док највећи усмеравају за донације другим организацијама и исплату готовог новца у виду „одређене“ помоћи. У овим фазама се врше новчане манипулације, при чему на тај начин, уз одлично „покриће“, новац може послужити и за финансирање терориста.

Већина тих новчаних трансакција у БиХ била је координирана преко „Саудијског високог комитета за помоћ БиХ“. Процењује се да је свега 10% суме потрошено у хуманитарне сврхе, док је све остало искоришћено за финансирање Армије БиХ, као и за терористичке активности. Главна личност и један од оперативаца Ал Каиде у том послу био је Yemen sheik Mohammed Ali Hassan al – Moyad, оснивач канцеларије „Високог саудијског комитета“ у Загребу, иначе касније у САД осуђен на 75 година затвора.

Поред наведених „хуманитарних“ организација, значајну улогу у донирању и ширењу идеологије вахабизма у БиХ имале су и организације попут: „Muvafak“, „Al Harmain“, „Benevolence Internacional Foundation – BIF“, „Third World Relief Agency – TWRA“ итд.⁵³ Већина тих организација су због откривене повезаности са финансирањем тероризма затворене, како на простору Западног Балкана, тако и у другим земљама у свету.

Директор „хуманитарне“ организације „**Muvafak**“ био је Јасина ал Кадиджа (*Jasina al Kadija*), који је од 2002. године, од стране америчког министарства финансија проглашен терористом. Он је био и власник „Депозитне банке“ у БиХ, која се спојила са „Вакуфском банком“, чији је рад такође забрањен, јер је финансирала терористичку мрежу Ал Каиде у БиХ.

Организација „**Al Harmain**“ је у БиХ била подељена на две организације: „Al Harmain Islamic Foundation“ и „Al Harmain & Al Masjed Al Aqsa Charity Foundation“. За њих се везују лица, као што је Ахмед Зухаира (*Ahmed Zuhaira*), звани „Хандала“, који је би припадник терористичке групе „Al Gama'at al Islamiya“. Он је био главни организатор постављања аутомобила – бомбе у Мостару 1997. године.

Директор „**Benevolence Internacional Foundation – BIF**“ био је Бенам Арнаут (*Benam Arnaut*), који је током 2002. године ухапшен под оптужбом да је давао неистините податке о повезаности организације коју је водио, као и о личним односима са Осамом бин Ладеном. Арнаут је за своје „донаторске“ послове са терористима користио и организацију „Lajnatt Al – Birr Al – Islamiyah“ („Добротворни исламски комитет“).

⁵³ Шиндлер Џон Р, „Несвети терор – Босна, Ал Каида у успон глобалног михада“, Службени гласник, Београд, 2009, стр. 137 - 147.

Хуманитарну организацију „**Third World Relief Agency – TWRA**“ основао је 1987. године у Бечу доктор Фатих ел Хасаненин (Fatih el Hasanenin), некадашњи студент медицине у Београду и члан суданске странке Национални исламски фронт. Ова организација је преко „Прве аустријске банке“ у Бечу, финансира наоружавање Армије БиХ, али је служила и за радикализацију исламског покрета у тој земљи, о чему сведочи заплена документација те организације од стране аустријске полиције⁵⁴.

Поред бројних иностраних представника „хуманитарних“ и невладиних организација који су долазили у БиХ и под плаштом пружања хуманитарне помоћи ширили радикалну исламску идеологију, активну улогу у верској индоктринацији имали су и домаћи муслимани који су се у БиХ враћали са школовања из иностранства.

Један од најпознатијих примера везује се за Јусуфа Барчића, вахабијског вођу из Калесије код Тузле. Он је студирао исламске науке у Медини, а био је познат по бројним екцесима који су се односили на непоштовање саобраћајне сигнализације, судова и локалних имама у БиХ. Више пута је истицао како је шеријат једини закон који поштује, а у сукобе са локалним имамима је упадао зато што је тежио да узурпира објекте Исламске Верске Заједнице (ИВЗ) БиХ и у њима обавља верске обреде по принципима радикалног ислама.

Како је ИВЗ БиХ остала при ставу да се присталицама радикалног ислама не дозволи да врше обреде у њиховим објектима, они су уз помоћ Мухамеда Порче, Неџада Балкана и Аднана Бузара формирали посебне џемате, како у БиХ тако и у Бечу. У свему томе имали су свесрдну подршку Мустафе Церића, тадашњег реис-улеме ИВЗ БиХ, који је од '90. година прошлог века, позивао муслимане из заливских земаља да дођу и боре се у БиХ.

Поштујући радикалне принципе ислама, присталице тих џемата нису прихватале ИВЗ БиХ као кровну организацију, па су тако покушали и насилно да заузму „Цареву“ џамију у Сарајеву.

Ширењу џемата које не признају званичници ИВЗ БиХ допринеле су чврсте везе са присталицама радикалних муслимана из Палестине, које је остварио Аднан Бузар, оженивши се ћерком Абу Нидала, једног од најтраженијих исламских терориста.

⁵⁴ Маргетић Домагој, *Исламистички тероризам на југу Европе*, Атлас, Загреб, 2006, стр. 47-49.

Поред ове, како би је неки аналитичари назвали, „неотекфирске⁵⁵ организације“, у БиХ егзистира од 1994. године и организација „Енсарије шеријата“. Њено оснивање се везује за Имада Ел Мисрија, припадника одреда „Ел Муцахедин“, који је у БиХ познат и као Еслам Дурмо. Према пропагандном материјалу ове организације, њу чине ветерани муцахедини који су пореклом или су тренутно настањени у Европи, а учествовали су у цихаду у Авганистану, Чеченији, Кашмиру, Босни итд.

Централа ове организације је у Лондону, а имају испоставе широм света. Њихово ангажовање се састоји у пружању помоћи муцахединима и муслиманским избеглицама, при чему се помоћ састоји од присуства на првим борбеним линијама, затим у исламском образовању, давању упутстава, новчаних средстава за разне пројекте итд. Као друго, супротстављање анти-исламској пропаганди интернационалног нивоа, али и, по потреби, давање „исправних“ фатви и објављивање „тачних“ и „аутентичних“ вести, и као треће, организовање присуства у земљама где се води цихад и пружање помоћи свим исламским групама у, како кажу, „одбрани исламских закона“⁵⁶.

Као политичко–идеолошки циљ ове организације може се дефинисати стварање „балканског емирата“, тзв. „султаната“, који би поред БиХ, обухватао Рашко–полимску област, Косово и Метохију, Македонију и Албанију⁵⁷.

Највећи број присталица ове организације налази се у сарајевским предграђима Илица и Вогошћа. Један од главних активиста ове организације и модератор Интернет – форума „Пут вјерника“, преко кога се често шаљу и поруке лидера „Ал Каиде“, је уредник „Писма Ел цихада“, такозвани Ебу Зер ел Бања Лука (*Ebu Zerr el Banja Luka*).

Преко средстава јавног информисања и разних друштвених мрежа које контролишу наведене организације, врши се индоктринација публике у смислу индивидуализације „офанзивног цихада“. Тиме се сваком појединцу оставља могућност да самостално доноси одлуку о извођењу одређене „дихадске операције“ против неверника, не само у ратом захваћеним муслиманским земљама, већ свуда где се нађу и осете потребу за деловањем. При томе, у функцији регрутације и усмеравања на терористичка дела у којима оправдавају и самоубилачке акције, користећи Интернет

⁵⁵ „Текфир“ - у преводу са арапског језика „отпадник од вере“.

⁵⁶ Интернет портал „Ensarije Šerijata“, „*Sejh Ebu Hamza i Ensarije Serijata – O Nama*“, Интернет, http://www.geocities.ws/ensarije_serijata/onama.htm, 16.06.2017.

⁵⁷ Исламска Интернет страница „Пут вјерника“, „*Предиван мирис шехида у земљи цихада*“, Интернет, <http://www.putvjernika.com/Dzihad/predivan-miris-sehida-u-zemlji-dzihada.html>, 12.05.2016.

форум „Пут вјерника“, појединци као што је Нусрет Имамовић, преносе наводно истините приче из ратом захваћених предела и уз примере *шехида* – погинулих „мученика“, покушавају да мотивишу локалне муслимане да предузимају акције против својих сународника.

Управо таква методологија индоктринације европских муслимана подстакла је поједине чланове и симпатизере „неотекфирских организација“ да приступе извршењу појединачних терористичких аката, у којима није било никакве организационе припреме, односно налога одређеног ауторитета. Тако је настала једна од основних карактеристика савременог тероризма на том простору, али и претпоставка да ће то постати део методологије такозване „беле“ Ал Каиде.

Карактеристични примери таквог деловања „беле“ Ал Каиде везују се за Муамера Топаловића, који је на католички Божић 2002. године, починио троструко убиство хрватске повратничке породице Анђелка Анђелића, у месту Костајница, БиХ.

Други пример се везује за Асима Чејвановића, који се током 2007. године ушетао са торбом експлозива у америчку амбасаду у Аустрији, са циљем да је разнесе. Истрагом око наведеног случаја утврђено је да је именовани имао блиске везе са Мухамедом Порчом.

Друга „неотекфirsка организација“ у БиХ је удружење грађана „Селам“, формирано у Јањи код Бијељине. Иако наведено удружење пропагира деловање у интересу развијања традиције и културе Бошњака, већину следбеника овог удружења чине припадници вахабитског покрета са простора БиХ. Они такође остварују везе са вахабијама из Западне Европе, али и екстремним навијачким и исламским групама из БиХ⁵⁸.

Поред „неотекфирских фракција“, на простору БиХ делује и тзв. „реформистичка фракција“ покрета вахабија, која за главне идеологе узима саудијске шејкове Селмана ел Ауда и Сафера ел Хаванија. Ова „фракција“ признаје ИВЗ БиХ као кровну институцију, али не подржава идеје насилних метода и средстава деловања, при чему посебно истичу како не подржавају деловање Ал Каиде и других терористичких

⁵⁸ Политика, „Вехабије се враћају у Јању“, Интернет, <http://www.politika.rs/sr/clanak/5617/Vehabiје-svraћају-u-Jaњу> и Независне новине, „Вођа вехабија у Јањи у вези са Порчом из Беча“, Интернет, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Vodja-vehabija-u-Janji-u-vezi-s-Porcom-iz-Beca/15557>, 16.06.2017.

организација. Међутим, у њиховим изјавама често истичу како је одобрен „одбрамбени цихад“ и са тим у вези износе „како је извршена агресија на БиХ, те да су поједини делови БиХ и даље окупирани, па је у складу са тим неопходно приступити ослобађању тих делова“.

Чланови „реформистичке фракције“ заступљени су у свим институцијама ИВЗ БиХ, а свој рад промовишу кроз предавање у џамијама, медресама, путем аудио и видео материјала, часописа као што је „SAFF“, кроз организације као што су „Активна исламска омладина - АИО“, Омладински културни центар (ОКЦ) „АТИС“, итд. У истакнуте чланове ове фракције спадају углавном бивши припадници исламистичких војних формација Армије БиХ, а сада актуелни чланови ИВЗ БиХ: Незим Халиловић (Мудерис), Сафет Кудузовић, Сулејман Бугари, Енес Хотић, Насуф Бушатлић, Сафет Дургути, Хасан Макић, Аднан Пезо, и др.

Омладински културни центар (ОКЦ) „АТИС“ је настао у Санском Мосту као типична вахабитска организација коју су 1998. године формирали бивши припадници 505. бужимске бригаде (чланови АИО), у чијем су саставу деловале формације „Хамзе“ и „Газије“. Ова организација је своје деловање „утемељила на принципима ислама“, са основним циљем буђења исламске свести код Бошњака, првенствено омладине, као и афирмисање моралних и „других“ вредности на темељима ислама⁵⁹.

Овакав начин деловања исламских организација карактеристичан је за готово све исламистичке војне формације Армије БиХ, као и за многобројне омладинске културне центре, студентске и омладинске организације, као што су: „Темпо“ – Вогошћа, „Сарај – Босна“, „Демус“, „Млади муслимани“ итд. За њих је карактеристично да делују у оквиру појединих верских објеката (џамија и медреса), као и да спроводе разне врсте активности (елементе војне обуке – сналажење и оријентација у природи, борилачке вештине, вежбе гађања, кондиционе припреме, као и теоретска обука у прикривању наоружања и других борбених средстава) у оквиру тзв. „излетничких активности“, „летњих школа“ и других активности које су везане за „боравак у природи“ или на одређеним локацијама, односно камповима на Перућцу, Зеленгори и Јабланичком језеру.

⁵⁹ ОКЦ „Атис“ Сански Мост, Презентација на Интернет сајту Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=MrQHYuYI>, 16.06.2017.

Слична овим организацијама, али много више координирана и распрострањена је већ помињана „Активна исламска омладина“ (АИО), коју је 1995. године формирала група Бошњака, припадника јединице „Ел Мудахедин“. Програмско опредељење ове организације заснива се на припадности искључиво вахабитском реду, у склопу чега се заговара практиковање „изворног ислама“.

Циљ АИО је „настављање у миру исламског буђења које је започето у рату...“. У једном од пропагандних материјала АИО је написано: „Наш циљ је успостављање исламске државе у БиХ, која ће бити изграђена на шеријату, а најпогоднији узор нам је Саудијска Арабија. Да бисмо остварили овај циљ, мора бити промењен, поред осталог, школски систем у Босни и Херцеговини“⁶⁰.

Основне активности АИО се састоје од: осигурања новчане помоћи, углавном из Саудијске Арабије (већином преко Саудијског високог комитета) и других земаља или донацијама самих чланова; мисионарство „*dawa*“, при чему је у току 2001. године посебна пажња била усмерена на „јавну даву“ која подразумева: мисионарство на улицама, уз презентовање издања АИО; мисионарске активности у образовним установама уз наградна такмичења, паное и изложбе ученичких радова; мисионарство у здравственим установама у виду плаката, видео – пројекција и натписа, као и мисионарство у виду посете грађана и политичким странкама; графичко - издавачку делатност, која се одвија преко разних фирми (једна од таквих фирми била је и предузеће „Бедр – Босна“); и организовање разних спортских и других друштвених активности у оквиру летњих кампова, излета, екскурзија, спортских активности, планинарења и сл, које служе као маска за „обуку“ старих и регрутовање нових чланова.

Током тих дружења, припадници АИО прикривено заговарају и реализују активности као што су: испољавање насиља и екстремизма; штампање плаката који су својим садржајем позивали на нетолеранцију према другим националностима у БиХ, као и западним земљама; наглашавање антиамериканизма; демонстрирање радикализма на начин да се јавним обележјима и наступом истакне блискоисточни фактор; организовање разних видова обуке и слање добровољаца у кризна подручја (Авганистан, Ирак, Чеченија, „Косово“ итд).

⁶⁰ Потежица Оливер, „Вехабије, између истине и предрасуда“, Филип Вишњић, Београд, 2007, стр.173 – 174.

Поред АИО, по истом принципу, непосредно после рата у БиХ, формиране су и друге организације, као што су: удружење грађана „Џемлијет фуркан“, омладинска организација „Недва“, удружење грађана „Вахабити“, организација „Елбарт Босна“ и др⁶¹.

Сходно свему напред наведеном, евидентно је да на простору БиХ постоје бројне спорне организације, било да су „неотекфирске“ или „реформистичке“, да их чине домаћи муслимани или „свети ратници“ и „хуманитарци“. Њихов крајњи циљ је радикализација локалне муслиманске популације и формирање исламске државе у којој ће уређење бити засновано искључиво на принципима „шеријатског закона“, по моделу Саудијске Арабије, земље која је основни финансијер тог пројекта.

У свему томе, наведене групе радикалних муслимана у БиХ добијају велику подршку и помоћ од муслиманских представника власти, као и од представника ИВЗ БиХ, од којих већина никада није јавно осудила њихово екстремистичко деловање, већ је углавном настојала да популаризује и помогне такве активности и прикаже се као неко ко саосећа са „мучеништвом“ њених чланова и симпатизера.⁶²

Пример успешне верске индоктринације и саосећања са „мученицима“, посебно је дошао до изражаја током 2012. и 2013. године, када је због актуелизације сукоба у Сирији и Ираку, терористичка организација Исламска држава, својим пропагандним деловањем преко напред поменутих ослонаца и бројних Интернет сајтова⁶³, активирала на подручју БиХ велики број домаћих радикалних муслимана да им се придруже у „светој“ борби на том простору.

Према изјави Дениса Звиздића, председавајућег у Савету министара БиХ, датој априла 2017. године, на сиријско–ирачком ратишту се налази 120 пунолетних држављана БиХ, од чега 69 мушкараца и 51 жена, а са ратишта се у БиХ вратило 46

⁶¹ Аднан Драгомир, *“The Development of Islamic Terrorism in Bosnia and Hercegovina”*, The International Conference on Terrorist Threats in South/East Europe, Београд, 08.05.2005.

⁶² Томе у прилог говоре бројни примери када је дошло до отицања тајних података који су се односили на хапшење и процесуирање присталица вахабијског покрета због везе са терористичким активностима у земљи и иностранству, или због нелегалног поседовања оружја.

⁶³ www.staff.ba; www.bosnjaci.net; www.putvjernika.com; www.islambosna.ba; Фејсбук страница „Bijeli Minaret“, Интернет портал „Vjesti Ummeta“ и слично. Опширније видети: Mejdini Fatjona и др., *„Интернет, сигурно уточиште балканских михадиста“*, Интернет портал „BalkanInsight“, 02. фебруар 2017, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/en/article/internet-sigurno-utočište-balkanskih-džihadista-01-27-2017>, 17.06.2017.

лица, од чега је процесуирано и осуђено 20 лица⁶⁴. Карактеристично је да је од тог броја држављана БиХ, 30 лица пре одласка у Сирију живело у дијаспори⁶⁵.

У прилогу рада састављен је значајнијих преглед терористичких напада на територији БиХ у периоду 1996-2017. године (**Прилог 3**). У циљу предузимања превентивних мера и спречавању оваквог тренда терористичког испољавања и скретања пажње домаће јавности на негативне консеквенце приступа радикалним исламским организацијама, безбедносне структуре БиХ су предузеле низ акција у којима је ухапшен велики број домаћих муслимана, припадника „беле“ Ал Каиде. Они су процесуирани због различитих кривичних дела која се доводе у везу са међународним тероризмом.

Полицијска акција „Светлост“, која је извршена 02.02.2010. године у селу Горња Маоча, општина Сребреник, „са циљем откривања и кривичног процесуирања лица осумњичених за кривична дела – угрожавање територијалног интегритета БиХ, напад на уставни поредак БиХ и изазивање националне, расне или верске мржње, раздора и нетрпељивости“, резултовала је хапшењем Нусрета Имамовића⁶⁶ и још 7 лица⁶⁷. Код ових присталица вахабистичког покрета из Горње Маоче пронађена је већа количина наоружања, минско – експлозивних средстава и војне опреме.

Слично овој, дана 03.09.2014. године, на више локација у Сарајеву, Кисељаку, Зеници, Маглају, Сребренику, Зворнику, Бужиму и Теслићу, извршен је од стране полицијских службеника Државне агенције за истраге и заштиту, претрес и преглед терена, као и хапшење 16 лица, припадника вахабистичког покрета у БиХ. Код ухапшених је пронађена значајна количина наоружања и војне опреме, а већина њих су били осумњичени за финансирање, организовање и врбовање држављана БиХ за учествовање у оружаним сукобима на страни радикалних терористичких група и организација у Сирији и Ираку.

⁶⁴ „Vijesti.ba“, „Звиздић: У Ираку и Сирији ратује 120 држављана БиХ“, 07. априла 2017, Интернет, <http://vijesti.ba/clanak/355162/zvizdic-u-siriji-ratuje-i-iraku-ratuje-120-drzavljana-bih>, 17.06.2017.

⁶⁵ Из Немачке 8, Аустрије 7, Швајцарске 5, САД 3, Италије и Словеније по 2, Хрватске, Норвешке и Француске по један. Видети шире: Азиновић Владо, Јусић Мухамед, „Зов рата у Сирији и Босанскохерцеговачки контингент страних бораца“, Истраживачки пројекат, Атланска Иницијатива, Сарајево, 2015, Интернет, http://www.atlantskainicijativa.org/bos/images/ZOV_RATA_U_SIRIJI_PDF/Zov_rata_u_Siriji_i_bosanskohercegovački_kontingent_stranih_boraca.pdf, 10.05.2017.

⁶⁶ Вођа вахабијске заједнице у БиХ, познат по изјави у којој указује да „самоубилачки напади нису забрањени, али их не треба користити осим у изузетним приликама и ситуацијама“.

⁶⁷ Сафета Барчића, Едиса Боснића, Цевада Хоџића, Хајрудина Рибића, Сенада Миџића, Мерседа Чекића и Аднан Рустемија, држављанина Р. Хрватске.

У полицијској акцији „Рез“, која је изведена дана 22.12.2015. године, у сарајевском насељу Рајловац, ухапшено је 11 држављана БиХ, због сумње да су повезани са радикалним групама блиским „Исламској држави“, због финансирања и планирања тероризма и подстрекивања лица на одлазак на ратишта у иностранству.

Наведена група је наводно имала у плану да изведе терористички напад током прославе Нове године, тако што би на одређеним локацијама у Сарајеву активирали минско–експлозивна средства. Истрагом је установљено да су се наведена лица непосредно пре хапшења често задржавала у близини амбасада САД, Француске и Аустрије у Сарајеву.

Поред ових, постоје и бројне друге акције безбедносних структура БиХ које су за циљ имале спречавање шверца наоружања, минско – експлозивних средстава, живе и других убојних средстава са простора БиХ у земље Западне Европе, при чему су као посредници углавном идентификована лица која су заступала радикална учења ислама⁶⁸.

Јасмин Мердан и Аднан Мешановић, који су превели, коментарисали и приредили књигу исламског теолога Хасана Али Секафа *„Селафизам/Вахабизам – идеолошка позадина и историјски корени“*, на крају књиге дали су списак истакнутих првака БиХ који су наводно поборници вахабизма.⁶⁹ У истој књизи је наведено да су главни центри вахабизма у БиХ Исламска педагошка академија у Бихаћу и Исламска педагошка академија у Зеници.

Међутим, временом се вахабизам проширио преко бројних параћемата и на друге делове БиХ, тако да су према писању „Независних новина“ радикални исламисти

⁶⁸ Међу процесуираним лицима због учешћа или посредовања у одласку држављана БиХ на ратиште у Сирији налазе се поред осталих: Билал Боснић, Хусеин Ердић, Мидхат Трако, Невад Хусдић, Мерим Кесеровић, Ибрахим Делић, Фатих Хасиновић, Енес Месић, Јасмин Јашаревић, Мирза Капић, Салко Имамовић, Адем Карамуја, Фикрет Хацић, Самир Хаџалић, Сафет Бркић, Сенад Костић и Мирел Карајић.

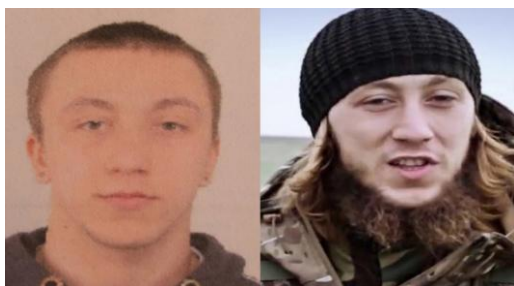
⁶⁹ Међу њима се налазе: Јусуф Барчић; Мухарем Штулановић, професор Исламске педагошке академије у Бихаћу; Насуф Абдусамед Бушатлић, члан управног одбора листа „Saff“; Ахмед Адиловић; Шефик Курдић; Зухдија Адиловић, професор на Исламској педагошкој академији у Зеници; Семир Имамовић; Сафет Кудузовић; Мухамед Икановић; Абдулмелик Башић; Семир Авдић, један од ауторитета међу вахабијама; Сабахудин Албани, пореклом из Македоније који је дошао да ратује у Бих и који фатвама покушава да утиче на босанско мњење; Аднан Пезо; Алмир Фочо; Сенаид Имамовић; Сафет Дургути; Халид Тулић и Мухамед Порча.

пронашли уточиште у 17 општина и 6 кантона.⁷⁰ То су следеће општине: Зеница, Жепче, Завидовићи, Маглај, Тешањ, Грачаница, Калесија, Сребреник, Живинце, Бихаћ, Цазин, Велика Кладуша, Травник, Доњи Вакуф, Илица, Хацићи и Горажде (**Прилог 4**). Као што се може уочити, намерно или случајно, већина тих изолованих вахабитских места, којих има укупно 64, налази се у непосредној близини линије која раздваја Републику Српску од Федерације БиХ.

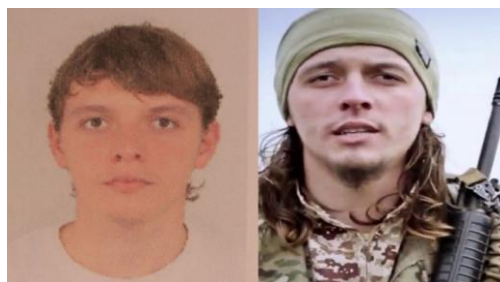
Велики број исламских теолога блиских вахабизму, како кроз регуларне институције ИВЗ БиХ, тако и оне које то нису, као и велики број повратника са ратишта у Сирији, без обзира да ли су процесуирани или не, заједно представљају респектабилну снагу у смислу верске индоктринације локалног становништва у будућности.

Поред непосредног контакта кроз верске и бројне друге институције са заговорницима радикалног учења ислама, велики утицај на верску индоктринацију муслимана са простора целог Западног Балкана, па и БиХ, посебно имају пропагандни филмови у којима је учествовало неколико припадника Исламске државе пореклом са тог простора, а део њих је био ангажован и на уређењу портала „Вијести Уммета“.

Према подацима који су објавиле Вечерње новости, а пренео Телеграм⁷¹, у Сирији се тренутно налазе Едвин Бабић, звани „Османи“ из Сарајева и Инес Мицић, звани „Салахудин ал-Босни“ из Бихаћа, који је био један од актера филма „Част је у џихаду порука Балканцима“, у коме именовани ножем убија курдског борца.

Слика 4: Инес Мицић⁷²

Слика 5: Јасмин Кесеровић⁷³

⁷⁰ Сладојевић Драган, „Вехабизам се челичи у 28 насеља“, „Независне новине“, 27. новембар 2015, Интернет, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Citajte-u-NEZAVISNIM-Vehabizam-se-celici-u-28-naselja/338778>, 17.05.2017.

⁷¹ „Телеграф“, „Ово су џихадисти из БиХ и Србије који се и даље боре у Сирији за Исламску Државу“, 16. јун 2017, Интернет, <http://www.telegraf.rs/vesti/2834341-ovo-su-dzihadisti-iz-bih-i-srbije-koji-se-i-dalje-bore-u-siriji-za-islamsku-drzavu>, 17.06.2017.

⁷² Исто.

У истом филму се појављује и Јасмин Кесеровић, звани „Јапа“, који је том приликом отворено позивао на убиства људи са Балкана, а у Сирију је отишао са Бајром Икановићем и Мидхатом Ђоном. У њиховој пропагандној групи се налази и Фикрет Хацић, Един Зукић и Мицичева супруга Едина Мулалић.

Кесеровић, који је познат и по имену Абу Мухамед ал-Босни, у једном од пропагандних снимака Исламске државе, на којима се виде аутентични кадрови из Сан Франциска и Лас Вегаса, величао је Омара Матена, који је извршио покољ у ноћном клубу у Орланду. У истом том снимку, Кесеровић је позивао своје присталице на убиство неверника: „Устаните муслимани, убијајте хришћане и њихове слуге у њиховим градовима и државама. Постављајте им експлозив под аутомобиле, у куће и канцеларије. Убијајте их снајперима са пригушивачима, убијајте их онако како можете, па макар то било и ножем. И немојте правити разлику између војника и цивила, као што ни њихови авиони не праве разлику између војника и цивила Исламске државе. Ослоните се чврсто на Алаха и помозите својој браћи.“

Међу тим држављанима БиХ налази се и Алија Кесеровић из Велике Кладуше, актер пропагандног филма „Структура Хилафета“, као и Горан Павловић, звани „Абдулах“ (ратно име: Ебу Убејда). Његова ћерка Невена удала се за Самира Чићвару, кога безбедносне службе повезују са нападом на америчку амбасаду у Сарајеву. Са њим је и Амир Селимовић из села Својат код Живница.

На страни Ал Нусре Фронта која је повезана са Ал Каидом и покретом Талибан боре се и: Един Зукић из Бановића, на друштвеним мрежама познат под називом Абдулах Мухацир, његов брат Елведин Зукић, Јасмин Грабус и Сеад Санџаки из Рашке области.

Сви они су познаваоци више страних језика и веома су активни на друштвеним мрежама преко којих дају конкретне инструкције како се може приступити њиховим терористичким организацијама, при чему се позивају на радикални ислам и величају дела „мученика“.

Због велике незапослености, израженог национализма, корупције, слабих државних институција, економске нестабилности, (не)контролисаних медија, разних спољно-политичких утицаја и интереса, лако доступног Интернета и слично,

⁷³ Исто.

становништво БиХ је изузетно погодно за верску индоктринацију и прихватање радикалне идеологије. Константним подсећањем на жртве грађанског рата и истицањем неправде која је наводно учињена муслиманском становништву на тим просторима, као и бројним другим разлозима који доводе до тренутне дезоријентације појединаца или групе⁷⁴, извесно је да ће многи од њих „спас“ потражити у вери и предузимању личних акција против оних за које под утицајем радикалне идеологије оцене да су криви за њихово тренутно стање или ће се једноставно придружити лицима са истом „животном судбином“.

Овде треба посебно обратити пажњу на повратнике са ратишта, међу којима је већина отишла вођена верским мотивима и намером да помогне муслиманима на том простору, а тамо је затекла потпуну разједињеност и братоубилачки, међумуслимански рат, вођен материјалним, а не верским интересима. Ако се узме у обзир и то да један број радикализованих лица има неки ментални поремећај, као и да је део њих на потерницама више земаља и нема алтернативу за нормални живот у матичним земљама, може се очекивати да ће већина у стању безнађа и разочараности посегнути ка још радикалнијем испољавању и извођењу терористичких дела. То је једини начин да покажу другима и себи да су прави верници и достојни „мученици“.

3.4. Деловање „Беле“ Ал Каиде на простору Републике Албаније

За Републику Албанију може се рећи да представља првенац мисионарског ширења радикалног ислама на Западном Балкану. Њено учлањење у „Организацију исламске конференције“ 1992. године био је преседан међу државама европског континента. Исте године потписала је и споразум о војној сарадњи са Турском. Свим тим активностима, Албанија је настојала да привуче што више инвеститора из богатих муслиманских земаља.

Међутим, политичко и економско стање у Републици Албанији током 1997. године, изазвано сломом банкарског система, погодовало је да Саудијска Арабија и Иран, независно једно од другог, процене да је то повољан моменат да, посредством донација и верском индоктринацијом, створе услове за изградњу бројних логистичких

⁷⁴ Пострауматски стресни поремећај услед учешћа у рату, криминална прошлост, проблеми у породици, љубавни проблеми, егзистенцијални проблеми, уцена, настојање да се докаже у друштву, лична уверења и сатисфакција, освета и слично.

база. Поменуте базе биле су намењене за будућу подршку екстремних и терористичких групација радикалних муслимана на простору Западног Балкана и Европе.

У циљу остварења планова, осим путем „хуманитарних“ и добротворних организација, Саудијска Арабија и Иран почели су да пласирају финансијску подршку преко новоотворених банака и других финансијских установа које су нудиле „све врсте помоћи“ за сиромашне слојеве албанског друштва.

Тиме су добили наклоност домаћег становништва, које им је послужило за успостављање широке мреже терористичких ћелија⁷⁵, али и за организацију једног од најсигурнијих транзитних подручја за набавку и шверц оружја⁷⁶, дроге и акцизне робе, чиме су финансиране и снабдеване терористичке активности широм света.

Међу саудијским компанијама које су биле уско повезане са цихадистима и које су представљале основне заговорнике радикалног ислама на територији Албаније идентификоване су „Тваик груп“ („*Twaik group*“) и „Равасин“ („*Ravasin Media Production*“), као и „Арапско – албанска банка“⁷⁷.

Поред „хуманитарних“ и других организација које су давале финансијски „подстицај“ за прихватање радикалног ислама, његовом ширењу су у великој мери допринели и млади теолози који су верске школе завршавали у Саудијској Арабији и другим радикалним исламским земљама.⁷⁸

Северни део Албаније представља подручје под највећим вахабитским утицајем, што се јасно може уочити кроз значајан број новоизграђених џамија у саудијском стилу (око 200).

После почетних успеха, током деведесетих година XX века, а након терористичких напада на зграде америчких амбасада у Најробију и Дар ел Саламу,

⁷⁵ Видети шире: Shaul Shay, „*Islamic terror and the Balkans*“, Transaction Publishers, New Brunswick — London, 2007, pg. 97. Наведени аутор конкретно мисли на терористичке организације Ал Каиду и Египатски исламски цихад.

⁷⁶ У том смислу, Албанија је била посебно интересантна исламским терористима, јер је током 1997. године, велика количина оружја и муниције изнета из складишта албанске војске и пренета, у значајној мери на простор КиМ, Македоније и на југ Србије.

⁷⁷ Видети шире: Christopher Deliso, „*The Coming Balkan Caliphate: The Threat of Radical Islam to Europe and the West*“, Westport, Connecticut—London: Praeger Security International”, The NPS Institutional Archive, Calhoun, 2007, pg. 30.

⁷⁸ Само током 2006. године, на Исламским универзитетима широм света студирало је 1.357 држављана Албаније, док их је од '90 тих година завршило неколико хиљада. Видети шире: Vickers Miranda, „*Islam in Albania*“, Advanced Research and Assessment Group of Defence Academy of the United Kingdom, The United Kingdom, 2008, pg. 10.

дошло је до разбијања исламистичке мреже у Албанији, због откривене везе са вођом „Египатског исламског цихада“ Ајманом ал Завахиријем, али и Осмамом бин Ладеном.

Све је то утицало на пооштравање сукоба између тзв. традиционалне струје и новопридошле вахабитске струје. Током 2002. године, исламистички екстремисти извршили су убиство Салиха Таварија, високо позиционираног верског вође ИВЗ Албаније, јер се противио страним утицајима на ИВЗ Албаније, а нарочито зато што се залагао против финансијске и друге помоћи која је долазила преко разних „хуманитарних“ и других исламистичких организација. Упоредо са утицајима на ИВЗ Албаније, радикални исламисти су, у циљу ширења свог начина исповедања ислама, формирали више верских организација, као што су: **„Форум муслимана Албаније“**, **„Удружење исламских интелектуалаца“**, **„Асоцијација исламских добротворних организација“** и др.

Под притиском САД, а након 11. септембра 2001. године, због повезаности са исламским терористичким организацијама, забрањене су за рад на територији Албаније следеће „хуманитарне“ организације: **„Фондација Ал Харамеин“**, **„Светска исламска организација за помоћ“** („World Islamic Relief Organisation“), **„Удружење за оживљавање исламског наслеђа“**, **„Ал Мувафак“** и **„Ал Вакф“**.⁷⁹

У циљу заштите од радикалног ислама, а по усмерењима САД, Министарство унутрашњих послова Републике Албаније 2006. године, донело је инструкцију о поступању према Албанцима који студирају на Блиском истоку, као и према лицима арапског порекла који по било ком основу бораве у тој земљи. У исто време је замрзнуто 63 рачуна различитих организација и појединаца, који су по неком основу доведени у везу са терористичким групама широм света.

Овде треба имати у виду и значај Албаније у смислу актуелног регрутовања бораца за потребе „Исламске државе“ у Сирији и Ираку. То се пре свега спроводи преко радикалних имама у локалним џамијама. Међу њима посебно се истичу имами Genci Abdulrahman Balla (имам џамије „Unaya e re“ у Тирани) и Vujar Hysa (имам џамије Yzberisht у Тирани) - за кога су утврђене везе и са исламистима у Италији.⁸⁰

⁷⁹ Суботић Милован, „Екстремизам под окриљем религије“, Војна штампарија, Београд, 2015, стр. 301.

⁸⁰ Интернет портал „Counter Extremism Project (CEP)“, „Albania: Extremism and Counter Extremism“, Интернет, <https://www.counterextremism.com/countries/albania>, 28.05.2017.

Поред њих, активну улогу у верској индоктринацији Албанца имају имами: Gerti Pashja и Kreshnik Cili из Церика, као и Almir Daci из Поградеца.

Из Албаније је у Сирију до средине 2016. године отишло 107 албанских држављана, укључујући 13 жена и 31 дете. Претпоставља се да је у борбама 18 лица погинуло, а 12 рањено, док су се 42 лица вратилу у Албанију. У Сирији се према истој процени налази још око 55 лица⁸¹. Места у којима су најчешће регрутовани у Албанији су: Тирана, Каваје, Церик, Елбасан, Поградец, Либразд, Булкизе, Пешкопи и Шкодер.⁸² То су углавном и места у којима је развијен вахабистички покрет у Р. Албанији.

Верска индоктринација локалних Албанаца, односно окупљање вахабија, не само из Албаније, већ и експонената радикалног исламског фундаментализма који су побегли из БиХ, Рашко–полимске области, КиМ и Македоније, изводи се у исламским центрима, такозваним „институтима“, у којима се изучава радикални ислам, а који се налазе широм државе⁸³.

Сви ти центри и институти имају своје приватне школе у којима се изучава Куран, али на арапском језику. Када полазници савладају Куран и арапски језик у одређеној мери, а након процене радикалних имама и вероучитеља, шаљу се на исламске универзитете у Саудијску Арабију, Пакистан, Сирију, Јемен, Египат и др. Таквим активностима ствара се домицијални кадар, који ће се након завршеног „школовања“ вратити у Албанију и друге земље Западног Балкана, где ће наставити са ширењем фундаментализма и радикалног ислама, али и настојати да се укључи у политичке и друге структуре актуелних Влада тих земаља.

Као што се из напред наведеног може уочити, у Р. Албанији нема забележених значајнијих случајева терористичког деловања „беле“ Ал Каиде унутар саме државе⁸⁴,

⁸¹ Богдани Александра, „*Albania Faces 'Jihadi Fighters in the Shadows' Threat*“, Интернет портал „BalkanInsight“, 23. март 2016, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-faces-jihadi-fighters-in-the-shadows-threat-03-21-2016>, 28.05.2017.

⁸² Zaimi Gerta, „*Religious radicalization and violent Islamist extremism in Albania, Macedonia and Kosovo*“, Centro Studi Strategici e Imprenditoriali Internazionali, University of Florence, Italy, February 2017, Интернет, <http://www.dsps.unifi.it/upload/sub/zaimi-religious-radicalization-and-violent-islamist.pdf>, 20.06.2017.

⁸³ Центар „Хафиз“ смештен је у граду Саук, а финансира га фондација „Дрита“, која новчана средства добија углавном из Саудијске Арабије. Други центри се налазе у градовима Гоца и Каваја, а њих финансира „Муназмат ал Дава ал Исламија“, исламска фондација за коју постоје индиције да је у вези са Ал Каидом. Институт „Ебу ханфе“ налази се у месту Буџиза, а финансира га фондација „Таибах“, која новац добија из Алжира, Сирије и Кувајта, док институт „Ел Хагри“ у Елбасану финансира „Комитет Кувајтске доброте“.

⁸⁴ Дана 17.08.2016. године, двадесетдеветогодишњи Албанц из Косовске Митровице, Dijar Xhema, напао је ножем троје људи у албанском граду Влора, приликом чега је узвикивао „Алаху Акбар“, „Ја сам

али има много индикатора који указују да се у њој врши интензивна верска индоктринација, регрутација и логистичка (финансијска и политичка) подршка исламистичким и сепаратистичко-терористичким организацијама на простору Западног Балкана.

Обзиром да је Албанија предузела низ активности на процесуирању лица за које постоје индиције да су били активни на ратиштима у Сирији, може се очекивати да ће та лица склониште од безбедносних структура, по повратку у земљу, потражити на деловима територије Р. Србије (КиМ), Р. Македоније и северним деловима Р. Албаније, где постоји велика порозност границе, а тиме и могућност лакшег сакривања.

Са друге стране, обзиром на велики број албанске популације у Италији (600.000) и другим земљама ЕУ (Немачка, Аустрија, Швајцарска), није искључено да ће своје ново пребивалиште повратници са ратишта наћи баш тамо, што за собом повлачи питање њихове адекватне интеграције у то друштво и опасност од додатне индоктринације и непредвиђеног терористичког (екстремистичког) деловања и на тим територијама.

3.5. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Македоније

У такозваном плану за остварење „Зелене трансферзале“ и уједињење свих муслимана на подручју Западног Балкана један сегмент чини и (мултиетничка) Р. Македонија. Према попису из 2002. године, Албанаца - муслимана је у Македонији било преко 600.000, док је етничких Македонаца муслиманске вероисповести било само око 40.000.

Као такви, Албанци у Македонији чине четвртину становништва и, захваљујући порозности граница, остварују блиске везе са својим сународницима у Р. Албанији и на КиМ. Утицај дијаспоре изузетно је велики, а Исламска верска заједница Македоније нема довољно способности или жеље да се супротстави екстремистичким заговорницима радикалног ислама, као ни албанизацији и политизацији муслиманског становништва од стране албанских политичких странака.

изасланик Алаха“ и „Све ћу вас побити“. Видети шире: Интернет портал „Counter Extremism Project (CEP)“, „Albania: Extremism and Counter Extremism“, Интернет, <https://www.counterextremism.com/countries/albania>, 28.05.2017.

У радикализацији и албанизацији ИВЗ Македоније велику улогу имају вахабије, које врло често, поред вербалних, улазе и у физичке сукобе са званичним представницима ове верске заједнице.⁸⁵ Карактеристичан је пример Рамадани Шита, који је од стране УНМИК-а био ухапшен на КиМ под сумњом да припада делу терористичке мреже Ал Каиде. Он је пре тога, са још неколико вахабиста у Македонији, учествовао у физичком нападу на Муарема Вејселија, једног од имама Исламске верске заједнице у Македонији који су се отворено супротставили вахабитском тумачењу ислама.

Други пример се односи на случај из 2005. године, када је група маскираних и наоружаних лица упала у кабинет тадашњег поглавара ИВЗ Македоније, Арифа Еминија, и уз отварање ватре из аутоматског оружја узвикивала „Алах је велики, ми смо посланици Алаха... ухватили смо неверника... ми ћемо одбранити ислам... ми смо ти који ће изабрати поглавара Исламске верске заједнице“, након чега су га и физички напали.

Према подацима обавештајно – безбедносних служби, у Р. Македонији тренутно има више стотина активних вахабиста. Ширењу вахабизма у тој земљи, до 2006. године, допринео је покојни имам из села Скупчане, Јакуп Асипи, у чему га је касније наследио Мазлам Муслију, имам из Призрена, који се доводи у везу са организовањем демонстрација поводом објављивања слика пророка Мухамеда, у Скопљу и Тетову почетком 2006. године.

Поред наведених лица и организација, ширењу радикалног ислама у Македонији, по већ устаљеној пракси, допринеле су бројне „хуманитарне“ и друге невладине организације, од којих је већина долазила из Саудијске Арабије. Међу исламистичким организацијама у Македонији посебно се истичу „**Džamat Tebligh**“⁸⁶, „**Форум исламске омладине**“⁸⁷ и организација „**Муџахедин**“, које су биле

⁸⁵ Цамије у Македонији под вахабитским утицајем су: „Хатунцик“ цамија, „Иса бег“ цамија и „Тутунсуз“ цамија. У цамији „Јахија – паша“, цамијски одбор држи предавања ван редовних термина и то углавном вахабитским следбеницима. Независне новине, „*Вахабија све више и у Македонији*“, 04. август 2010, Интернет, <http://www.nezavisne.com/novosti/ex-yu/Vehabija-sve-vise-i-u-Makedoniji/65294>, 26.05.2017.

⁸⁶ „Вести онлајн“, „*Четири ћелије Ал Каиде*“, 5. мај 2011, Интернет, <http://www.vesti-online.com/Stampano-izdanje/05-05-2011/Dogadjaj-dana/134909/Cetiri-celije-Al-Kaide>, 13.04.2017.

⁸⁷ Simeunovic Dragan and Dolnik Adam, “Security Threats of Violent Islamist Exstremism and Terrorism for South East Europe and Beyond“, Shaping South East Europe's Security Community for the Twenty-First Century: Trust, Partnership, Integration, New Security Challenges“, Интернет, https://books.google.rs/books?id=X6MOMYYeULUC&pg=PT8&hl=sr&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q=simeunovic&f=false, 15.06.2017.

потпомагане од организација као што су „Al Hamein“, „Global Relief Foundation“, као и организације „Third World Relief Agency“.

Организација „**Džamat Tebligh**“ формирана је 1994. године од стране Исмајила Сејфуле. Деловање ове организације се остварује кроз верско образовање малолетне популације муслимана, као и дистрибуцију верске литературе и пропагандног материјала у виду разних документарних филмова и часописа у којима се велича борба исламских терориста широм света. Припадници ове организације узимали су активно учешће на страни албанских терориста у сукобима на КиМ, али и Р. Македонији, у селу Кондово, где су се током 2001. године сукобили са македонским снагама безбедности.

„**Форум исламске омладине**“ је организација која је настала 1999. године у Скопљу. Њен актуелни председник је Бешким Алију, а организација има два центра деловања: „Студентски клуб“, чији председник Етеми Бујар, и организацију „Бамирсија“, чији је председник Амел Куртиши.

Сарадња свих ових радикалних исламских организација у Македонији је на изузетном нивоу, како између себе, тако и са вахабитским организацијама у региону, а посебно са сличним организацијама у Рашко–полимској области, КиМ и БиХ. Често организују разне врсте заједничких активности као што су: скупови, курсеви, семинари, а није им страна ни сарадња у виду шверца наоружања, војне опреме и разних врста опијата.

Европски експерти за тероризам, као што је Клод Монике, говоре како је Македонија постала логистичка и финансијска база терористичке мреже Ал Каида, те да она представља „сиву зону“ за формирање и улазак ћелија те терористичке организације у Западну Европу.⁸⁸

Најснажније упориште исламског екстремизма са етно-сепаратистичким циљем у Македонији је у Скопљу, као и у областима око Куманова, Липкова, Тетова, Гостивара, Кичева, Дебра, Струге и Охрида. Екстремисти око Тетова и Куманова одржавају контакте са екстремистима из Призрена, Ђенерал Јанковића, Качаника, Урошевца и Гњилана.

⁸⁸ Станчић Младен, „У мрежи Ал Каиде“, „Вечерње новости“, 10, децембар 2004, Интернет, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno/69.html:164646-U-mrezi-Al-Kaide>, 08.06.2017.

Са друге стране, села настањена Албанцима на граници са КиМ (Липково, Матејче, Арчиново), као и село Кондово у близини Скопља, сматрају се локалитетима са највећом концентрацијом вахабиста.⁸⁹

Овде је врло тешко направити разлику између исламских терориста који имају за главни циљ успостављање шеријата у целом свету и оних којима су интерес сецесионизам и криминалне активности.

Gregory R. Copley сматра да су се Албанци у Македонији „постепено и снажније окретали свом исламском идентитету, који је за њих значајан макар исто онолико колико и њихов национални идентитет, ако не и значајнији (барем у неким срединама)“.⁹⁰

Најчешће постоје веома чврсте интересне везе између ове две групе, које посредством вере, врше наизменично, а вероватно и координирано, методолошки сличне терористичке нападе на овом простору. Близина КиМ, на којој тренутно нема истински угрожавајућег фактора по њих, представља алтернативну базу у смислу логистике, полигона за обуку и припрему терористичких напада, али и сигурно уточиште после њихове реализације. О томе сведоче повремени оружани сукоби албанских терориста, најчешће из терористичке организације „Ослободилачка национална армија“ („ОНА“) са снагама безбедности Републике Македоније.⁹¹

Први такав већи сукоб догодио се 2001. године, када је „ОНА“, потпомогнута са више хиљада припадника „Ослободилачке војске Косова“ („ОВК“), напала снаге безбедности Р. Македоније, у више одвојених експедисија, са намером да освоји шири рејон Тетова и Куманова. Након вишемесечних сукоба и обостраних губитака, уз посредовање НАТО-а, постигнут је прекид ватре и разоружавање тзв. герилаца, односно припадника „ОНА“. Тај споразум је познат под називом „Охридски споразум“.⁹²

⁸⁹ Суботић Милован, „Екстремизам под окриљем религије“, Војна штампарија, Београд, 2015, стр.297.

⁹⁰ Copley Gregory R, „Wahhabis and Islamic Extremism in Former Yugoslav Republic of Macedonia: a general Overview“, „The Defense and Foreign Affairs Special Analysis“, Vashington, 2006, pg.15.

⁹¹ У периоду од 11.01.2000. до 10.08.2001. године, на територији Р. Македоније, ОНА је извршила 83 терористичка напада и оружане провокације на органе безбедности те земље. Опширније видети: Министарство унутрашњих послова Републике Македоније, „Бела књига“, Скопље, 2002, Интернет, http://star.dnevnik.com.mk/whitebook/whitebook/WB_Download.pdf, 21.06.2017.

⁹² „Охридски споразум“ донешен је 2001. године и представља мировни споразум потписан између македонске владе и представника Албанаца у Македонији, којим су осим прекида сукоба, унапређена и

Током овог сукоба, 28. априла 2001. године, припадници „ОНА“ и других терористичких организација са КиМ и шире, заробили су, осакатили, а затим живе спалили осам припадника специјалних снага безбедности Р. Македоније, због чега је тај догађај познат као „Масакр код Вејце“⁹³. Наведени догађај изузетно подсећа на методологију убијања совјетских и америчких војника заробљених у сукобима са талибанима у Авганистану.

Други сукоб је познат под кодним називом „Планинска бура“. Ради се о великој акцији коју су извеле македонске снаге 2007. године против албанских терориста у селима Бродец, Весала и Вејце у близини Тетова, на подручју Шар планине. У акцији је убијено 7 и ухапшено 69 албанских терориста. Акција је спроведена да би се елиминисала терористичка група са „Косова“.

Иако су на појединим погинулим припадницима наведене терористичке групе биле униформе са ознакама „Албанске националне армије“ („АНА“), одговорност за сукоб на Шар планини преузела је организација *„Политичко-војни савет ослободилачких војски албанских простора“* са седиштем у Тетову, која је саопштила „да је присиљена да организује војне јединице како би заштитила угрожени албански народ и сваки педаљ албанске територије“.

Следећи већи сукоби догодили су се јануара 2012. године, након протеста муслимана због наводне увреде ислама. У селу Вевачани одржан је карневал током кога је Куран био, по њима, представљен на непримерен начин. То је условило радикалну реакцију Албанаца, који су осим протеста и физичких напада на Македонце широм Македоније, спалили православну цркву у етнички мешовитом месту Струги. У тим инцидентима нападнуто је 40, а повређено 38 особа.

Средином марта исте године немири су се радикализовали и дошло је до озбиљнијих сукоба, а 12. априла, тела петорице Македонаца пронађена су код Железарских језера, насеље Смиљковци, у близини обилазнице око Скопља.

права Албанаца у Македонији. Споразумом је договорено да албански језик постане званични језик у држави на општинском нивоу, тамо где га говори више од 20% популације.

⁹³ Према писању македонског листа „Утрински вести“, поједини припадници македонског МУП-а су терористима издали маршруту кретања безбедносних снага те државе за новчану надокнаду од 200.000 марака. Међутим, пре би се могло рећи да се ради о верској индоктринацији појединих припадника МУП-а и њиховим везама са албанским криминално-терористичким групама заснованим на националној и идеолошкој основи. Опширнијена : В92, „За масакр одговорни функционери МУП-а“, 17. октобар 2001, Интернет, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2001&mm=10&dd=17&nav_category=1&nav_id=53566, 10.06.2017.

Македонска полиција је 1. маја извела акцију кодног имена „Монструм“ током које је приведено 20 радикалних исламиста осумњичених за убиство Македонаца. Дана 4. и 11. маја, након молитве у џамији, неколико стотина Албанаца започело је протест у скопском насељу Бит Пазар под називом „Стоп монтираним случајевима“. Демонстранти су тражили ослобађање ухапшених у акцији „Монструм“ и носили државне симболе Албаније и исламске зелене заставе.

Управо ова масовна подршка албанске популације и њених политичких представника радикалним исламистима који су свирепо убили македонске цивиле, која је потекла из џамије, а раширила се посредством Интернет друштвених мрежа, недвосмислено указује да постоји блиска веза између присталица радикалног ислама и екстремиста са сецесионистичким намерама.

Дана 28. октобра 2014. године, „ОНА“ је, у саопштењу послатом на адресу националне телевизије на албанском језику у Македонији „Алсат М“, преузела одговорност за ракетирање зграде Владе Македоније у Скопљу. Недуго затим, самозвана „Гарда Републике Илириде“ саопштила је 1. новембра 2014. године, да је почела са патролирањем „свуда где живи албанско становништво“ и да „албанска територија неће бити остављена без обезбеђења“. Такође, у једном од саопштења се наводи да ће штаб „Гарде“ бити активан на целој територији „Републике Илирида“, односно да ће бити формирано обезбеђење у градовима који, како сматрају, припадају тој „републици“.⁹⁴

Последњи већи сукоб био је изазван нападом на караулу „Гошинце“, који се догодио у раним јутарњим часовима 21. априла 2015. године. Група од око 40 нападача у униформама некадашње „ОНА“ и „ОВК“ напала је и заузела станицу (караулу) Македонске граничне полиције на граници са КиМ. Нападаци су заробили четири полицајца и преко преводиоца оставили поруку којом су изразили одбацивање „Охридског споразума“ којим је 2001. окончан албанско-македонски сукоб, односно тражили су стварање независне државе за македонске Албанце.

Само неколико дана касније, 9. маја 2015. године, у Куманову је дошло до новог сукоба полиције и терориста у којем је погинуло осам, а рањено 37 полицајаца, док је убијено 10 терориста, а 30 се предало органима безбедности Републике Македоније.

⁹⁴ „Блиц“, „Почело патролирање Гарде републике Илириде у Македонији“, 01. новембар 2014, Интернет, <http://www.blic.rs/vesti/svet/pocelo-patroliranje-garde-republike-iliride-u-makedoniji/z68q5yp>, 22.05.2017.

Након великог дводневног оружаног сукоба у мају, дана 11. јула 2015. године, у центру Куманова је активирана експлозивна направа која је направила материјалну штету, али није било жртава ни повређених. До експлозије је дошло у тунелу који повезује главни градски трг са паркинг-гаражом. Ни једна од терористичких организација није званично преузела одговорност за поменуто дело.

Поред наведених безбедносних проблема у Републици Македонији изазваних исламским тероризмом, постојање великог броја домаћих муслимана (Албанаца) који су отишли да се прикључе „Исламској држави“ или неким другим исламским терористичким организацијама у Сирији и Ираку, представљају потенцијално озбиљан безбедносни проблем у будућности за ту земљу.⁹⁵ Према званичним подацима које је током 2016. године лично изнео тадашњи председник Републике Македоније, Ђорђе Иванов, у Сирији се до те године налазило 110 бораца из Македоније, од чега је 25 погинуло, а 69 се вратило у земљу.⁹⁶

Сви ови повратници, уколико се не ресоцијализују, представљају посредно опасност за безбедност Македоније, кроз мобилизацију, пропагирање и врбовање нових бораца за ратишта у Сирији. Непосредна опасност је, међутим, директна претња за сигурност земље изражена кроз тероризам и друге видове организованих или појединачних чинова насиља.

Дана 06.08.2016. године, македонске снаге безбедности су спровеле акцију „Ћелија“, током које су ухапсили 9 лица (а након неколико дана још 4), припадника Исламске државе и лица за које постоје основи сумње да су учествовала у врбовању и регрутацији македонских држављана за ту терористичку организацију. Полиција је том приликом претресла 21 објект, међу којима су скопска „Тутунсуз“ џамија, коју не контролише ИВЗ Македоније, затим просторије НВО „Искра милости“, Интернет кафеи и више приватних кућа у Скопљу, Струги, Куманову, Тетову и Гостивару. Том приликом је заплењено 120 мобилних телефона, 70 рачунара и један пиштољ. Међу онима које је полиција Македоније имала намеру да том акцијом приведе било је још 27 лица, али вероватно због „цурења информација“, акција је имала само делимичан

⁹⁵ Главни верски идеолози и лица која су посредовала у одласку македонских држављана у Сирију били су имами: Реџеп Мемеш (,,Тутунсез“ џамија), Омер Бајрами (,,Абдул кадер Албани“ џамија) и Абдул Фуга (,,Визбег“ џамија).

⁹⁶ Блажевска Катерина, „Македонија: 72 повратника из ИС-а“, Deutsche Welle, 25. март 2016, Интернет, <http://www.dw.com/hr/makedonija-72-povratnika-iz-is-a/a-19141071>, 02.06.2017.

успех. Због тога су поједини аналитичари наведену акцију окарактерисали као дело за пропагандне сврхе власти, а не због праве борбе против тероризма.⁹⁷

Турска полиција ухапсила је почетком 2017. године, Аднана Шутковића, држављанина Републике Србије и Зулајрета Сеадинија, држављанина Републике Македоније, који су живели у СР Немачкој. Оба лица су се током 2015. године прикључила „Исламској држави“. Током свог боравка у Сирији учествовали су у убиству „неверника“, о чему сведоче видео записи. Обојица су се у настојању да се лакше инфилтрирају у СР Немачку и прикрију свој идентитет, подвргли драстичним медицинским променама личног изгледа.

Турске безбедносне службе су након њиховог хапшења дале саопштење да су Шутковић и Сеадини планирали да изведу терористички напад у Немачкој, што би представљало првенац у којима се користе повратници са ратишта из Сирије у извођењу терористичких напада у западној Европи.

Све то указује да „бела“ Ал Каида и са подручја Р. Македоније представља моћно оружје исламских терориста, које врло лако може доћи до изражаја у блиској будућности.

3.6. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Хрватске

До сада се показало да Република Хрватска, као најсевернија држава Западног Балкана и као земља са најмањим процентом муслиманског становништва, има двојак однос према радикалном исламу и исламском екстремизму (тероризму).

Још је Анте Павелић, вођа фашистичке творевине Независне државе Хрватске (НДХ), муслимане називао „хрватским цвијећем“, у циљу њиховог мотивисања за приступање „Ханџар дивизији“ и вршењу злочина над православним становништвом.

По истом моделу су се током '90. година прошлог века понашале и власти Р. Хрватске, које су давале логистичку подршку муџахединима који су у БиХ долазили из бројних исламских земаља и Западне Европе. Муџахедини су у Р. Хрватској, по

⁹⁷ Радио-телевизија Србије, „Македонија, велика акција против Исламске државе“, 06. август 2015, Интернет, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/1999040/makedonija-velika-akcija-protiv-islamske-drzave.html>, 23.6.2017.

слетању на аеродром у Загребу били прихватани од стране припадника Министарства спољних послова те земље и *UNHCR-a*, након чега су им издаване акредитације да су хуманитарни радници. Под тим легендираним статусом „хуманитараца“ лакше су прелазили границе и крили трагове од евентуалног потраживања због ранијег учешћа у терористичким или другим криминалним активностима. Из Загреба су били пребацивани у Сплит, па у Мостар и даље у средњу Босну, где су се прикључивали бројним новооформљеним мудахединским јединицама.

Осим тога, преко хрватских лука је допремано оружје, а на територији Хрватске је несметано вршена и регрутација за потребе Армије БиХ, што није прекидано ни током међусобних сукоба Армије БиХ са оружаним снагама Р. Хрватске.

Хрватска је и након сукоба у БиХ наставила да блиско сарађује са муслиманима, али сада и са Албанцима на КиМ, којима константно пружа политичку помоћ у циљу добијања независне државе. Позната је чињеница да је извештај број Албанаца учествовао у борбеним дејствима на страни оружаних снага Р. Хрватске против локалног српског становништва у Републици Српској Крајини, који су после избијања сукоба на КиМ прешли у редове „Ослободилачке војске Косова“.

Исламска верска заједница Хрватске нема проблема са радикалним струјама, а вахабизам је у тој земљи готово неприметан, иако се у Загребу налази једна од највећих џамија на простору Западног Балкана. Број присталица радикалног ислама у тој земљи је свега неколико десетина, и то углавном оних који не подржавају тероризам.

Чак и у данашњим условима, када постоји много појединаца са простора Западног Балкана који вођени исповедањем радикалног ислама одлазе у Сирију и Ирак да се придруже терористичкој организацији „Исламска држава“, број таквих лица из Републике Хрватске је крајње занемарљив и износи свега седам, до 2017. године. Према писању појединих хрватских медија, „радикализација у Хрватској није попримила шире размере, између осталог и због врло доброг угледа, положаја и интегрисаности исламске заједнице у тој земљи“⁹⁸.

Међутим, овакво међусобно понашање и „симпатисање“ Хрватске и муслимана широм света, па и оних најекстремнијих из ратом захваћених исламских земаља,

⁹⁸ Alborghetti Igor, Okić Raif, „Povjerljivi dokumenti otkrivaju: Popis Hrvata u ISIL-u“, Интернет портал „Express“, 06. јануар 2017, Интернет, <https://www.express.hr/top-news/povjerljivi-dokumenti-otkrivaju-popis-Hrvata-u-ISIL-u-8629>, 23.03.2017.

можемо објаснити улогом коју је НДХ имала у савезу са Немачком током Другог светског рата, а која се заснивала на уништењу Јевреја и њихове заједнице на том простору. Касније су те симпатије порасле и због сукоба са православним народом и константном антисрпском политиком.

„Бенефити“ таквог понашања су за сада видљиви, посебно ако се узме у обзир чињеница да оружане снаге Р. Хрватске, у досадашњем периоду, иако су део међународних антитерористичких снага у Ираку, једине нису имале губитке, нити биле нападане од стране исламских терориста.

Обзиром да се радикални ислам шири, као и да му је крајњи циљ освајање читавог света, питање је времена када ће и Хрватска доћи под удар радикалних муслимана, који их више неће гледати као савезнике, већ као хришћане – крсташе, које треба преобратити или као „невернике“ убити.⁹⁹

3.7. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Црне Горе

Актуелни проблем радикалног ислама који вуче корене ка терористичкој организацији Ал Каида није заобишао ни Републику Црну Гору, која на сваки начин покушава да прикрије растући проблем етничке подељености¹⁰⁰ и опасност од сецесије северних делова те земље.

Ширење исламиста на простору Црне Горе, десио се због неактивне политичке власти и процене самих екстремиста да је простор Рашке области још увек безбедносно ризичан за њихово деловање.

Међутим, први појавни облици радикалних исламиста и вахабија на простору ове државе везују се за рат у БиХ, када су се одређена лица из Црне Горе прикључила већ поменути јединицама и позивима на джихад.

⁹⁹ На то посебно указује самоубилачки терористички напад на полицијску станицу у Ријеци, кога је 20. октобра 1995. године, извела египатска терористичка организација Џама Ал Исламија, када је рањено 26 хрватских држављана. Разлог тог терористичког напада је било хапшење и изручење ЦИА од стране Хрватског вијећа одбране једног њиховог припадника, Талата Фуада Касима, који је покушао из Хрватске да уђе на територију БиХ. Напад је организовао Хасан ал-Шариф Махмуд Сад, који је из Италије у БиХ дошао током 1994. године. Diab Haidar Hassan, „Терориста који је наредио напад на Хрватску вратио се у Египат“, Вечерњи лист, 31. август 2011, Интернет, <https://www.vecernji.hr/vijesti/terrorist-koji-je-naredio-napad-na-hrvatsku-vratio-se-u-egipat-322711>, 23.05.2017.

¹⁰⁰ Муслимани у Црној Гори чине око 19% од укупног броја становника (620.029). - „MONSTAT“, Завод за статистику, број 83, Подгорица, 12.07.2011, Интернет, <http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje%281%29.pdf>, 15.04.2017.

Непосредно након рата, главну улогу у ширењу радикалног ислама на простор Црне Горе, преузеле су на себе бројне невладине и друге исламске организације, као и имами који су се након школовања у арапским земљама вратили у ту земљу и почели да пропагирају вахабизам.

Постепено су појединци таквог схватања почели да се групишу у вахабијске џемате, од којих су најзначајнији у Рожају, Плаву, Бијелом Пољу, Пљевљима, Подгорици, Улцињу и Тузи.

Финансирање тих џемата врши се углавном донацијама џемата у Бечу, чији је представник Мухамед Порча¹⁰¹, као и преко истомишљеника са простора КиМ, међу којима се посебно истиче Екрем Авдија, вођа терористичке организације „Абу Бекир Сидик“, која има блиске везе и са припадницима Ал Каиде.

Вахабијски џемат у Рожајима одиграо је важну улогу након хапшења групе Мирсада Прентића, организовањем прихвата, скривања и подршке истомишљеника из Рашке области, при чему је група од 30 вахабија пребачена са подручја Новог Пазара, Тутина и Сјенице на територију Црне Горе.

Након пребацивања поменутих лица на територију Црне Горе, један део је премештен на простор КиМ, а други је преко Бара и Херцег Новог, транспортован у Италију. С тим у вези, касније су основани и „прихватни центри“ у Бару и Херцег Новом. Они су наставили да раде на пребацивању радикалних исламиста са подручја Црне Горе на територију Италије, у циљу лакшег прихвата и инфилтрирања радикалних исламиста са Балкана у земље Западне Европе.

Поред блиских веза са вахабијама из Рашке области, вахабије из Црне Горе оствариле су сарадњу и са истомишљеницима у БиХ, где се посебно истиче представник вахабија из Травника, Ћелам Осман.

Међу познатијим вахабистима из Црне Горе су имам Ферид Ораховац¹⁰² из Подгорице, као и имам џамије „Султанија“ из Плава, Сеад Јасавић,¹⁰³ који је завршио

¹⁰¹ Порча је добио значајна новчана средства за стварање крвне организације салафија у Европи под називом „Унија џемата салафијске Даве“. Та средства, која долазе са Блиског истока, под контролом су хафиза „Гази Хусреф-бегове“ медресе у Бечу - Галијашевић Џевад, *Тероризам у Аустрији*, „Филип Вишњић“, Београд, 2012, стр. 70.

¹⁰² Вијести, „Ораховац претио смрћу Реису Фејзићу“, Bošnjaci net web magazin, 07. aprila 2009, Интернет, <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=33371>, 10.04.2017.

студије у Саудијској Арабији. За Јасавића је познато да остварује блиске контакте са Бајазитом Чечуљанином, који преко „Муслиманског омладинског клуба“ врбује млађе нараштаје Албанаца са тог простора.

Вахабисти су у Црној Гори, којих према писању неких медија има око 120, подељени на више групација, а најпознатије су „Текфир“ група и „Нусретовци“, следбеници Нусрета Имамовића, вође вахабија из БиХ.¹⁰⁴

Осим њих, од момента актуелизације одласка муслимана из Европе на ратиште у Сирију, међу значајнијим вахабистима за које постоје сумње да су учествовали у врбовању и организовању одласка држављана Црне Горе у Сирију¹⁰⁵, су Кемал Мурић из Рожаја и Белмир Тумбул из Пријепоља.¹⁰⁶

Да би се смањио утицај радикалног покрета у Црној Гори, Исламска верска заједница Црне Горе на челу са Рифатом Фејзићем, је још 2006. године донела резолуцију у којој је осудила „агресивност појединаца у тумачењу ислама“ и њихове физичке и вербалне нападе на неистомисљенике.

Исте године, безбедносне снаге Црне Горе су у координисаној акцији са безбедносним структурама САД, извеле акцију „Орлов лет“, са циљем хапшења 17 припадника албанске терористичке групе у ширем рејону Малесије и Тузе. Том приликом ухапшено је 13 лица, од којих је један био држављанин САД. Група је имала у плану да, уз помоћ „Ослободилачке војске Косова“, у рејону Малесије успостави етнички чисту, албанску територију. Против осумњичених је поднета кривична пријава за злочиначко удруживање, тероризам, недозвољено држање оружја и експлозивних материја.¹⁰⁷

¹⁰³ Секуловић М, „Грех је удаја за Србина“, Вечерње новости online, 14. септембар 2010, Интернет, <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.70.html:300069-Greh-je-udaja-za-Srbina>, 10.04.2017.

¹⁰⁴ Радио – телевизија Србије, „Црна Гора протерала четворицу вахабија“, 22. јул 2015, Интернет, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/1984448/crna-gora-proterala-cetvoricu-vehabija.html>, 17.04.2017

¹⁰⁵ Према извештају Агенције за националну безбедност Црне Горе из 2015. године, на ратишту у Сирији се до те године налазило 13 држављана те земље, од чега су 4 погинула, а 6 се вратило - Томовић Душица, „Црногорске безбедносне службе у приправности због ИСИС-а“, Интернет портал „Balkaninsight“, 25. март 2016, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/rs/article/crnogorske-bezbednosne-slu%C5%BEbe-u-pripravnosti-zbog-isis-a-03-22-2016>, 13.04.2017.

¹⁰⁶ Секуловић М, Мишљеновић С, „Вахабије спремају самит“, „Вечерње новости“, 25. јул 2015, Интернет, <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:558844-Vehabije-sprema-samit>, 14.04.2017.

¹⁰⁷ Рајковић Весна, „Орлов лет уздрмао Црну Гору“, Интернет портал „PCNEN“, 18. септембар 2006, Интернет, <http://www.pcnen.com/portal/2006/09/18/orlov-let-uzdrmao-crnu-goru/>, 10.04.2017.

Међутим, узроке тренутном одсуству интензивнијег терористичког деловања на подручју Црне Горе од стране присталица радикалног ислама треба тражити у подршци коју имају од стране актуелних политичких структура те земље. Њихова примиреност „купљена“ је одређеним личним повластицама, признавањем независности „Косова“, као и проценом да је неповољан моменат због актуелне политичко – безбедносне ситуације у Рашкој области и КиМ.

Улазак Црне Горе у НАТО, разрађени кријумичарски канали ка Италији и Албанији, демаркација границе са „Косовом“, промена етничке структуре у северним деловима Црне Горе, као и други слични фактори, указују да је та земља потенцијална секундарна база за развој и деловање исламских екстремистичких и терористичких организација, односно „беле“ Ал Каиде, на Западном Балкану, чије се деловање тек може очекивати.

3.8. Деловање „беле“ Ал Каиде на простору Републике Србије

Република Србија захваљујући свом геостратешком положају представља транзитно подручје између Блиског и Далеког истока са земљама Западне Европе, што посредно доводи и до тога да је одавно постала полигон борбе за утицај великих сила.

Центри моћи одувек су тежили ка томе да експлоатишу етничку, националну и верску различитост становништва на територији Републике Србије, што је посебно дошло до изражаја код Албанаца са КиМ и југа Србије, али и муслимана из Рашке области.

Физиономија муслимана са простора Републике Србије - која их не одваја од других грађана Европе по изгледу, склоност ка лакој верској индоктринацији, борбено искуство стечено током грађанског рата и других сукоба широм света, лоша економска ситуација и стална жеља за територијалном експанзијом, препозната је од стране вођа исламских терористичких група, међу којима предњачи Ал Каида.

Она је путем бројних „хуманитарних“ и сличних организација, раних '90. година XX века, почела са формирањем база у етнички чистим муслиманским срединама. При томе се у великој мери ослањала на Вахабизам и подстрекивање етносепаратистичког и верског тероризма.

Такво активно ангажовање ставило јој је на располагање велики број нових припадника „беле“ Ал Каиде, који су били квалитетно обучени и борбено ангажовани или пак били припремани као „спавачи“, који су затим инфилтрирани у земље Западне Европе и САД. Ангажовање „спавача“ може се јасно видети на примерима терористичких напада у Ници 2016. године – када је повређено 100, а погинуло 84 лица, затим у марту исте године и Бриселу - када је повређено 250 људи, као и у Санкт Петербургу 2017. године.

Највећи број потенцијалних припадника „беле“ Ал Каиде потиче са КиМ, из Рашке области, али један мањи број и из централне Србије. Конкретан пример се односи на Горана Павловића, Максима Божића и Винка Стојановића, од којих су неки заједно са члановима своје породице примили ислам, приступили вахабистичком покрету и непосредно након тога отишли да се боре на страни „Исламске државе“ у Сирији. Поред њих, има више десетина лица ромске националности, који су углавном вођени материјалном користи, приступили вахабистичком покрету у Србији, посебно са подручја Земуна, Земун Поља, Борче, Смедерева и Ниша. До сада није било њиховог значајнијег испољавања у терористичком смислу, што не значи да га неће бити у будућности.

Веома је карактеристично деловање вахабија у Нишу, где се већина припадника тог покрета врбује из ромске популације која је дошла са „Косова“, током 1999. године. До њихове појачане активности је дошло током 2004. године, када је због мартовских догађаја спаљена нишка „Ислам–агина“ џамија. Роми су врбовани за приступање покрету по основу материјалне добити од неколико стотина евра, али се нису показали као „истрајни верници“, због чега је током 2005. године, промењен имам, и постављен је нови, који је дошао директно са школовања из Саудијске Арабије. У исто време су се у граду појавили студенти из Саудијске Арабије, иначе сви заговорници радикалног ислама, који су такође активно посећивали наведену џамију и остваривали контакте са локалним муслиманима. Недуго затим у појединим ромским насељима појавио се низ графита којима се локално становништво „подсећало“ да се између себе поздравља говорећи „SELAM ALEJKUM“, а чести су били и графити „СМРТ СРБИЈЕ“ и слично.

Слика 6: Графити у ромском насељу у Нишу¹⁰⁸

Поред оваквих писаних порука, вахабије са територије централне Србије предузимале су и друге конкретне акције, што је чак довело до размирица „обичних“ верника и припадника вахабија у Земун Пољу. До сукоба је дошло 2011. године, када су седморица вахабија испред импровизоване џамије у Земун Пољу донеле две заставе, белу и црну, на којима је писало „Нема другог бога осим Алаха, Мухамед је божји изасланик“ и покушали да их поставе изнад кибе, места на којем се одржава верски обред. Након што им имам Емин Зејнулаху то није дозволио, избила је општа туча „обичних“ верника са вахабијама, па су четворица од њих због повреда била и хоспитализована. Након овог догађаја, појавила су се сазнања да је вођа ове групе неименовани С. С. у Београд дошао из Приштине, а заједно са још неколико вођа организације завршио је обуку у кампу вахабиста у Маочи, код Тузле.¹⁰⁹

Обзиром да је велики број лица која су били субјекти терористичког испољавања у прошлости или то могу бити у будућности, потенцијалних и активних припадника „беле“ Ал Каиде, евидентиран на простору КиМ и Рашко-полимске области, у делу рада који следи дато је тежиште на тим територијалним областима Републике Србије.

¹⁰⁸ Извор: Аутор.

¹⁰⁹ С.Б. „Масовна тучњава: Вахабије покушале да отму џамију!“, „24sata.info“, 23. септембар 2011, Интернет, <http://24sata.info/vijesti/regija/73415-masovna-tucnjava-vehabije-pokusale-da-otmu-dzamiyu.html>, 20.05.2017.

3.8.1. Настанак и развој „беле“ Ал Каиде на Косову и Метохији

Исламски фундаменталисти вековима уназад покушавају да преко покрајине Косово и Метохија остваре идеју „Зелене трансферзале“.

Албанске сепаратистичке намере у функцији стварања „Велике Албаније“ објављене су 1878. године у документу албанског духовног покрета у Призрену, тзв. „Призренске лиге“. У њему је истакнута намера Албанаца да коришћењем цихада формирају „Велику Албанију“ у оквиру Отоманске империје, која би обухватала четири вилајета: косовски, скадарски, битолски и јањински.

Слика 7: Пројекат „Велике Албаније“¹¹⁰

Током Другог светског рата, албански сепаратистички покрети отворено су се ставили на страну немачког и италијанског окупатора, и тада су позивањем на свеопште муслиманско братство чинили бројна зверства над немуслиманским становништвом, што је и том сукобу давало цихадистичке конотације.

Такве намере наставиле су да се развијају у сукобима на КиМ током '90. година, када су поједини албански представници отворено позивали сународнике на борбу против „безбожника“. Конкретан пример представља Реџеп Боја, председник „Исламске заједнице Косова“, који је 1998. године, приликом одржавања заједничке молитве у џамији у Приштини, позвао Албанце на цихад и „општи устанак против Срба“.

Веза албанских цихадиста са осталим светски познатим исламистичко-терористичким организацијама јавно је истакнута на 18. Исламској конференцији, која

¹¹⁰ Роланд Ана, „Велика Албанија куца на врата“, Блиц, 10. мај 2015, Интернет, <http://www.blic.rs/vesti/politika/velika-albanija-kuca-na-vrata/b804823>, 06.06.2017.

је одржана октобра 1998. године у Пакистану. На наведеном скупу је албански сепаратизам на Косову и Метохији окарактерисан као „рат против неверника“, при чему је читав муслимански свет позван да свим расположивим средствима помогне борбу „за слободу на окупираним муслиманским територијама“.

Недуго након тога, на Косово и Метохију је почео да стиже велики број муџахедина, а Осама бин Ладен је преко Ал Каиде најавио нападе против „неверника“, међу које је поред САД, Руске Федерације, Израела и Велике Британије, сврстао и Србију.

Већина тихridoшлих муџахедина је била примљена као „испомоћ“ у формацију терористичке организације „Ослободилачке војске Косова - ОВК“ (албански: „Ushtria Çlirimtare e Kosovës – UÇK“).

О учешћу иностраног радикалног фактора и Ал Каиде у сукобима на КиМ постоје бројни докази. Неки од њих су формиране базе за логистичку и финансијску подршку у Р. Албанији још 1995. године, као и састанак Осаме бин Ладена са председником те земље, Салијом Беришом и тадашњим шефом тајне полиције Албаније, Башким Газидедом, као и каснијим вођама „ОВК“, Хашимом Тачијем и Рамушом Харадинајем. Газидеда је тада изабран за једног од руководиоца Ал Каиде за подручје Балкана, а главни циљ састанка је био формирање Ал Каидиних ћелија на простору Косова и Метохије.¹¹¹

О присуству страног радикалног исламског фактора на простору Косова и Метохије касније су јавно говорили и представници Интерпола. Тако је Ралф Мућке, помоћник директора Криминалистичко-обавештајне управе Интерпола, током излагања пред Конгресом САД-а 2000. године, на тему „Опасност од ширења организованог криминала, трговине наркотицима и тероризам“, изнео чињеницу да је Мухамед Завахири, брат Ајмана ал Завахирија, лидера организације „Египатски цихад“ и један од идеолога Ал Каиде, предводио елитну јединицу ОВК за време сукоба на Косову и Метохији.¹¹²

¹¹¹ American Council for Kosovo, „Haradinaj and Thaci met with Osama bin Laden in Tirana in 1995 to plan al-Qaeda jihad in Kosovo“, 02. May 2006, Интернет, <http://www.savekosovo.org/default.asp?p=6&leader=2&sp=51>, 05.06.2017.

¹¹² Видету шире: Влада Републике Србије, „Бела књига - Албански тероризам и организовани криминал на Косову и Метохији“, Београд, 2003.

Основна улога муџахедина, који су имали изузетно борбено искуство, али и широко знање „изворног“ ислама, била је управо обука и верска индоктринација албанских терориста, а тек онда ангажовање на специјалним борбеним задацима.

Међу јединицама таквог типа истичу се муџахединска јединица „Браво“ и „Абу Бекир Сидик“, у којима је по угледу на Осаму бин Ладена и његово виђење ислама као религије, био доминантан вахабизам.

Јединица „Браво“ се налазила у оквиру Другог батаљона ОВК, који је током 1999. године био ангажован у рејону Ђаковице, а предводио га је извесни Агрон Н. Јединицу су углавном чинили студенти медреса из Приштине, Скопља, Тиране и арапских земаља. Припадници те јединице били су веома мотивисани за извршавање свих врста најтежих задатака, приликом чега су били спремни да жртвују своје животе, чиме су директно утицали на морал и „јачање вере“ локалних Албанаца.¹¹³

Муџахединска јединица „Абу Бекир Сидик“ основана је маја 1998. године од стране Екрема Авдије, званог „Абус Акеј“. Именовани је после свршене медресе у Приштини, као стипендиста Саудијске Арабије и заговорник вахабизма, отишао на студије на исламски универзитет у Медину. Након две године студирања, Авдија је отишао као добровољац у БиХ, где се придружио наставном центру за обуку муџахедина „Абу Бекир Сидик“¹¹⁴, који је био смештен у селу Јабланица код Тешња¹¹⁵. Ту је стекао знања из домена основне борбене обуке и специјалних облика дејстава, карактеристичних за извођење терористичких акција. Лично се ангажовао на верској индоктринацији и регрутацији локалних муслимана кроз држање предавања током 1994. године, у тада тек отвореном Исламском центру у Зеници, кога је финансирала Саудијска Арабија, а предводио његов пријатељ са школовања, Абдулах Дуџамани.

Под утицајем Дуџаманија и већ помињаног Аднана Пезе, председника АИО, по завршетку сукоба у БиХ, Авдија се вратио на КиМ и тамо формирао „**Косовски исламски биро**“ са седиштем у Косовској Митровици. Као и бројне сличне организације које су у током '90. година формиране у БиХ, „Косовски исламски биро“ био је само покриће за достављање финансијске помоћи, наоружања и војне опреме,

¹¹³ Мијалковски Милан, „Злочини и заблуде албанских сепаратиста“, НИЦ „Војска“, Београд, 1999, стр. 135-136.

¹¹⁴ Видети шире: Elzaser Jürgen, „Джихад на Балкану – Како је џихад стигао у Европу (Свети ратници и тајне службе на Балкану)“, Јасен, 2006, стр. 133.

¹¹⁵ Поред стицања борбеног знања и вештина у том кампу, Авдија је завршио и извесне курсеве борбене обуке у Авганистану, у кампу „Хост“.

ширење радикалног ислама и идеолошко регрутовање лица муслиманске вероисповести за оружану борбу против српских снага безбедности.

По пристизању већег броја муџахедина на КиМ, већ маја 1998. године, Авдија је оформио наведену муџахединску јединицу у селу Доње Преказе, која је бројала 115 људи, од тога 40 држављана иностраних исламских земаља. Његов заменик у то време био је Шпенд Коприва, а блиску сарадњу је имао и са Самијем Љуштакуом, Сулејманом Селимијем и Адемом Јашаријем.

Током сукоба 1998. године, муџахединска јединица „Абу Бекир Сидик“ извршила је низ злочина над неалбанским, али и албанским становништвом у рејону Дренице, као и у Ђаковичкој, дечанској и малишевској општини.

Приликом покушаја извлачења у Р. Албанију, августа 1998. године, Авдија је са још двојицом својих сабораца, Неџмедином Лаушом и Шпендом Копривом, ухапшен од стране српских снага безбедности. Том приликом је код њих, поред веће количине наоружања, пронађен пропагандни материјал у коме се промовише цихад против „неверника“ и величају муџахедини. Због свог терористичког деловања на КиМ, наведена група је правоснажно осуђена на дугогодишње казне затвора, али је 2001. године амнестирана под притиском међународне заједнице.

Авдија је недуго затим реактивирао поменућу јединицу са седиштем у јужном делу Косовске Митровице, насељу Тамник, и поново наставио са радом „Косовског исламског бироа“, чије је испоставе проширио и на друге градове КиМ. Језгро ове терористичке групе чини 30-ак терориста¹¹⁶. Један од чланова ове групе, Убеид Гаши, власник је радио станице која је прва објавила вест о наводном убиству албанске деце 2004. године у селу Чабра, општина Зубин Поток, што је представљало повод за етнички погром Срба са простора КиМ.¹¹⁷

Муџахединска група „Абу Бекир Сидик“ настоји да пренесе своје активности и на северни део Косовске Митровице, успостави сарадњу са осталим албанским и бошњачким екстремистима на простору који спаја КиМ са Рашком области, односно тзв. „Сандаком“, чиме се отвара пут „Зелене трансферзале“ даље ка БиХ.

¹¹⁶ Посебно се истичу: Шпенд Коприва, Мухамед Авдија, Сами Хоти, Алија Хоти, Бесим Исмаиљи, Ертан Битићи, Ахмет Хоџа, Љуљазим Имери, Неџмедин Лауш и Ариф Краснићи.

¹¹⁷ Стевичић Стеван, „Исламистички фронт на Косову и Метохији“, „Печат“, 05. април 2013, Интернет, <http://www.pecat.co.rs/2013/04/islamisticki-front-na-kosovu-i-metohiji/>, 22.02.2017.

Авдија је такође успоставио сарадњу са имамом џамије у Призрену, Мазлам Мазламијем. Мазлами је студије завршио на Исламском универзитету у Каиру, где је у то време би радно ангажован у једној верској радио–станици.

Џамија у којој је Мазлами имам налази се ван контроле Косовске исламске заједнице и сматра се једним од радикалних места за молитву, где долазе и муслимани из Македоније. Мазлами и његови следбеници основали су у Призрену дечији вртић религиозног карактера, као и радикалну исламистичку мрежу, чија структура обухвата: идеолошки центар (џамија „Џени махала“); војно крило („Алахова армија“); логистичко крило (исламске невладине организације); обавештајно крило; пропагандно крило (базирано на РТВ „Беса“); и политичко крило („Партија правде“).¹¹⁸ У оквиру ове исламистичке мреже, на подручју Призрена делује и група Семадина Џезаирија.

Јака упоришта радикалног исламистичког покрета налазе се још и у Приштини, посебно у насељу Врањевац, затим у Дреници, Бајгори, Мокрој Гори, Ропотову, Истоку, Клини, Јунику, Ђаковици, Дечану, Урошевцу и Качанику.

Масовнији прилив радикалних исламиста на простор КиМ, уследио је након повлачења српских снага безбедности и доласка КФОР-а, током 1999. године, чиме је граница са Албанијом постала знатно порознија, а тиме и погоднија за деловање разних криминалних и терористичких група на том простору.

По истом сценарију као и у БиХ, „хуманитарне“ и друге „добротворне“ и невладине организације, које су финансиране средствима Саудијске Арабије, Ирана, Катара и Кувајта, одиграле су значајну улогу у ширењу радикалног ислама на простору КиМ, али и међу косовским и међународним институцијама. Захваљујући тим везама, у бројне „косовске институције“ легитимно су се инфилтрирала посебно изабрана лица са КиМ, која су поред верске наставе прошла и разне видове обука и курсева из области урбаног ратовања, оружаних система, руковања експлозивним средствима, обавештајно-оперативног рада и сл.

¹¹⁸ Дрецун Милован, *„Алахови ратници – балканска база глобалног џихада“*, Драслар партнер, Београд, 2008, стр. 240-245.

Међу „хуманитарним“ организацијама које су биле под патронатом Саудијске Арабије на КиМ издвајају се: „Саудијски комитет за помоћ Косову и Чеченији“¹¹⁹, затим фондација „Ал Харамеин“¹²⁰, удружење „Обједињена помоћ за Косово“ („United Aid for Kosovo“), „Фондација за глобалну помоћ“ („Global Relief Foundation“), „Агенција за помоћ земљама трећег света“ („Third World Relief Agency“ – TWRA) итд.¹²¹

Заједно са овим организацијама на КиМ су долазили и разни проповедници који су локално становништво мотивисали да прихвате нови начин практиковања ислама, вахабизам. У циљу ширења вахабизма на КиМ, ти проповедници, али и читаве организације, па и државни службеници исламских земаља, донирали су велика новчана средства за изградњу џамија у саудијском стилу. На тај начин омогућено је да локални Албанци примењују радикални ислам без бојазни да ће у томе бити ометани од представника Исламске верске заједнице Косова, а и добар начин да зараде новац, који су вахабисти давали својим новим припадницима.

Слика 8: Фотографије верских вођа који су на КиМ пропагирали радикални ислам¹²²

¹¹⁹ Званично тело саудијске владе, чији је директор Цаел Хамза Цалајдан. Представништва ове организације налазе се у јужном делу Косовске Митровице и Вучитрну.

¹²⁰ У Призрену је имала своје представништво, које је било повезано са канцеларијом ове организације у Тирани, Сарајеву и Загребу у циљу шверца наоружања и пребацивања радикалних исламиста на простор Балканског полуострва и Западне Европе.

¹²¹ Потежица Оливер, „Вехабије - Између истине и заблуде“, оп. цит., стр.207-208.

¹²² 1. Сабахудин Селими, хоџа из Витине; 2. Енес Гога, главни имам Исламске заједнице у Пећи; 3. Ерол Несими, хоџа и администратор портала „perkujtimi.net“; 4. Идриз Билбани, хоџа из бошњачке заједнице и администратор портала „stazomislama.com“; 5. Леонар Рули, самозвани „Ебу Бекер Рули“, хоџа из Призрена; 6. Дардан Ђука (Gjuka), имам из Пећи, предавач на „radio-udhezimi.com“; 7. Шефхет Краснићи, предавач на Факултету исламских студија у Приштини, истовремено и имам Велике џамије у Приштини; 8. Шефки Кораћи, имам у Качанику; 9. Мазлам Мазлами, имам џамије Јени Махали у

Верска индоктринација, регрутација и процена лица рађена је и кроз одржавање разних предавања, бесплатних семинара и курсева, почевши од учења страних језика, преко рада на рачунарима и слично, при чему је основни циљ била процена менталних и других капацитета сваког полазника.¹²³

Према подацима међународних представника на КиМ, у периоду од Кумановског споразума до 2009. године, на том простору саудијским донацијама је изграђено 24 нове џамије, 98 вахабијских основних школа и 14 сиротишта, у којима се проповеда вахабизам и преко којих се око 200 албанских студента и средњошколаца годишње шаље на школовање у исламске центре широм Арабијског полуострва.

Антоније Еванђелист, бивши командант италијанске мисије УНМИК-а, је у својој књизи „Медреса – мали мученици расту између Балкана и Европе“ описао село Морина на КиМ, где је извесни Дука Кастриота¹²⁴, који тврди да је Албанац из Албаније, регрутовао око четрдесет дечака и девојчица, како би их касније обучавао за исламске фундаменталисте. Он је даље описао како су представници италијанског контингента КФОР-а, у кући пријатеља Кастриоте, извесног Хамида Кељмендија, нашли четрнаесторо деце узраста од 6 до 10 година, која су од малена обучавана да постану нова генерација терориста. Хамид је за наведено „подучавање и образовање“ те деце добијао од групе вахабија из Енглеске, преко невладине организације „Рахма Мерси“ одређену финансијску надокнаду.

Све то указује да се на „Косову“ још од најранијег периода одрастања врши верски утицај на полазнике предшколских установа. Конкретан пример је обданиште „Џвијеће дана“ („*Lulishtja e dritave*“) у Приштини, чији је власник Дритон Маџуни (*Driton Maxhuni*), који има везе са Хасаном Абазидејем, једним од бивших руководиоца 7.

Призрену; 10. Бедри Робаж, имам у импровизованој џамији у насељу Дарданија у Приштини; 11. Екрем Авдију, имам и предавач у џамији у насељу Тамник у јужном делу Косовске Митровице и члан одбора исламске заједнице у Косовској Митровици; 12. Енис Рама, имам у џамији Иса Бег у Косовској Митровици и главни уредник „**Peace TV Shqip**“; 13. Фуад Рамићи, председник Исламског покрета „**Bashkohu** (заједништво) – LISBA“. Видети шире: Интернет портал „Info-ks.com“ „*Имена 12 ухапшених имама на Косову*“, 17. септембар 2014, Интернет, <http://www.info-ks.net/vijesti/kosovo/48284/imena-12-uhapshenih-imama-na-kosovu>, 03.06.2017.

¹²³ Према подацима Косовске полиције, 75% држављана „Косова“ који регрутовани за потребе ИСИС-а било је старосне доби од 17 до 30 година, док се као најосетљивија група јавља између 21 и 25 година старости. По питању образовања, исти извор наводи да је највећи број припадника ИСИС-а са „Косова“, око 87% имало средње образовање. Видети шире: Shtuni Adrian, „*Dynamics of Radicalization and Violent Extremism in Kosovo*“, ETH Zurich, Center for Security Studies, 04. јануар 2017, Интернет, <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/50351666-8366-4eaf-9cf3-3dc69a56da8e>, 24.05.2017.

¹²⁴ Право име Џамал Дука, иначе означен као терориста.

бригаде муцахедина у БиХ, док финансијска средства за рад обданишта обезбеђује Хасан Али Ал Сарај (*Hassan Ali Al Saraj*), пореклом из Ирака.

Према подацима Јавног тужилаштва „Косова“, на тој територији постоји око 60 регистрованих невладиних организација које се доводе у везу са активностима којима се промовише, подржава или финансира тероризам. Међу НВО и појединцима који их воде су Фуад Рамићи, испред покрета „**Уједините се**“, потом НВО „**Kosovo Aid and Development**“, за коју се у документима тужилаштва каже да даје помоћ у регији Подујева и да функционише као микрофинансијска институција која даје бескаматне кредите до 3.000 евра сиромашним породицама¹²⁵.

Догађаји са почетка XXI века донели су вишеструка поткрепљења става о исламистичком карактеру који је одликовао ОВК '90. година прошлог века. Октобра 2001. године у Авганистану је откривена документација везана за Дамира Шабанија, косовског Албанца, који је попуњавајући приступни формулар истакао: “Заинтересован сам за самоубилачке операције. Имам борбено искуство у ОВК против српских и америчких снага”.

Бројни су примери организовања и деловања радикалних исламиста пореклом са КиМ у земљама западног света, нарочито на тлу САД. Истиче се пример групе радикалних исламиста из Јужног Џерзија коју су чинили косовски Албанац Аргон Абулаху, македонски Албанци браћа Дритон, Ељвир и Шаин Дука, турчин Сердар Татар, легално настањен у САД, и Мохамед Шневер, амерички држављанин рођен у Јордану, који су током 2006/2007. године обављали припреме за терористичке нападе на америчке касарне како би „убили што више америчких војника“. Реч је о радикалним исламистима који су се надахњивали пропагандним материјалом Ал Каиде, и себе доживљавали као ратнике цихада.

Од момента актуелизације одласка европских муслимана у Сирију и Ирак, како би се прикључили некој од радикалних исламских организација као што су Исламска држава, Ал Нусра Фронт и слично, повећао се и број Албанаца који су отишли на та ратишта.

¹²⁵ Сличну намену имају и НВО као што су: Културно удружење „Нектариа – Хе” из којег је највећи број активиста отишао у Сирију, потом НВО „Трагови”, „Путоказ”, „Институт за културу и савремене студије“, „Фондакос“, „Сфера“, „Једнакост“, „Понос“, „Реалност“, „Куран“ и сл.

Дана 17.04.2017. године, потпредседник Ирака, Ајад Алави, изјавио је да је дошао до сазнања која указују да вођа Ал Каиде, Ајамн ал Завахари и вођа Исламске државе, Абу Бакр ал Багдади, преговарају о савезу и заједничкој борби против регуларних трупа Ирака. Ако се узме у обзир да се Исламска држава 2014. године одвојила од Ал Каиде, зато што је ова није подржала због њених бруталних метода, може се очекивати да је дошао тренутак уједињења муслимана и коначне борбе у циљу успостављања Уме, без обзира на сва ранија неслагања. Тај догађај указује да постоји реална опасност од активирања ћелија „беле“ Ал Каиде пореклом са Западног Балкана, односно тзв. „Косова“, простора са кога је највећи број муслимана (посебно Албанаца) отишао да се бори на страни Исламске државе¹²⁶.

О прогресивном повећању радикализације, учешћу и правим цихадистичким намерама Албанаца у припреми и извршењу терористичких активности указују бројни подаци, који су наведени у прилогу овог рада (**Прилог 5**).

Из свега претходно изнешеног може се закључити да обнова религиозности има и своју милитантну димензију, те да не представља само пуко право на исповедање вере у једном грађанском друштву, већ да је код једног дела албанског становништва доживљена као обавезно учешће у својеврсном верском рату.

То су искористиле, поред водећих политичких партија на КиМ, као што су „Демократски савез Косова“, „Алијанса за будућност Косова“ и „Демократска партија Косова“, и бројне друге политичке партије, покрети и удружења¹²⁷, који се у својим програмима позивају на етно - сепаратизам, а врло често и на верски тероризам.

¹²⁶ Током 2015. и 2016. године, разне безбедносне структуре на „Косову“ идентификовале су 314 грађана те земље који су се прикључили ИД или су се затекли у ратом захваћеном подручју у Сирији и Ираку. Међу њима су и најмање четири бомбаша-самоубице, 44 лица женског пола и 28 деце. За сада постоје подаци да је на тим ратиштима погинуло 54 лица, што се може схватити као релативно тачно, обзиром да су бројни терористи проглашавани мртвим како би се уз лажна идентификациона документа лакше вратили у земљу порекла. Конкретан пример је везан за Љавдрима Мухаџерија, који је приликом путовања кроз европске земље користио лажно име Бобан Деџић. Према подацима портала за светску статистику „Статиста“ из 2015. године, „Косово“ се налази на 5. месту са 83 припадника ИД по глави становника. Види шире: „Kosovo Sever portal“, „Kosovo na 5. mestu svetske liste broja pripadnika u ISIS-u“, 22. новембар 2015, http://kossev.info/strana/arhiva/kosovo_na_5_mestu_svetske_liste_broja_pripadnika_isis_a/6926, 03.06.2017.

¹²⁷ Покрет „Самоопредељење“ („Veterendosje“) - покрет албанске омладине и студената са КиМ, који предводи Албин Курти. У отвореним центрима у Копенхагену, Ослу, Малмеу и Стокхолму, активисти покрета интензивно раде на омасовљавању, јачању логистичке подршке и интернационализацији покрета; „Удружења ратних ветерана“, „Национални покрет за ослобођење Косова“, „Удружења за самостално Косово“, „Алијанса за Ново Косово“, „Удружење студентске уније“, „Удружење ветерана рата“, „Албанска Ослободилачка Војска“ (екстремни део расформиране „ОВК“, „ОВПМБ“ и „АНА“); „Демократски фронт за национално уједињење Албанаца“ (ДФНУА), „Отаџбинско удружење за

Истовремено, на КиМ и у Македонији присутна је сложена мрежа „Исламске албанске лиге“ („Lidhje Islame Shqiptare“ - LISh), организације која окупља представнике екстремне струје вахабија (селафија) са ових простора.

Готово све ове партије, покрети и удружења са КиМ остварују блиске контакте са представницима Албанаца са југа Србије, који су политички и на сваки други начин активни кроз партије и удружења¹²⁸ чији су циљеви такође етно - сепаратистичког карактера.

У условима овакве верске и политичке подршке радикалном исламу на КиМ и југу Србије, која је инспирисана великоалбанским циљевима, та територија је постала база и полигон за пружања заштите, налажење уточишта, регрутацију и извођење обуке бројних исламских екстремиста и терориста, односно „беле“ Ал Каиде.

3.8.2. Настанак и развој „беле“ Ал Каиде у Рашко–полимској области

Рашко-полимска област или како се од друге половине XIX века, под аспирацијом и тежњама муслиманског етно-сепаратистичког фактора, ова област назива „Санџак“, обухвата југозападни део Републике Србије (градове Нови Пазар, Тутин, Сјеницу, Пријеполје, Нову Варош и Прибој) и североисточни део Републике Црне Горе (градови Бијело Поље, Рожаје, Плав, Пљевља и Беране).

Слика 9: Општине које припадају „Санџаку“¹²⁹

национално уједињење и интеграцију“ (ШАИБК); „Удружење расељених и прогнаних лица Источног Косова“ под називом „Ватра“ (удружење су формирали расељени и „прогнани“ Албанци из Прешевске долине, са седиштем у Гњилану. Удружење има огранке у Прешеву, Бујановцу, Медвеђи и К. Каменици); „Исламска омладина Качаника“ („Shoqata kulturore Rinia Islame Kacanik“); „Исламска партија LISBA“ на челу са Фуадом Рамићијем (Fuad Ramiqi); „Фронт за Национално уједињење Албанаца“ (FBKSH) и „Црвено-црна алијанса“ у Албанији.

¹²⁸ „Партија за демократско деловање“, „Демократска унија Долине“, „Партија за демократски просперитет“, „Демократска партија“ - Нагип Арифи (заменик председника општине Бујановац); „Прешевска долина“ - хуманитарно удружење, ради у Швајцарској на прикупљању новчаних средстава за потребе финансирања рада „Удружења ветерана рата ОБПМБ“ у Прешеву.

¹²⁹ Варјачић Владимир, „Санџак“, Wikiwand, мај 2009, Крагујевац, Интернет, <http://www.wikiwand.com/sr/%D0%A1%D0%B0%D0%BD%D1%9F%D0%B0%D0%BA>, 06.06.2017.

Иако се ова област простира на територији две републике, она ће у овом раду бити посматрана као једна целина, чије се седиште налази у Новом Пазару. Нови Пазар за „Санцак“ представља политички, верски и културни центар, али и извор радикалног ислама и регионални центар верски индоктринираних терориста, односно „беле“ Ал Каиде са тог простора.

Са аспекта ширења ислама у Европу, Рашко-полимска област представља простор где своје интересе виде исламисти из БиХ, Албаније, Саудијске Арабије, Ирана, а у новије време, све отвореније о томе говоре и државници Турске. У својој књизи *„Стратегијска дубина“*, бивши турски министар спољних послова Ахмет Давутоглу износи да „лук који иде југозападно и протеже се од Бихаћа, па кроз средњу и источну Босну, преко Санцака (Рашко–полимске области), Косова, Албаније, Македоније, Киргалија, до источне Тракије, за Турску представља геополитичку и геокултурну жилу куцавицу“¹³⁰.

У таквим околностима, као и у духу актуелних догађаја у вези са проглашењем независности „Косова“, Албанци су пронашли погодне савезнике међу појединим исламским екстремистима у Рашко-полимској области. Њихов заједнички интерес је да иницирају распарчавање Републике Србије и ослабе њен међународни положај и утицај, као и да умање могућности Србије за одбрану.

У настојању остварења експанзионистичких исламских циљева, као и на простору БиХ и „Косова“, и у Рашко–полимској области константно је вршена додатна исламизација, односно радикализација муслимана, што се према бројним еминентним стручњацима за ислам може поделити у неколико фаза.

Прва фаза је трајала од почетка друге половине XX века, па све до избијања сукоба у БиХ и за њу се може рећи да представља фазу „мирољубивог“ уплива радикалног ислама на тај простор и читаву СФРЈ. Овој фази је поговарала тадашња политика СФРЈ према Покрету несврстаних, чију већину су чиниле муслиманске земље. Један од облика успостављања тада блиских веза са њима био је кроз школовање на њиховим теолошким факултетима у Египту, Тунису и Саудијској Арабији, од чега је део био под вахабијским утицајем, као што је саудијски Исламски универзитет у Медини.

¹³⁰ Танасковић Дарко, *„Неосманизам – повратак Турске на Балкан“*, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2010, стр. 93.

Поред тога, студенти из исламских, претежно арапских земаља, долазили су на студије у СФРЈ, где су кроз контакте са домаћим муслиманима ширили свој начин исповедања вере и културу. Због познавања језика и тадашњих прилика у СФРЈ су, након њеног распада, преко појединих невладиних и хуманитарних организација, као што је „Агенција за помоћ трећем свету“, учествовали у обавештајним активностима, а постепено и у тајном наоружавању и финансирању муслимана у БиХ и на КиМ.

Такође, приликом учешћа у заједничким активностима бројних међународних и транснационалних исламских организација, и асоцијација исламистичког, конзервативног и фундаменталистичког типа, као што су „Светска исламска лига“ („*Рабита*“), „Организација исламске конференције“ (ОИК), „Светска скупштина муслиманске омладине“ и друге, константно су подстрекивани муслимани ван арапског света да се не мире са религијским статусом у оквиру држава у којима су верска мањина.

Друга фаза представља период ратних дешавања у БиХ до 1995. године и пресликавање тог стања идентификовањем муслимана из Рашко-полимске области са муслиманима у БиХ. Ову фазу карактерише нагла радикализација политичких и верских прилика настала распадом СФРЈ, а која је праћена испољавањем национализма у најекстремнијем облику.

Важна улога у ширењу радикалног ислама у овој фази припада раду исламистичких организација које подржавају вахабизам. Међу њима се посебно истичу „Рабита“ и ОИК. На састанку „Међународног савета за џамије“ одржаном у Меки 1992. године, реис улема Исламске верске заједнице СФРЈ Јакуб Селимовски затражио је, а „Међународни савет за џамије“ прихватио, да се преко „Рабите“ и ОИК - која је владина организација и чије су земље чланице такође и у ОУН, делује на ОУН како би се остварило признавање аутономије „Санцака“.¹³¹

¹³¹ Јевтић Мирољуб, „*Дихад у светској и домаћој јавности*“, Зборник Матице српске за друштвене науке, бр. 116-117, Нови Сад, 2004, стр. 26.

Значајну инострану подршку санџачким екстремистима пружила је и Турска. Тако је у Истамбулу 1992. године отворена „Канцеларија за независни муслимански Санџак“, а која је третирана као амбасада непостојеће државе овдашњих муслимана.¹³²

Међутим, поред директног иностраног утицаја, на развој исламског фундаментализма у Рашко–полимској области утицале су и поједине политичке вође из БиХ. Конкретно, Алија Изетбеговић преко политичке странке СДА, која је имала свој огранак у Новом Пазару од 1990. године. Изетбеговић је настојао да преко тог огранка пропагира исламизацију и отцепљење Рашко–полимске области, при чему се стално позивао на наводну „великосрпску идеологију, хегемонију и експанзионизам“, као и немогућност даљег живљења са српским становништвом.

Под таквим утицајем, санџачки политичари отворено су 1991. године позвали на отцепљење „Санџака“. На састанку Главног одбора СДА „Санџака“ у Новом Пазару формирали су илегално „Муслиманско национално веће Санџака“ (МНВС), усвојили Декларацију МНВС-а и донели одлуку о спровођењу референдума о политичкој аутономији, који је одржан октобра те године. Циљ тог деловања је био изазивање синхронизованог сукоба против Срба у Рашко–полимској области и БиХ. Декларација МНВС наговештавала је отцепљење тзв. „Санџака“ и формирање терористичких јединица, што је већ било у току и подпомогнуто од стране паравојних јединица „Патриотске лиге народа“ (ПЛН), чији су припадници били познати под називом „Зелене беретке“.

Терористичке вође су темељно радиле на формирању „Војске Санџака“ бројности 15.000 припадника, а командант те оружане формације требало је да буде Хајриз Колашинац, наставник из Новог Пазара и првооптужени са листе од 25 Рашко–полимских муслимана, којима се због војног организовања, наоружавања и намере подизања оружане побуне, судило 1993. и 1994. године услед угрожавања територијалне целине.

Истовремено са тим активностима, муслимански екстремисти у Рашко–полимској области су интензивно користили пропаганду усмерену према међународној

¹³² Труд Алексис, „Геополитика Србије“, Службени гласник и Факултет Безбедности Универзитета у Београду, Београд, 2007, стр. 84.

заједници, али и локалном становништву. Све је спровођено са циљем интернационализације тзв. „санџачког проблема“, остваривања верске и политичке индоктринације муслиманског становништва, и њиховог мотивисања за што већи одзив и учешће у рату у БиХ, али и застрашивања и исељавања српског становништва са тог простора.

Поред тога, ову фазу ширења радикалног ислама карактерисао је одлазак више стотина муслимана са простора Рашко–полимске области у БиХ, где се већина њих прикључила „Ханџар - дивизији“, „Зулфикар – бригади“¹³³ и Првој санџачкој бригади, у којима су командне дужности обављали углавном муџахедини из Авганистана и Пакистана, о чему је већ било речи.

Сви ови контакти домаћих муслимана са муџахединима из тих јединица утицали су да они временом почну да упражњавају радикалне облике ислама, посебно вахабизам, који су по завршетку ратних сукоба пренели са собом у Рашко–полимску област. Део тих бивших бораца је наставио контакте преко „Активне исламске омладине“ са својима саборцима, вахабијама са простора Балкана, док је део накнадно, посредством СДА и МНВС регрутован, и преко турског министарства за просвету и „Организације исламске омладине“ индоктриниран школовањем у Турској, Малезији, Ирану, Тунису, Египту, Саудијској Арабији, Алжиру и др.

У ситуацији губитка идеолошке потпоре бившег социјалистичког система који се заснивао на братству и јединству, као и класној равноправности, становништво Рашко-полимске области се вратило религији у којој је поново нашло духовну снагу и уточиште од сложене политичко–националне и економске ситуације.

Проф. Др Мирољуб Јевтић, описао је даљи развој и спрегу ислама и политике у овој области: „Иако је циљ џихада, јединствена исламска држава без нација, где влада национално муслиманско братство и самим тим сваки захтев муслимана за националним самоодређењем јесте антиисламски, муслимани из Санџака траже да им се призна статус бошњачке националне мањине. А у још израженијој варијанти они

¹³³ Наведена јединица је углавном била састављена од лица из Рашко–полимске области и војника арапског порекла. Видети шире: Црношанин Харун и Садиковић Нуро, „Санџак - поробљена земља“, Санџачка ријеч, Франфурт, 2007, стр. 712-714.

настоје да, некадашњи статус Муслимана као конститутивног југословенског народа сада задрже, само да се преименују у Бошњаке, са циљем да би на основу конститутивности тражили право на отцепљење и уједињење са БиХ. То је азбука ислама и свако ко о исламу ишта зна схвата да је захтев муслимана из Рашке области, подржан Исламском заједницом тог региона само у функцији исламских циљева, који са нацијом немају никакве везе.¹³⁴

У овој фази, током 1993. године, формирана је „Мешихат исламске заједнице Санџака“, а за муфтију је на иницијативу СДА постављен тада тек свршени студент исламских наука, Муамер Зукорлић. „Мешихат исламске заједнице Санџака“ је на радикалну верску индоктринацију гледао благонаклоно, јер је преко бројних лажних хуманитарних организација добијао велика финансијска средства за изградњу и обнављање верских објеката и јачање утицаја у земљи и региону.

У току 1994. године, под покровитељством Мешихата из Новог Пазара формиран су „Интернационална хуманитарна организација“ (ИХО) и „Муслимански омладински клуб“ (МОК). ИХО је званично била намењена за пружање помоћи угроженом муслиманском становништву, али су се преко ње добијале значајне донације за ширење исламске идеологије у Рашко–полимској области. Основни циљ формирања МОК био је окупљање муслиманске омладине из целог света путем спортских манифестација, васпитавање у духу исламске традиције и јачање заједничког духа у борби.

Трећа фаза је трајала од завршетка ратних дешавања у БиХ, преко оружаних сукоба на КиМ, па све до 2001. године и почетка спровођења глобалне антитерористичке политике САД-а. Ову фазу карактерише интензивније ширење радикалног ислама кроз вахабизам у БиХ, а тиме и у Рашко–полимској области.

Ширењу вахабијског учења у том периоду, највише је допринела организација „Активна исламска омладина“ (АИО) и ИВЗ БиХ, на челу са реисом Мустафом Церићем, који је и координирао рад те организације. Тада је формиран и посебан одбор Исламске верске заједнице за вахабије у Сјеници, од стране координатора вахабијске заједнице за „Санџак“, Алије Махмудовића, бившег народног посланика у Скупштини

¹³⁴ Видети шире: Јевтић Мирољуб, *„Дихад у домаћој и светској јавности“*, Зборник Матице српске за друштвене науке, бр. 116 – 117, Нови Сад, 2004, стр. 30-31.

Републике Србије. Најчешће место окупљања следбеника тог покрета била је џамија „Валида“ у Сјеници.

Четврта фаза продора и развоја радикалног ислама у форми вахабизма у Рашко–полимској области почиње у периоду спровођења глобалне антитерористичке политике и она је тренутно у току. Ову фазу одликује агресивније деловање присталица радикалног ислама на простору целог Западног Балкана, па и Рашко–полирске области, које је посебно дошло до изражаја након успешно изведеног терористичког напада на САД 11. септембра 2001. године. Ова појава праћена је формирањем и повезивањем исламистичке мреже Западног Балкана са терористичким организацијама глобалног карактера, као што је Ал Каида и Исламска држава.

Након тих догађаја смањен је интензитет јавне подршке појединих западних сила ширењу радикалног ислама на простору БиХ, посебно када је установљено да су у поменутим нападима на САД учествовали „босански муџахедини“ који су били у вези са Ал Каидом. То је условило да један број муџахедина и одређених хуманитараца буду протерани из БиХ, а део је ухапшен и предат безбедносним структурама САД. Део протераних муџахедина нашао је уточиште у Рашко–полирској области, где су наставили да шире радикалну исламску идеологију.

Како је број присталица радикалног ислама све више растао у Рашко–полирској области, тако је расла и финансијска помоћ од стране арапских и других исламских земља. Основан је низ исламистичких организација састављен од поборника радикалног ислама, пре свега присталица вахабијског покрета. Већина тих организација има своје центре у Лондону и Бечу, а главне ђелије у Сарајеву и Тирани, одакле руководе активностима у Рашко–полирској области и КиМ. Међу њима истичу се „Макадуб Ал Кхидам“ и „Исламска агенција“, чији је оснивач Саудијска Арабија, као и неколико организација чији је оснивач Иран.

До данас на територији (новопазарског) „Санџака“ делује више исламистичких организација и покрета¹³⁵, а циљ им је јачање и стварање јединственог бошњачког фронта у борби за остваривање бошњачких верских и сепаратистичких циљева.

¹³⁵ Поред „Активне исламске омладине“, и наравно, групе локалних вахабија, у Рашко–полирској области, своју екстремистичку активност оствариле су исламистичке организације „Ел муџахедин“ из

Међу националистички настројеним исламским духовницима из БиХ који често посећују Рашко–полимску област истичу се Хафиз Сулејмани Бугари, бивши имам „Бијеле џамије“ у Вратнику¹³⁶, и Незим Мудериз Халиловић, имам џамије „Краља Фахада“ у Сарајеву¹³⁷. Оба припадају „реформистичкој фракцији“, односно вахабијској струји, која признаје ИВЗ БиХ.

Бугари, кога често из поштовања зову Ибн Сулејман, иначе Албанац из Ораховца на КиМ, повезује се са програмом упућивања наркомана из (новопазарског) „Санцака“ у центар за рехабилитацију и лечење у Сарајеву. Кад се врате, готово сви бивши наркомани носе вахабијске браде, облаче се и наизглед се придржавају фундаменталистичког облика ислама¹³⁸.

Поред тога, Бугари је познат по томе што су његови говори у џамији у којима је позивао „Санцаклије“ на джихад преношени путем „Регионалне телевизије Санцак“. У тим говорима врло често је износио негативне ставове о Американцима, Јеврејима, Србима, Хрватима и Словенцима, па је у оквиру тога и позивао муслимане са тог простора да избегавају коришћење и куповину њихових производа, као и да им не честитају њихове верске празнике. Иако је Бугари својим наступима ширио верску нетрпељивост, ИВЗ БиХ којој припада, није га сменила са положаја имама.

Међутим, погрешно би било закључити како ИВЗ БиХ, односно Исламска заједница у Србији (ИЗуС), настоји да поспешује екстремистичко деловање, али свакако користи тренутну привредну неразвијеност Рашко–полимске области, јер она са једне стране погодује исељавању Срба са тог простора, а са друге, у томе се константно проналази разлог за незадовољство и револт муслиманског становништва према државним институцијама. ИЗуС локалном муслиманском становништву

БиХ, затим „Муслиманска браћа“, „Муслиманско братство“, „Светска исламска канцеларија“, „СНУР“, „Џемијету фурљан“ („Удружење за заштиту ислама“), „Недње“, „Координациони одбор исламских омладинских организација“, „Нова омладина“, „Џамијски голубови“, „Црни лабудови“, „Ласте“, „Црвене руже“, „Ебу Мухамедовци“ и друге мање организације и групе.

¹³⁶ Од 2016. године живи и ради у Црној Гори, где обавља дужност саветника реиса Рифата еф Фејзића, а радно је ангажован и као професор тефсира у медреси „Mehemd Fatih“ у Подгорици. Опширније видети: Интернет портал „SulejmanBUGARI“, „Биографија“, Internet, <http://www.sulejmanbugari.com/biografija/>, 20.07.2017.

¹³⁷ Видети шире: Кеџмановић Ненад, „Мала свађа у породици или зашто Незим Халиловић Мудерис фетвом прети Изетбеговићу“, Нова српска политичка мисао, 14. фебруар 2017, Интернет, <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/mala-svadja-u-porodici-ili-zasto-nezim-halilovic-muderis-fetvom-preti-izetbegovicu.html>, 01.07.2017.

¹³⁸ Internacional Crisis Group, „Serbia's Sandzak Still Forgotten“, Europe Report N°162, 8 April 2005.

дозирано намеће мишљење да су намерно остављени на маргинама привредног развоја само из разлога што су национална и верска мањина у Србији, а све у циљу покретања и интернационализовања тзв. „Санџачког питања“.

Муамер Зукорлић¹³⁹ поред верског, представља и политичког лидера у Рашко-полимској области, посебно од 2009. године, када је на његову иницијативу формиран „политички савет“ у оквиру „Мешихата исламске заједнице Санџака“¹⁴⁰. Својим деловањем, контактима и односом према радикалним исламским следбеницима на том простору, настоји да прикаже себе као незаобилазног субјекта стабилности, чиме условљава државне органе Републике Србије у евентуалном предузимању драстичних мера у сузбијању муслиманског екстремизма.

Према мишљењу др Срђана Трифковића, вахабије као главни носиоци радикалног ислама на том простору, немају још увек чврсту - централизовану организациону структуру са својим командно-контролним ланцем, већ се углавном ради о појединим групама које делују на сопствену иницијативу и без формалне подршке спољних центара.¹⁴¹ Међутим, самоорганизовањем и сада већ дубоком верском индоктринацијом, лако доступним наоружањем, финансирањем од стране криминалних група, као и неформалном подршком појединих исламистичких центара преко бројних „хуманитарних“ и других невладиних организација, овај покрет на простору Рашко-полимске области може у будућности прерасти у моћну организацију.

¹³⁹ Муамер Зукорлић је изузетно контраверзна личност, јер истовремено оспорава деловање вахабија и примењује облике понашања карактеристичног за културу Блиског и Средњег истока. Именовани је ожењен са две жене, а припадник његовог непосредног обезбеђења је био Сеад Рамовић, првооптужени међу 15-орицом „санџачких“ вахабија из 2007. године за кривично дело против уставне делатности и тероризма.

¹⁴⁰ „Мешихат исламске заједнице Санџака“ представља „темељ“ Исламске заједнице у Србији. Формиран је 1993. године као саставни део ИЗ у БиХ. Овај мешихат настао је после распада СФРЈ, када су крајеви настањени муслиманима остали изван надлежности Ријасета Исламске заједнице у Сарајеву, али дуго није био признат од државних органа. На Објединитељском сабору 2006. године, уз присуство муфтија из других делова Србије и скоро свих балканских држава, као и реис-ул-улеме из БиХ Мусатфе Церића, званично је формирана Исламска заједница у Србији са Муамером Зукорлићем на челу. Међутим, у октобру 2007. године, у Новом Пазару основан је Ријасет Исламске Заједнице Србије (ИЗС). За реиса је изабран Адем Зилкић, (до тада главни имама Тутина, у Зукорлићевој Исламској заједници), а за почасног и доживотног реиса београдски муфтија Хамдија Јусуфспахић. Од тог периода у Републици Србији паралелно постоји ИЗУС (знана као Зукорлићева, иако је од 2016. године на њеном челу муфтија Мевлуд Дудић) и ИЗС (Зилкићева).

¹⁴¹ Марјановић Срђан, „Интервју: Др Срђа Трифковић о вехабизму на Балкану“, Новинар – онлајн, 28. март 2007, Интернет, <http://www.novinar.de/2007/03/28/intervju-dr-srdja-trifkovic-o-vehabizmu-na-balkanu.html>, 20.05.2017.

До сада је пракса показала да припадници покрета вахабија у Рашко–полимској области углавном припадају незапосленој и необразованој млађој популацији, која поред недостатка општег, нема ни довољно верског образовања. Велики број њих, осим њихових „вођа“, не зна ни шта је вахабизам, нити шта он пропагира, па чак ни одакле потиче. Доста лица из тог круга такође припада и криминалном миљеу и вандалским, најчешће навијачким групама, као што су навијачка група „Торцида“ и „Екстремни“ из Новог Пазара, као и њима блиска група „Б13“ из Косовске Митровице.

О развоју такве верске дезоријентисаности и прикривеном утицају на циљану групу, како би се повећао утицај вахабија, говори у својој анализи стручњак за тероризам и председник „Асоцијације за међународне стратешке студије“ из Вашингтона - Грегори Копли, који дефинише муфтију Зукорлића као тајног духовног вођу вахабија на Балкану. Копли чак тврди да је Зукорлић основао екстремне организације „Исламска помоћ за Косово“ у Косовској Митровици и „Заштитници ислама“ у Призрену, а да му је тајни штаб деловања смештен у Косовској Митровици, где је лоциран и сам Екрем Авдија, вођа албанске вахабијске организације „Абу Бекир Сидик“.¹⁴²

Све то указује да ИЗУС наставља са верском индоктринацијом муслиманске популације у Рашко–полимској области, како би лакше могла да манипулише у остваривању политичких и великоисламских циљева, али и ради придобијања финансијских исламистичких спонзора. У ту сврху формиран су у Новом Пазару, крајем 1990. године, Медреса „Гази Иса–бег“ и током 2001. године Факултет за Исламске студије, који је убрзо на иницијативу Муамера Зукорлића, прерастао у Интернационални универзитет. Поменути стручњак за тероризам, Џорџ Копли, дефинише Интернационални универзитет као „центар радикалне исламске мисли“, те да се његов прави карактер открива у симболу који га представља, вахабијско – селафијском симболу дава, отвореном Курану са излазећим сунцем изнад њега. Тај симбол указује да се универзитет финансира претежно од Саудијске Арабије, док се финансирање са запада врши у циљу слабљења српског утицаја у региону.¹⁴³ У октобру 2003. године, тамо је дистрибуирана веома радикална исламска литература, посебно она која заговара конфликт са Западом.

¹⁴² Copley Gregory R, „Strong Warning Indicators for New Surge in European Islamist Terrorism“, Balkan Strategic Studies Special Reports, 10/15/2003.

¹⁴³ Исто.

Слика 10: Симбол Интернационалног универзитета у Новом Пазару¹⁴⁴

ИЗУС, преко јединица овог универзитета и отварањем нових џамија, свој утицај шири и на остале делове Републике Србије, у Београд, Панчево, Ниш и Суботицу. Од 2015. године приметан је и појачан одлазак лица са простора Рашко–полимске области и КиМ на школовање у арапске земље.

Тиме се још једном потврђује поступност „Мешихата Санџак“ у остварењу циљева, јер тако, поред верске индоктринације муслимана са тог простора, добијају погодан школован академски и сваки други кадар који ће водити ка аутономији „Санџака“ и „Косова“ и њиховом сједињењу са БиХ и Албанијом.

Поред тога, „Мешихат Санџак“ искористио је ситуацију са актуелном мигрантском кризом, пружајући помоћ на прихвату миграната у прихватним центрима, под изговором повећаног броја муслиманских верника, и тако успео да обезбеди значајна финансијска средства од арапских земаља за изградњу нових верских објеката.

Вахабијски покрет у Рашкој–полимској области тренутно броји од 700 до 800 следбеника, од којих је око 300 заговорника „тврде линије“. Актуелни вођа вахабија у Новом Пазару је Гиџић Исмаил, звани „Гиле“, у Тутину Геџић Соко, а у Сјеници Махмутовић Алија, који је уједно и неформални вођа вахабијског покрета на том подручју Западног Балкана¹⁴⁵.

¹⁴⁴Интернет портал „Едукација“, „Универзитет у Новом Пазару“, Интернет, <http://fakulteti.edukacija.rs/univerziteti/privatni/univerzitet-u-novom-pazaru>, 06.06.2017.

¹⁴⁵ Део тих вахабија тајно се у ранијем периоду састајао и вршио поједине сегменте борбене обуке на „полигонима“ у рејону села Драга (у махали „Равни Гај“), села Смолућа, села Жабрена, Карајукића Бунара, села Ниш (3 км с/и од Црног врха) на планини Рогозни. Затим у рејону гробља у близини насеља Нетврђе (4 км ј/и од Новог Пазара) и у рејонима села Смолуће (СО Тутин) и места Црквина, као и Годовске и Смолућке пећине.

Веће базе ових екстремиста су регистроване у селима Доња Трнава, Николић и Леће (СО Нови Пазар), одакле се остварују блиске везе са муслиманским становништвом и екстремним радикалним групама уз административну линију (све до места Дубља) са КиМ. Управо те групе су размештене и задужене за евентуално борбено ангажовање на КиМ, при чему ће свој рад координисати са Екстремом Авдијом и његовом групом. У појединим групама налазе се и екстремисти из арапских земаља који су се једно извесно време налазили у Новом Пазару.

У циљу медијског експонирања и привлачења пажње, вахабије су временом постепено радикализовале своје активности. Већина тих активности у прошлости сводила се на разне облике вербалног малтретирања сународника који нису прихватили вахабијске обреде или нису давали „очекивану“ подршку за ширење тог покрета. Један део вахабијских следбеника чак оружаном организовао и припремао за извођење терористичких напада на изабране циљеве у Републици Србији. Видове екстремног експонирања вахабија у претходном периоду наводимо у прилогу рада (**Прилог 6**).

Сви ови догађаји су утицали да се у Рашко–полимској области већина умерених верника окрене против вахабија и испољи иницијативу да им се забрани улазак у објекте ИЗУС. Међутим, ИЗУС то није прихватила, јер је настојала да избегне поделе међу муслиманима, као и да избегне урушавање свог угледа стављајући се на једну страну, чиме би изгубила наклоност и финансијску подршку појединих исламских земаља.

Кулминацију исламског екстремизма на подручју Рашко–полирске области, не занемарујући већину претходно поменутих инцидената, представљало је откривање вахабијског кампа у околини села Жабрен на планини Нинаја од стране безбедносних снага Републике Србије. Безбедносне снаге Републике Србије су у координираној акцији, марта 2007. године пронашле велику количину наоружања, муниције, војне опреме, пластичног експлозива са детонаторима, заштитних маски, униформи, топографских карти, санитетског материјала, хране, канистера са водом и горивом, као и низ других средстава неопходних за дужи боравак у теренским (пољским) условима. Међу пронађеним стварима била је и већа количина пропагандног материјала у видео,

аудио и текстуалном облику, а којим се изражавала мржња према свему што је јеврејско или америчко, док су величани вахабијска поимања ислама, цихад и саможртвовање ради остваривања „виших“ циљева.

Оперативним радом безбедносних снага је накнадно утврђено да је већина тог илегалног наоружања и опреме допремљена са простора КиМ, те да највероватније потиче из опљачканих војних магацина Републике Албаније.¹⁴⁶

Док је трајала претрага терена, припадници МУП-а Републике Србије ухапсили су четворицу наоружаних Новопазараца: Мирсада Прентића, Фуада Хоџића и браћу Сенада и Вахида Вејсиловића. Истог дана је претресом станова ухапшених Сенада Вејсиловића, Фуада Хоџића, као и Ахмедина Прентића (оца Мирсада Прентића), пронађена већа количина пропагандног материјала у ком су посредством бројних савремених „великана тероризма“¹⁴⁷ уздизана Ал Каида и слане поруке које су за циљ имале мотивисање и индоктринацију нових припадника исламских терористичких организација.

Од наведеног пропагандног материјала, посебну пажњу заслужује видео материјал под називом „проба.ави“, који је направљен по узору на палестинске бомбаше самоубице. Такву врсту поруке остављали би бомбаши самоубице непосредно пред одлазак на извршење самоубилачке мисије, а пропагандни материјала би се даље користио у циљу величања шехидског избора и жртве. У филму су као шехиди приказани браћа Мирсад и Исмаил Прентић, а као мете су биле истакнуте две новопазарске џамије.

Непосредно након тога, у селу Раждагиња, општина Сјеница, извршен је претрес куће Неџада Мемића и његовог оца Бехта Мемића, где је такође пронађена већа количина наоружања и војне опреме, док је неколико дана касније ухапшен Мехмедин Кољоши, код кога је пронађен рачунар са великим бројем фотографија, докумената,

¹⁴⁶ Наведено наоружање су на простор Рашке области са КиМ допремили припадници терористичке групе „Бајгора сторм“, која је део „Албанске националне армије“. Видети шире: А.М., „ОВК поново маршира!“, Вечерње новости, 09. март 2007, Интернет, <http://www.novosti.rs/вести/насловна/хроника.405.html:195202-ОВК-поново-маршира>, 30.06.2017.

¹⁴⁷ Abdullah Azzam, Abdullah er-Rašud, Ebu Musa'b el-Zarkawi, Usama bin Laden, Ejmen el-Zawahiri, Ebu Hafs el-Misri, Umar Abdu Rahman, ebu Muhammed el-Maqdisi, Hamud b. Uqla eš-Šuajbi и други.

аудио и видео фајлова који су посвећени исламским терористима, цихаду, борби у Чеченији, Палестини и Ираку.

Наставком полицијске акције идентификовани су и ухапшени други чланови групе: Јасмин Смаиловић, Хусеин Чуљак, Алдин Пулић и Ерхан Смаиловић и Дамир Бербо. У иностранство су побегли Неџад Мемич и Аднан Хот. Неџад је у сарадњи са Интерполом идентификован у Француској, док је Аднан Хот побегао у Немачку, где је лоциран, лишен слободе и уручен правосудним органима Републике Србије.¹⁴⁸

Током наведене акције Исмаил Прентић и Сенад Рамовић побегли су на подручје КиМ, у јужни део Косовске Митровице, где им је тамошњи албански терориста Бајрам Аслани пружио уточиште, у ком су били све до априла 2007. године, када су се вратили на подручје Новог Пазара. Међутим, двојица терориста су 20. априла лоцирана и при томе је Исмаил Прентић убијен, а Рамовић рањен у размени ватре са припадницима МУП-а Републике Србије. Даљом истрагом је утврђено да је група, сем претходно откривених, имала и тзв. резервна склоништа оружја, муниције, експлозива, хране и горива, која су била концентрично распоређена око Новог Пазара и на Нинаји.

Група је такође имала у плану да изведе терористичке нападе на градски водовод и трафо–станице у Новом Пазару, као и на више џамија („Хаци – Кадријина“ и „Букрешка“), болницу и полицијску станицу у том граду. У Београду циљеви су били: Амбасада САД-а, Народно позориште, зграда „Београђанка“ и хотел „Парк“. Поред тога, наводно су планирали и физичку ликвидацију санџачког муфтије Муамера Зукорлића, са којим су били у сукобу од 2006. године. Сврха свих тих напада требало је да буде стварање панике и страха широм Србије, отварање „санџачког питања“ и скретања пажње са питања независности „Косова“. Такође, тиме су намеравали да наруше углед ИЗУС, не би ли тако издејствовали паралелну исламску заједницу.

Епилог свих ових догађаја било је суђење групи вахабија у Специјалном суду, где је 03.07.2009. године вођа новопазарских вахабија, првооптужени Сенад Рамовић осуђен на 13 година затвора због тероризма и недозвољеног држања оружја и

¹⁴⁸ Република Србија, Окружно јавно тужилаштво, Специјално тужилаштво, *Оптужница против петнаесточлане групе санџачких вахабија*, КТ.С бр. 6/07, Београд, 14.9.2007. године.

експлозива, а осталих 12 вахабија осуђени су на 6 месеци до 8 година затвора, док је двоје ослобођено оптужби.

Након подизања оптужнице против чланова наведене групе, погибије Прентића и рађавања Рамовића, као нови неформални вођа санџачке вахабијске базе наметнуо се Неџад Булић. Он је иницирао отварање новог месцида¹⁴⁹, за коју су изнајмили локал у Новом Пазару. Булић је наставио да одржава контакте са Бајрамом Асланијем из Косовске Митровице, као и другим терористима са тог подручја, преко којих је прибављао веће количине наоружања, муниције и минско - експлозивних средстава. Булић је са члановима свог клана, Адисом Мурићем и Енесом Мујановићем, планирао извођење терористичког напада, експлозивном направом велике разорне моћи са даљинским активирањем, на припаднике МУП-а Републике Србије који су били ангажовани на обезбеђењу извесне фудбалске утакмице на стадиону у Новом Пазару.

Међутим, Адис Мурић је ухапшен приликом доласка са подручја КиМ, јер су припадници полиције пронашли код њега ручну бомбу и више десетина комада муниције. Истог дана слободе је лишен и Енес Мујановић, док је Булић побегао у Турску. И против ове групе је подигнута оптужница пред Специјалним судом у Београду. Адис Мурић и Бајрам Аслани осуђени су на по 8 година, Неџад Булић на 7, а Енес Мујановић на 4 године затвора.¹⁵⁰

У судском поступку против обе групе је утврђено да су успоставиле блиске везе са истомишљеницима, налогодавцима, идеолозима и менторима у иностранству – БиХ, Аустрији, Саудијској Арабији и другим земљама, са којима су комуницирали непосредно, телефоном или електронском поштом.

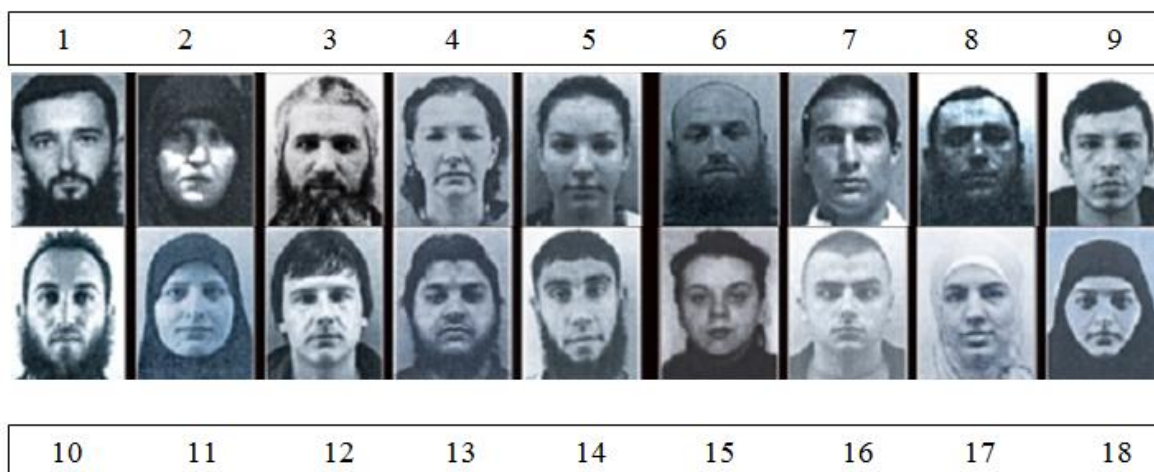
Посебно су остале активне везе санџачких вахабија са муџахединима из БиХ преко „Активне исламске омладине“, која има свој огранак и у Рашко–полимској области. „Санџачке“ вахабијске групе остваривале су непосредне контакте и сарадњу са екстремним групама које су деловале преко Интернет сајта „Kelimetulhaqq“, који пропагира идеологију глобалног цихада, а заснива се на ставовима Ал Вахаба и Осаме бин Ладена.

¹⁴⁹ Мања џамија, налик капели.

¹⁵⁰ B92, „Осуђена друга група вахабија“, 08. септембар 2009, Интернет, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=09&dd=08&nav_id=380237, 01.07.2017.

Све ово може нам указати да су припадници радикалног исламског покрета у Рашко–полимској области део глобалне мреже џихада, односно да се могу описати термином „бела“ Ал Каида.

Томе у прилог говори и чињеница да је од 2013. године више десетина лица са тог простора отишло на ратишта у Сирији и Ираку, како би се борило на страни исламских терористичких организација као што су Исламска држава и Ал Нусра Фронт.¹⁵¹ Већина муслимана из Рашко–полимске области је економско и родбински блиско повезана са Турском, преко које углавном и одлазе у Сирију, због чега је изузетно тешко прикупити конкретне податке о њиховом ангажовању.

Слика 11: Део држављана Р. Србије, највише из Рашко области који се боре на страни ИСИС-а у Сирији¹⁵²

¹⁵¹ До јануара 2016. године, према истраживању „Balkan Investigative Reporting Network“ (BIRN), са територије Р. Србије (без КиМ), на ратишта у Сирији и Ираку је отишло око 50 држављана Р. Србије, 7 се вратило, 8 највероватније погинуло, а за 26 се тада препостављало да се и даље боре на страни Исламске државе или Ал Нусре Фронта. „Balkan Investigative Reporting Network“, „Balkan Jihadists - The Radicalisation and Recruitment of Fighters in Syria and Iraq“, March 2016, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/en/file/show/Balkan-Jihadists.pdf>, 13.04.2017.

¹⁵² Абид Подбићанин (1), Нервеса Плојовић (2), Рејхан Плојовић (10), Емина Плојовић (17), Горан Павловић (3), Мирјана Павловић (4), Невена Павловић (5), Фатон Јусуфи (9), Елдан Емрић (8), Тефик Мујовић (6), Селма Хацић (11), Асмир Авдуловић (12), Самир Шаћири (7), Вељи Мехемти (13), Мевљудин Копиљи (14), Алдин Гаљевић, Лејла Браховић (18), Алма Смаиловић (15). Преузето са: Alo.rs, „ОНИ СРБИМА ПРЕТЕ: Списак терориста из Србије који се боре у редовима Исламске државе“, СРБИН.ИНФО, 11. јун 2015, Интернет, <http://srbin.info/2015/06/11/oni-srbima-prete-spisak-terorista-iz-srbije-koji-se-bore-u-redovima-islamske-drzave/>, 02.07.2017.

Велики број радикализованих муслимана пореклом са тог простора су временом емигрирали и у поједине европске земље, из којих се затим прикључују исламским терористичким организацијама у Сирији и у Ираку, што додатно усложњава рад безбедносних структура на њиховом процесуирању и предузимању мера на спречавању потенцијалних терористичких напада након њиховог повратка са ратишта.

Таква лица често долазе на територију Р. Србије, где стечену индоктринацију и ратно искуство преносе својим рођацима, пријатељима, али и појединим верским „првенцима“ са тог простора, са којима разрађује планове радикализације домаћих Бошњака и Албанаца, али и планове за њихово терористичко ангажовање на том простору.

4. Безбедносни аспекти супротстављања феномену „Беле“ Ал Каиде на Западном Балкану

Да би се лакше сагледале специфичности деловања „беле“ Ал Каиде на простору Западног Балкана, одредили индикатори, а потом основне мере и активности које су неопходне за супротстављање овом феномену, потребно је да знамо његове основне карактеристике. Битне паралеле се могу повући кроз следеће:

- **Почетак интензивније радикализације** везује се за период након непосредног распада СФРЈ и доласка већег броја муџахедина у земље Западног Балкана;
- **Битну улогу у процесу врбовања имају невладине и „хуманитарне“ организације** са сумњивим пореклом и изворима финансирања, које су након рата кренуле да пружају помоћ становништву. **Методологија њиховог рада најчешће садржи неколико фаза:**

1) пружање помоћи муслиманским породицама ради ублажавања њихове актуелне невоље (помоћ у храни, одећи, лековима, школском материјалу, здравствена нега и слично). Током ове фазе се често врши нека врста анкетирања и изучавања циљне групе и појединаца;

2) помоћ у изградњи неопходне инфраструктуре, као што су медресе и џамије, културни центри, болнице, спортски терени, водовод или куће за расељене – што су битне ставке у државама урушеним ратом и са неизграђеним социјалним системом;

3) улагање у образовне институције и организовање слободних активности кроз разне облике забавног и спортског дружења, како би се остварио утицај на најмлађе чланове друштва;

4) селектирана лица се шаљу на даље усавршавање у земљу одакле је дотична организација, заступљена су стипендирања и материјално обезбеђивање породица врбованих „ученика“;

5) последња фаза се односи на повратак ових ученика у матичне земље, где настављају контакте са организацијом и земљом спонзором која их је послала на школовање, постају заговорници и организатори екстремистичког деловања у свом окружењу или су притајени као „спавачи“ до потребе за активирањем;

- **Индоктринација** се врши и преко рођака, пријатеља, путем Интернета (видети шире у **Прилогу 7**), социјалних установа, спортских удружења, страних пословних представништава, центара за избеглице, Интернет кафића, угоститељских објеката, теретана, књижара и џамија које пропагирају и продају радикалну верску литературу, универзитета, затвора и свих других јавних објеката у којима се могу наћи лица која услед бројних разлога могу бити тренутно или трајно дезоријентисана и отворена за прихватање „великомученичких идеја“;¹⁵³
- **Интернет** се злоупотребљава и у сврху информисања, планирања, организовања и стручне едукације за извођење терористичких активности, величања „успеха“, крађе идентитета, али и као најлакши начин комуникације, који је веома тешко разоткрити, због напредовања технологије, друштвених мрежа и криптозаштите¹⁵⁴;
- **Припреме за извршење конкретне терористичке делатности** маскирају се кроз обуку у ловачким удружењима, спортским организацијама и борилачким клубовима, стрељачким, планинарским и извиђачким организацијама;
- Средства која се користе у терористичким акцијама су углавном из широког асортимана **војне опреме, експлозива и наоружања осталог из периода грађанског рата**, које се посредством организованих криминалних група дотура терористичким групама и у иностранству¹⁵⁵;
- Константно се ради на **интернационализацији проблема Бошњака и Албанаца и поистовећивање са угроженим муслиманима у ратним подручјима по свету**, као и осуда матичне државе и политичке власти. Ствара се осећај отуђености због наводно намерне небриге државне власти и недовољног улагања у регије са претежно муслиманским становништвом;

¹⁵³ Видети опширније: King's College London for the European Commission (Directorate General Justice, Freedom and Security), „*Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*“, December 2007, Интернет, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/doc_centre/terrorism/docs/ec_radicalisation_study_on_mobilisation_tactics_en.pdf 18.06.2017;

¹⁵⁴ Од друштвених мрежа најчешће се користе *Telegram, Instagram* и *Twitter*, заједно са тајним налозима на *Facebook*-у уз употребу тзв. „*дубоког веба*“. Апликације се користе једном и налози се одмах после тога гасе, а софтвери деинсталирају. Поред тога, користи се техника комуникације кроз „драфтове“ е-mail порука без слања, тако да различити корисници истог е-mail налога могу да их користе без ризика пресретања у трансферу - Чичак Зоран, „*Исламски тероризам и Европа: нова генерација*“, 16. јануар 2017, Интернет, <https://zorancicak.wordpress.com/2017/01/16/islamski-terorizam-i-evropa-nova-generacija/?blogsub=confirming#subscribe-blog>, 02.07.2017.

¹⁵⁵ Видети шире: EUROPOL, „*European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016*“, Интернет, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/europol_tesat_2016.pdf, 02.07.2017.

- Користи се принцип „ако не милом, онда силом“ – верници умерених схватања, који не желе да прихвате радикални ислам, су изложени физичким и вербалним нападима, као и припадници других вера и националности;
- Раскол и поделе у Исламским заједницама и нејасно дефинисан став и однос према радикалним струјама и тумачењу ислама доприносе несметаном инфилтрирању терористичких субјеката;
- Такође, поједине муслиманске политичке странке блиско сарађују са странкама из земаља заговарача и спонзора тероризма, у функцији сепаратизма појединих делова матичних држава;
- Обезбеђивање адекватних обавештајних података неопходних за безбедан боравак и терористичко деловање (посебно карактеристично за БиХ, „Косово“ и Македонију) врши се кроз радикалну индоктринацију припадника безбедносних и војних структура, као и убацивањем лица која су већ верски и фундаменталистички индоктринирана;
- Финансирање терористичких активности и пребацивање терориста кроз земље Западног Балкана и даље по свету, врши се путем организоване криминалне делатности (шверц дроге, наоружања и људи), као и уз помоћ муслиманске дијаспоре;
- Терористички кампови се формирају на неприступачним и забаченим местима, како би се лакше обезбедила тајност и одступница, али и брза интервенција у случају потребе;
- Већина акција „беле“ Ал Каиде спроводи се у малим групама или појединачно, чиме извршиоци себи омогућавају бољи начин скривања, смештаја и логистичке потпоре;
- Један део акција има карактеристике индивидуалних самоубилачких акција, јер се нападају циљеви са свешћу да ће се погинути и да нема могућности бежања;
- Мете напада су углавном припадници војске и полиције, а када су цивилне жртве у питању, одликује их широк спектар мучења, чиме се тежи изазивању страха и панике код ширег дела јавности;
- Када настоје да скрену пажњу на себе и да се прикажу као битан фактор стабилизације у региону, за циљеве бирају и јавно обзнањују државне институције, међународне оружане снаге, амбасаде и објекте од посебног значаја за живот локалног становништва;

- По угледу на друге исламистичке терористичке организације, припадници „беле“ Ал Каиде **приступају рушењу и скрнављењу културних и верских објеката хришћанских сународника**, како би их натерали да под утицајем страха напусте одређене просторе или конвертирају у ислам;
- Приликом хапшења припадника „беле“ Ал Каиде готово увек се могу наћи **пропагандни материјали, литература, филмови и фотографије**, којима се величају досадашње терористичке акције широм света и позива на насиље;
- Екстремност се огледа и у томе што током хапшења и процеса суђења за терористичко деловање, они **потенцирају да не признају државу, судове и адвокате, као и да уопште не желе да се бране**. Пропагирају уверење у исправност онога што раде и узвишени циљ, а **себе често приказују и као жртве**, чиме желе да случајеве институционализују и искористе у циљу придобијања јавног мњења¹⁵⁶;
- Један од успешних метода регрутовања нових присталица је **пропагирање екстремних идеја и радикалног ислама током боравка осуђених припадника терористичког колективитета у затворима**, где своја учења преносе свим погодним лицима без обзира на националност¹⁵⁷;
- **Идеолошка и национална припадност није препрека за пријем у организацију**¹⁵⁸.
- **Након учешћа у борбеним дејствима на страни исламиста широм света**, припадници „беле“ Ал Каиде **враћају се у своје земље** на простору Западног Балкана, при чему они који су се јавно експонирали, у циљу избегавања процесуирања од стране правосудних органа, често мењају пребивалишта, крећу се кроз државе илегално и са промењеним идентификационим подацима;
- Индикативан је **све већи број индоктринираних жена** са простора Западног Балкана, **које узимају учешће на ратиштима широм света**, где се углавном

¹⁵⁶ Карактеристичан пример је циљана и наменска злоупотреба сахране Исмаила Прентића, погинулог вахабије у сукобима са полицијом у селу Доња Трнава. Наиме, Прентићу на његовој сахрани није служена ценаза намаз (посмртна молитва), а његово тело било је увијено у црно платно, уместо уобичајеног зеленог платна, што сведочи да је покопан као шехид (свети ратник).

¹⁵⁷ Према Азиновић Влади, 1/3 лица која су пореклом из БиХ и „Косова“, а придружила су се некој од терористичких организација у Сирији и Ираку, имају криминални досије. Видети шире: Азиновић Владо, Јусић Мухамед, *„Зов рата у Сирији и Босанскохерцеговачки контингент страних бораца“*, Истраживачки пројекат, Атланска Иницијатива, Сарајево, 2015, Интернет, http://www.atlantskainicijativa.org/bos/images/ZOV_RATA_U_SIRIJI_PDF/Zov_rata_u_Siriji_i_bosanskohercegovački_kontingent_stranih_boraca.pdf, 10.05.2017.

¹⁵⁸ О томе најбоље говори податак да је у последње време честа појава приступања вахабистичком покрету од стране православаца, који су као „преобраћеници“ (конвертити) изузетно екстремни.

ангажују на пропагандним делатностима¹⁵⁹. Њихов број је процентуално сличан броју жена из земаља ЕУ¹⁶⁰, што представља нови тренд и потенцијални ризик од њиховог терористичког ангажовања након повратка у матичне земље;

- **Изражена је индоктринација деце од најранијег периода;**
- **Мотивисање и подстицање младих на учешће у ратом захваћеним просторима широм света по угледу на муџахедине из периода грађанског рата у СФРЈ, где се регрутери користе верским разлозима (џихад и хиџра), као и индивидуалним слабостима сваког појединца¹⁶¹;**
- **Припадници „беле“ Ал Каиде су повезани са иностраним и регионалним терористичким субјектима, постоји узајамна координација и заједничко деловање.**

Ове карактеристике „беле“ Ал Каиде на Западном Балкану представљају само неке од смерница које могу помоћи приликом одређивања конкретних индикатора, чијим правовременим уочавањем може да се допринесе правилном дефинисања мера и активности на супротстављању овом феномену.

Мере које би требало применити у покушају искорењивања овог безбедносног проблема поделили бисмо у неколико група: нормативне, безбедносно–обавештајне, оружане (борбене), политичко–дипломатске, економско–финансијске, едукативно–васпитне и психолошко–пропагандне.

4.1. Нормативне мере и активности

Кривичноправна регулисаност свих аспеката одбране од тероризма, односно законито обележје активности снага држава Западног Балкана на плану спречавања и сузбијања тероризма чији је носилац „бела“ Ал Каида, је основни и веома значајан предуслов успешности за супротстављање.

¹⁵⁹ Mietz Eric, „WHAT ABOUT THE WOMEN? Understanding and Addressing the Problem of ISIS Female Recruitment in the Western Balkans“, BCBP, Belgrade, 2016, Интернет, http://bezbednost.org/upload/document/women_and_isis.pdf, 03.07.2017.

¹⁶⁰ International Centre for Counter - Terrorism – The Hague (ICCT), „The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union - Profiles, Threats & Policies“, April 2016, Интернет, <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/Executive-Summary.pdf>, 20.05.2017.

¹⁶¹ Видети опширније: Азиновић Владо, Јусић Мухамед, „Зов рата у Сирији и Босанскохерцеговачки контингент страних бораца“, Истраживачки пројекат, Атланска Иницијатива, Сарајево, 2015, Интернет, http://www.atlantskainicijativa.org/bos/images/ZOV_RATA_U_SIRIJI_PDF/Zov_rata_u_Siriji_i_bosanskohercegovacki_kontingent_stranah_boraca.pdf, 10.05.2017.

У складу са наведеним, потребно је да све државе Западног Балкана донесу стандардизоване и усаглашене правне норме и тиме одреде противтерористичко ангажовање релевантних органа и снага. Те нормативе је неопходно уградити у Уставе држава и операционализовати кроз Кривичне законике и друге законске и подзаконске акте.

Само са јасно дефинисаним правним нормативима субјекти руковођења у противтерористичким системима могу у складу са ставовима у поменутиим документима организовати и остварити пуни допринос у супротстављању.

Нормативне мере требало би такође да обухвате дефинисање и усаглашавање последица за починиоце терористичких аката, као и свих других лица која су посредно или непосредно укључена у такво криминално дело. Тиме би се спречиле могуће манипулације и избегавање адекватног процесуирања терориста. Једно од решења би било и формирање заједничког судског органа, који би деловао на територији Западног Балкана.

У оквиру националних законодавстава, државе Западног Балкана требало би да пораде на: измени својих Устава и кривичног законодавства - везано за ограничавање зајамчених људских слобода и права, као и употребу података о личности и пословању правних лица; увођењу специјалних истражних техника, проширивању овлашћења полиције и служби безбедности; успостављању капацитета за рад на реализацији циља одбране од тероризма (усклађивањем деловања државних органа; стварањем координационих центара; контролом промета лаког наоружања и робе двоструке намене; већом контролом путовања и граница, као и проласка странаца; и сл.).

4.2. Безбедносно – обавештајне мере и активности

Обавештајно-безбедносне службе требало би да применом специфичних метода и средстава теже правовременом откривању индикатора деловања терористичких организација, односно припадника „беле“ Ал Каиде. У реализацији таквог циља на простору Западног Балкана, обзиром на порозност граница, етнички састав и верску разноликост становништва, веома је значајна размена информација и сарадња међу обавештајно–безбедносним структурама у региону, али и шире.

Поред идентификације и праћења познатих терористичких субјеката, битна ставка је превенција, односно рад на раном откривању циљева, објеката дејства, начина размене информација и финансирања терористичких организација. Овај тежак и исцрпан задатак захтева континуирано прикупљање информација о:

- организацијско - формацијској структури терористичког субјекта;
- стратегији и тактици коју примењује терористички субјект;
- изворима финансирања терористичког субјекта;
- изворима наоружавања терористичког субјекта;
- тренутној и планираној опремљености терористичког субјекта убојним опто-електронским, заштитним, техничким (информатичким) средствима, средствима везе и сл;
- локацијама за обуку и верску индоктринацију, као и врстама обуке коју изводе (од борбене до специјалистичке обуке, као што је управљање ваздухопловима);
- размештености и активностима евентуалних иностраних спонзора терористичког субјекта (обавештајне службе, хуманитарне организације, званичници, медији, итд);
- повезаности терористичког субјекта са другим терористичким субјектима у матичној земљи, у региону и шире;
- повезаности терористичког субјекта са актуелним политичким и верским вођама (утврђивање узрочно - последичних интереса);
- повезаности терористичког субјекта са обавештајним структурама и локалним екстремистичким организацијама (њихова идентификација и методологија деловања, узајамне слабости);
- плановима за извршење терористичких аката;
- да ли извршиоци терористичког акта имају искуство у терористичким деловањима и каквим су се методама користили у ранијем периоду;

- лицима из криминогених структура која су била изложена верској индоктринацији;
- верски индоктринираним лицима који имају неки облик менталних поремећаја;
- верским вођама који повремено из иностранства долазе у своје земље порекла;
- лицима са Западног Балкана која се школују у иностранству на универзитетима који су под утицајима радикалног интерпретирања ислама;
- лицима и организацијама из исламских земаља које под изговором инвестирања у разне пројекте и куповином некретнина долазе на простор Западног Балкана.

Обзиром да принципи деловања савремених терористичких организација, чији су део и чланови „беле“ Ал Каиде, подразумевају тајност, децентрализацију, аутономност и интерну дисциплину, обавештајно-безбедносне службе би унутар заједничког противтерористичког система требало да предузимају мере на утврђивању слабости у вођењу једне такве организације. Досадашња искуства у борби са припадницима „беле“ Ал Каиде на простору Западног Балкана показују да се слабости могу уочити кроз: комуникацију унутар групе; унутрашњу дисциплину; координацију активности; обезбеђење и одржавање логистике; обуку и финансирање.

У деловању обавештајно-безбедносних структура главну улогу требало би да игра људски фактор – како у ангажовању адекватно обучених оперативаца, тако и у прикупљању података од људских извора. Наведено би требало да има примат у односу на примену оперативно-техничких средстава, које би требало користити искључиво у сврху документовања делатности. У оквиру тога, потребно је предузимати мере на изналажењу адекватних начина за врбовање лица из одређених екстремистичких и терористичких организација, ради успостављање тајне сарадње и прикупљања података.

4.3. Оружане (борбене) мере и активности

Оружане мере и активности обухватају разне облике оружаног деловања органа и јединица Министарства унутрашњих послова, односно полиције и војске, али ту треба уврстити и фирме за физичко–техничко обезбеђење (ФТО), које представљају респектабилну оружану силу.

У том смислу, потребно је одредити (и по потреби проширити) конкретна овлашћења и разрадити варијанте координисаног деловања сва три наведена оружана субјекта у оквиру превентивних и репресивних мера, као и током борбених активности, односно противтерористичких дејстава.

Поред широког спектра оружаних мера које по својој намени извршавају полиција и војска, фирме за ФТО могу спроводити мере на откривању терористичких субјеката и њихових активности, кроз примену поступака као што је организовање и извођење правовремене физичке, оперативне и техничке заштите у циљу спречавања извођења терористичке акције¹⁶².

Обзиром на појаву спонзорисања тероризма од стране појединих земаља чланица Западног Балкана, у оквиру борбених мера потребно је размотрити и акције узвраћања силом, као одговор на терористичке акције које долазе са територије тих држава (то могу бити напади авијацијом, далекометном артиљеријом и специјалним снагама на објекте и уточишта терориста). Легитимитет таквим дејствима може да се обезбеди кроз правовремено потписивање одговарајућих споразума, којима би се омогућило земљама Западног Балкана да у случајевима адекватних доказа, уз посредовање међународног фактора, могу да изврше оружано дејство по терористичком субјекту и на територији друге државе, али да то буде у складу са постојећим документима ОУН.¹⁶³

Специфичности деловања „беле“ Ал Каиде захтевају да се уз поседовање правовремених, поузданих и квалитетних обавештајних података, као и координисаним противтерористичким акцијама и операцијама држава Западног Балкана, у појединим случајевима предузимају и оружане (борбене) мере на супротстављању.

¹⁶² Присуством и адекватном физичко–техничком заштитом виталних објеката и значајнијих скупова, припадници ФТО одвраћају и онемогућавају терористичке субјекте у деловању.

¹⁶³ Такве акције врло често предузимају САД, Израел и Турска. Све оне се позивају на постојећа документа ОУН у којима је дата могућност таквог деловања као акт самоодбране.

Једино тако је могуће спречити ефекат преливања терористичког деловања из једне у другу државу и отклонити могућност да неке од територија постану „сигурна база“ за било који терористички колективитет или појединачне терористе.

У циљу остварења ефикасних противтерористичких акција и операција потребно је и спровођење заједничке обуке специјалних јединица држава Западног Балкана, како би се увежбало координирано деловање, упознао терен потенцијалног извођења борбених дејстава, али и разменила искуства стечена на националном нивоу и током учешћа у мултинационалним операцијама.

4.4. Политичко – дипломатске мере и активности

Обзиром да „бела“ Ал Каида има размере глобалне терористичке мреже, политичко–дипломатске мере представљају веома важно „оружје“ у борби против те врсте тероризма.

Вешто вођена дипломатија може допринети да се антитерористичке мере различитих држава Западног Балкана обједине у компактну целину и да се повећа њихова ефикасност (неутралисање и ограничавање скривених намера).

Дипломатија и политика би требало да се ангажују како у сврху размене информација, тако и зарад обезбеђивања подршке од стране кључних субјеката међународне заједнице у неутралисању терористичке претње (финансијске, материјалне, оперативне, војне, подршке у смислу посредовања, образовне и сл.).

4.5. Економско - финансијске мере и активности

Ратови и етнички сукоби на простору Западног Балкана допринели су да све чланице овог колективитета, у мањој или већој мери, буду заостале у економском развоју, што је директно утицало на велику стопу незапослености и низак ниво животног стандарда. Са друге стране, актуелна глобализација додатно је допринела неједнакости и неправедности унутар појединих држава, али и између држава у региону и свету. Услед свега тога, велики број сиромашних и незадовољних људи бори за опстанак и преживљавање.

То масовно незадовољство народа подстичу и користе носиоци радикалног исламског учења и регрутери бројних терористичких организација, међу којима су свакако и представници „беле“ Ал Каиде. Поред индоктринације и врбовања лица из сиромашних слојева становништва, додатно се користе лошим животним стандардом самих службеника и представника власти, који су услед тога подложни подмићивању.

Након легализације (прања) новца и усмеравања легално зарађеног новца у нелегалне активности, терористичке организације га преко хуманитарних, невладиних, политичких и пословних органа, финансијских и верских институција и појединачних физичких лица достављају тамо где им је потребно – за извођење напада, спровођење обуке, куповину наоружања, регрутацију чланова и сл.

Економске мере требало би да предвиђају санкције за све оне субјекте и правна лица који на било који начин финансирају терористичке организације или им служе као параван. Тим мерама би требало обухватити и напуштање или ограничавање института тзв. банкарске тајне, као и успоставити сарадњу држава региона Западног Балкана на плану праћења и конфискације фондова којима се финансира тероризам.

Заједничким и мерама на националном нивоу требало би обезбедити адекватне новчане награде за дојаве о терористичким организацијама или намерама о терористичким нападима.

Државне институције би у својим структурама требало да обезбеде адекватне инструменте за вршење контроле својих органа и тако се заштите од могуће корупције, отицања тајних података и доношења неадекватних политичких одлука.

Економским развојем и подизањем животног стандарда становништва Западног Балкана постигле би се и веће могућности одбране од тероризма, како кроз мању заинтересованост и рањивост становништва, тако и кроз јачање других субјеката борбе против тероризма.

4.6. Едукативно – васпитне мере и активности

Едукативно–васпитне мере и активности у супротстављању феномену „беле“ Ал Каиде на Западном Балкану имају два циља. Први је да спрече радикалну верску индоктринацију и регрутацију циљаних група становништва, путем обучавања за рано препознавање радикалне идеологије, њених носилаца и последица – санкција које могу да уследе приступањем неком од терористичких колективитета и екстремних организација.

Други циљ је да путем адекватних предавања на свим нивоима школовања, као и обукама унутар државних институција и пословних објеката, широј јавности буде сугерисано како би требало да се понаша уколико се посумња да предстоји терористички напад, односно како да појединци препознају потенцијалне терористичке субјекте и терористичко (екстремистичко) деловање у фази припреме, реализације и након извршеног терористичког напада.

Тим мерама требало би да се утиче на грађане да се укључе као активни део противтерористичке борбе, али и да им се сугерише како умањити могућност избијања и ширења панике, чиме би се ефикасније и брже ублажиле последице терористичког напада.

Сходно томе, конкретне едукативно–васпитне мере и активности на супротстављању ширењу „беле“ Ал Каиде на Западном Балкану могле би се подвести под следеће:

- Стварање адекватног стратешког плана комуникације на националном и регионалном нивоу свих држава Западног Балкана, укључујући јавне кампање и дискусије, коришћење медија и друштвених мрежа, предавања у школама и верским објектима, издавање памфлета и брошура, како би се подигла свест код свих слојева становништва и етничких заједница о опасностима насилног екстремизма, његовим узроцима, као и о методама верске индоктринације и регрутације;
- Едукацију новинара, како би на адекватан начин и у складу са постојећим законским актима и кодексима извештавали о тероризму, без изазивања панике и давања сензационализма терористичким „успесима“;

- Сарадњу са исламским верским заједницама како би оне кроз своја предавања и верске проповеди утицале на вернике да не примењују насиље, већ да шире међуетничку и међуверску хармонију и заједништво. С тим у вези је и формирање адекватног тела на нивоу исламске верске заједнице, које би контролисало деловање (проповедање) имама, али и објављене верске садржаје на Интернет порталима и друштвеним мрежама (на различитим језицима);
- Контролу и усмеравање наставног програма у школским установама, као и уџбеника из разних области, а посебно из историје и грађанског васпитања, који би утицали на поштовање верских разлика и решавање конфликтних ситуација мирним путем;
- Примену адекватних васпитних и безбедносних мера у затворима и поправним установама, како би се спречила верска индоктринација и регрутација затвореника од процесуираних терориста и исламских екстремиста;
- Едукацију становништва у смислу побољшања безбедносне културе, самозаштите и развијања способности критичког и ситуационог мишљења и реаговања. Одређене тематске целине из противтерористичке заштите потребно је периодично организовати и изводити у школским и другим јавним установама, али у већој мери и планирати у програмима обучавања припадника цивилне заштите, фирми за ФТО, полиције и војске;
- Размену искустава и стално усавршавање специјалних и специјализованих јединица намењених за противтерористичка дејства на нивоу Западног Балкана и других држава широм света, посебно оних које су имали искуства у борби са исламским терористичким организацијама као што је Ал Каида и Исламска држава.

4.7. Психолошко – пропагандне мере и активности

С обзиром да терористичке организације обилато користе психолошко-пропагандно деловање и медије како би регрутовале присталице и манипулисале јавношћу, било изазивањем страха или представљањем себе као жртве, борба против тероризма може бити вођена на сличан начин.

Наиме, пажљиво испланираним психолошко-пропагандним мерама се може утицати на ставове становништва, како би се одупрло застрашивању или одговорило од пружања помоћи терористима. Такође, тако би се могао подићи ниво безбедносне културе у циљу превазилажења панике и предузимању конкретних мера заштите у случају терористичког напада. Потребно је да се адекватним образовним емисијама и усмерењима путем медија образују широке народне масе како да препознају потенцијалне терористе и кога да о томе обавесте.

Правилним пропагандним усмеравањем јавног мњења потребно је утицати и на прихватање и развијање способности за решавање конфликта сваког типа ненасилним средствима, чиме ће се директно утицати на повећање квалитета живљења у мултиетничким срединама и срединама са повећаним нивоом конфликта.

Адекватном едукацијом припадника медија, може се постићи несензационалистичко извештавање о терористичким актима, чиме би се свакако умањио жељени утицај терористичке организације. Штета би се терористима могла нанети и јавним раскринкавањем њихових планова за напад, пре него што буду реализовани, али и јавним објављивањем њихових имена са фотографијама како би лакше били лоцирани и неутралисани.

Закључак

За „белу“ Ал Каиду можемо рећи да представља савремени облик терористичког испољавања глобалне исламистичке мреже на челу са Ал Каидом и Исламском државом. Терористички субјекти су препознали предности европских муслимана који својим изгледом, едукацијом и социјалним статусом не одударају од других народа са тог простора, те су као такви погодни за инфилтрацију, поуздану логистичку подршку, али и деловање.

Актуелне политичко-безбедносне прилике током XX и XXI века су условиле да на Западном Балкану дође до идентификовања домаћих муслимана са муслиманима у блискоисточним и другим исламским земљама. Злоупотребом ислама пронађени су заједнички непријатељи, као и мотиви и идеје о покоравању читавог света уз помоћ сукоба који обилују терористичким деловањем.

У таквим условима, геополитички простор Западног Балкана постао је један од центара логистичке подршке и идеално место за регрутацију присталица радикалног ислама, који су константно под утицајем земаља спонзора тероризма били изложени верској индоктринацији, а затим и борбеном оспособљавању.

Проблем развоја и ширења „беле“ Ал Каиде, као и сам приступ његовом решавању, веома је комплексан на простору Западног Балкана због бројних чинилаца. То су пре свега геополитички значај области, преплитање интереса и утицаја на овом простору, велика флукуација људи, многобројне „пукотине“ у функционисању Исламских заједница, религијски утицај, „затегнути“ међусобни односи у региону, слаба економска развијеност држава, разноликост нација, етничка нетрпељивост, као и стални покушаји манипулације.

Радикални ислам из кога је израстао овај феномен савременог тероризма свој екстремизам не исказује само према припадницима других религија, већ према свима који не поштују радикална исламска учења.

Због тога су разлози за појаву и ширење ове терористичке творевине много сложенији и не могу се посматрати само кроз призму религије, већ их треба сагледати и

у склопу политичких интереса земаља у непосредном окружењу, укупних односа у региону, а посебно односа између великих сила.

Приликом сагледавања појаве и деловања „беле“ Ал Каиде не смеју се заборавити ни историјске околности којима су најчешће подједнако оптерећени и инспиратори и жртве њиховог деловања.

Управо због тога, посебан проблем представља чињеница да се центри „беле“ Ал Каиде у овом делу Европе налазе дубоко укорјењен у Босни и Херцеговини, Рашко–полимској области, КиМ, као и Македонији, где је становништво и даље у извесном смислу „обузето“ доскорашњим ратним збивањима и актуелним међуетничким сукобима.

Само стање у готово свим земљама Западног Балкана додатно усложњава и економска неразвијеност, односно раслојавање и продубљивање јаза између богатих и сиромашних.

Приликом решавања проблема „беле“ Ал Каиде мора се посебно имати у виду да су до сада све методе борбе против различитих облика тероризма, које су примењивале водеће силе у свету, дале врло слабе резултате.

Комплексност приступа тој појави додатно отежава податак да је на простору Западног Балкана све чешће присуство разних исламских „хуманитарних“ и невладиних организација, што указује на неопходност ангажовања свих институција држава региона на смиривању безбедносне ситуације и елиминисању економских фактора који дају легитимитет њиховог боравка и деловања.

Политички односи у региону такође компликују тренутну ситуацију, а то се не може никако решити фаворизовањем било које политичке опције и штетним уступцима, већ искључиво сталним дијалогом и изналагањем компромиса са легалним представницима муслимана на Западном Балкану.

Са друге стране, недостатак јасно дефинисане политике одбране од тероризма држава Западног Балкана, као и недостатак и неусаглашеност доктринарних и законодавних докумената, као и усаглашеност дефинисања појма тероризам, представља можда основну „кочницу“ у конкретним мерама супротстављања овој врсти тероризма.

То са собом имплицитно повлачи непостојање одговарајућих државних тела за координацију и руковођење активностима у одбрани од тероризма, као и непостојање адекватних и стандардизованих специјалних државних органа, којима би се у многоступњеном доприносу превентивним мерама супротстављања „белој“ Ал Каиди на простору Западног Балкана.

Због тога је неопходно да надлежне институције, које се баве проценама, анализама и борбом против тероризма, на време схвате да се феномен „беле“ Ал Каиде не може отклонити само голом силом и развијањем искључиво противтерористичких јединица, већ да се мора низом усаглашених превентивних и репресивних мера активно радити на отклањању узрока. Када оваквом начину решавања проблема приступе институције у свим земљама Западног Балкана, могуће је постизање квалитетнијих и трајнијих решења.

На путу ка остварењу тог циља, неопходно је да све државе Западног Балкана усагласе и стандардизују, односно да се билатералним и мултилатералним уговорима уз посредство међународне заједнице и ОУН, уважавајући међународно право и унутрашње правне прописе, обавезу (присилу) на примену антитерористичких мера, неопходних за супротстављање овој врсти тероризма.

На крају, можемо закључити да су тзв. „центри моћи“, успели да изманипулишу муслиманско становништво, Албанце и Бошњаке, на простору Западног Балкана, да обезбеде да радикални ислам дође у њихове домове и „отрује“ њихове нараштаје, а затим развије код њих и сецесионистичке тежње и намере.

Учешћем на ратиштима у региону и у исламским земљама они су додатно радикализовани, борбено обучени, индоктринирани у складу са програмима и циљевима деловања појединих терористичких организација, али и оболели од посттрауматског стресног поремећаја или других психичких обољења иницираних учешћем у борбеним дејствима. Део тих лица су због лошег социјалног статуса и положаја у друштву чланови разних криминалних удружења која имају разрађене шверцерске канале којима неопажено пролазе, како они тако и средства која могу користити у вршењу терористичких напада широм Европе.

Све то указује да су припадници „беле“ Ал Каиде, посебно они са ратним искуством и вођени верским мотивима, респектабилан безбедносни фактор који ће у будућности представљати велики безбедносни ризик и претњу свим земљама на Западном Балкану, али и у читавом свету.

Литература

Књиге, монографије:

- Алам Фуад Халид, „Глобални Ислам“, Службени гласник, Београд, 2002;
- Алам Фуад Халид, „Дихадиста из суседства“, Евро, Београд, 2015;
- Бернард Луис, „Криза ислама“, Чаробна књига, Београд, 2004;
- Bodansky Yossef, „Bin Laden: The Man Who Declared War on America“, Prima Lifestyles, USA, 2001;
- Божовић Раде, „Пут Ислама“, Службени гласник, Београд, 2015;
- Vickers Miranda, „Islam in Albania“, Advanced Research and Assessment Group of Defence Academy of the United Kingdom, The United Kingdom, 2008;
- Галијашевић Џевад, „Ера тероризма у БиХ“, Филип Вишњић, Београд, 2007;
- Група аутора, „Савремени тероризам“, Службени гласник, Београд, 2015;
- Davis K. Paul, Cragin Kim, „Social Science for Counterterrorism – Putting the Pieces Together“, RAND Corporation, Santa Monica, 2009;
- Давутоглу Ахмед, „Стратегијска дубина“, Службени гласник, Београд, 2014;
- Дел Вал Александар, „Исламизам и Сједињене Државе“, Службени лист СРЈ, Београд, 1998;
- Дрецун Милован, „Алахови ратници – балканска база глобалног џихада“, Драслар партнер, Београд, 2008;
- Елзесер Јирген, „Како је џихад стигао на Балкан (Свети ратници и тајне службе на Балкану)“, Јасен, Београд, 2006;
- Еспозито Џон, „Исламска претња-мит или стварност“, Просвета, Београд, 1994;
- Јефтић Мирољуб, „Савремени џихад као рат“, Нова књига, Београд, 1989;
- Кинцлер Клаус, „Верски фундаментализам“, Клио, Београд, 1997;
- Мандић Марија, „Самоубилачки тероризам у савременом свету“, Задужбина Андрејевић, Београд, 2014;
- Мијалковски Милан, „Злочини и заблуде албанских сепаратиста“, НИЦ „Војска“, Београд, 1999;
- Мијалковски Милан, „Тероризам и противтерористичка борба 2“, Војна академија, ВИЗ - Војна штампарија, Београд, 2003;
- Петровић Иван, „Утицај исламског екстремизма на Ал Каиду“, Службени гласник, Београд, 2016;
- Roy Oliver, „Fundamentalisme, integrisme, islamisme“, Espirit, London, 1985;
- Сејџмен Марк, „Терористичке мреже“, Алтера, Београд, 2006;
- Симеуновић Драган, „Тероризам“, Правни факултет, Београд, 2009;
- Соколовић Ранко, „Тероризам, надзор комуникација и људска права“, Службени гласник, Београд, 2012;
- Суботић Милован, „Екстремизам под окриљем религије“, Војна штампарија, Београд, 2015;
- Shaul Shay, „Islamic terror and the Balkans“, Transaction Publishers, New Brunswick — London, 2007;
- Танасковић Дарко, „Неосманизам – повратак Турске на Балкан“, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2010;
- Труд Алексис, „Геополитика Србије“, Службени гласник и Факултет Безбедности Универзитета у Београду, Београд, 2007;
- Фарес Валид, „Дихад у будућности, терористичке стратегије против Америке“, Народна књига, Београд, 2008;

- Хамад Али, „У мрежи зла – међународни тероризам и Ал Каида“, Глас Српске, Бања Лука, 2007;
- Црношанин Харун и Садиковић Нуро, „Санџак - поробљена земља“, Санџачка ријеч, Франкфурт, 2007;
- Christopher Deliso, „*The Coming Balkan Caliphate: The Threat of Radical Islam to Europe and the West*, Westport, Connecticut—London: Praeger Security International”, The NPS Institutional Archive, Calhoun, 2007;
- Шиндлер Џон Р, „*Несвети терор – Босна, Ал Каида у успон глобалног михада*“, Службени гласник, Београд, 2009.

Научни радови, предавања, извештаји, анализе, студије, стратегије, декларације:

- Аднан Драгомир, „*The Development of Islamic Terrorism in Bosnia and Hercegovina*“, The International Conference on Terrorist Threats in South/East Europe, Београд, 08.05.2005;
- Азиновић Владо, Јусић Мухамед, „Зов рата у Сирији и Босанскохерцеговачки контингент страних бораца“, Истраживачки пројекат, Атланска Иницијатива, Сарајево, 2015, Интернет, http://www.atlanskainicijativa.org/bos/images/ZOV_RATA_U_SIRIJI_PDF/Zov_rata_u_Siriji_i_bosanskohercegovacki_kontingent_stranah_boraca.pdf, 10.05.2017;
- Balkan Investigative Reporting Network, „*Balkan Jihadists - The Radicalisation and Recruitment of Fighters in Syria and Iraq*“, March 2016, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/en/file/show/Balkan-Jihadists.pdf>, 13.04.2017;
- Bardos N. Gordon, „*From the Balkans to ISIS: Militant Islamism in Southeastern Europe*“, SEERECON - Security and Intelligence Series Special Analytical Report, Decembera2014,аИнтернет,<http://seerecon.com/wpcontent/themes/seerecon/images/seerecon-report-web.pdf>, 17.06.2017;
- Byman Daniel, Shapiro Jeremy, „*Be Afraid. Be A Little Afraid: The Threat of Terrorism from Western Foreign Fighters in Syria and Iraq*“, Foreign Policy at Brookings, Policy Paper Number 34, November 2014, Интернет, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Be-Afraid-web.pdf>, 25.06.2017;
- Влада Републике Србије, „Бела књига - Албански тероризам и организовани криминал на Косову и Метохији“, Београд, 2003;
- Влада Црне Горе, „Стратегија за превенцију и сузбијање тероризма, прања новца и финансирање тероризма“, Подгорица, 2015;
- Ganor Boaz, „*No Prohibition Without Definition*“, Интернет, <http://www.ict.org.il/articles/artcledet.cfm?articleid=393> у: Симеуновић Драган, „Тероризам“, Правни факултет, Београд, 2009;
- Government of Republic of Kosovo, „*Republic of Kosovo National Strategy against Terrorism 2012-2017*“, Pristina, 2012;
- Government of Republic of Kosovo, „*Strategy on Prevention of Violent Extremism and Radicalisation Leading to Terrorism 2015-2020*“, Pristina, 2015;
- EUROPOL, „*European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016*“, Интернет, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/europol_tesat_2016.pdf, 02.07.2017;
- Zaimi Gerta, „*Religious radicalization and violent Islamist extremism in Albania, Macedonia and Kosovo*“, Centro Studi Strategici e Imprenditoriali Internazionali, University of Florence, Italy, February 2017, Интернет,

- <http://www.dsps.unifi.it/upload/sub/zaimi-religious-radicalization-and-violent-islamist.pdf>, 20.06.2017;
- Изетбеговић Алија, „Исламска декларација“, Интернет, <http://www.vakat.me/wp-content/uploads/2017/01/Islamska-Deklaracija-knjiga-o-islamizaciji-muslimana-Alija-Izetbegovic.pdf>, 18.04.2017;
 - Илић Владимир, „Ставови младих у Санџаку – Колико су млади отворени према исламском екстремизму“, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Хелсиншке свеске бр. а5, а Београд, а2016, а Интернет, а <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/sveske35.pdf>, 23.06.2017;
 - Institute for Economics and Peace (IEP), „Global Terrorism Index 2016“, November 2016, Интернет, <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf>, 10.05.2017;
 - International Centre for Counter - Terrorism – The Hague (ICCT), „The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union - Profiles, Threats & Policies“, April 2016, Интернет, <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/Executive-Summary.pdf>, 20.05.2017;
 - Internacional Crisis Group, „Serbia's Sandzak Still Forgotten“, Europe Report No162, 8 April 2005;
 - Јевтић Мирољуб, „Џихад у светској и домаћој јавности“, Зборник Матице српске за друштвене науке, бр. 116-117, Нови Сад, 2004;
 - King's College London for the European Commission (Directorate General Justice, Freedom and Security), „Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe“, December 2007, Интернет, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/doc_centre/terrorism/docs/ec_radicalisation_study_on_mobilisation_tactics_en.pdf, 18.06.2017;
 - Kursani Shpend, „Report inquiring into the causes and consequences of Kosovo citizens' involvement as foreign fighters in Syria and Iraq“, Kosovar Center for Security Studies, Pristina, а2015, а Интернет, а file:///E:/dopuna%20litereture/wwwReport_inquiring_into_the_causes_and_consequences_of_Kosovo_citizens'_involvement_as_foreign_fighters_in_Syria_and_Iraq_307708.pdf, 25.04.2017;
 - Мандић Марија, „Карактеристике савременог самоубилачког тероризма“, мастер рад, Универзитет у Београду, 2013; Мијалковски Милан, „Домети агресије селефија на неинтегрисаном делу Балкана“, Војно дело, Министарство одбране Републике Србије, Београд, 2011;
 - Marques Pelaez Ignacio, „The Contribution of the European Union“, in UNITED NATIONS OFFICE FOR DRUG CONTROL AND CRIME PREVENTION, SYMPOSIUM: COMBATING INTERNATIONAL TERRORISM: THE CONTRIBUTION OF THE UNITED NATIONS, 2003 у: Симеуновић Драган, „Тероризам“, Правни факултет, Београд, 2009;
 - Мијалковски Милан, „Терористи „спавачи“ у Србији и Црној Гори“, Војни информатор, НИЦ Војска, јануар – април 2004;
 - Милошевић Милан, „Снага неконвенционалних дејстава“, Војни информатор, бр. 6/2004;
 - Mietz Eric, „WHAT ABOUT THE WOMEN? Understanding and Addressing the Problem of ISIS Female Recruitment in the Western Balkans“, BCBP, Belgrade, 2016, Интернет, http://bezbednost.org/upload/document/women_and_isis.pdf, 03.07.2017.
 - Министарство одбране Републике Србије, „Стратегија националне безбедности Републике Србије“, Београд, 2009;

- Министарство унутрашњих послова Републике Македоније, „Бела књига“, Скопље, 2002, Интернет, http://star.dnevnik.com.mk/whitebook/whitebook/WB_Download.pdf, 21.06.2017;
- „MONSTAT“, Завод за статистику, број 83, Подгорица, 12.07.2011, Интернет, <http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje%281%29.pdf>, 15.04.2017;
- Потежица Оливер, „Вахабити придошлице на Балкану“, Научни рад, UDK: 28:32; 28-79 (497), Политикологија религије бр.1/2007, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2007;
- Renard Thomas, „Fear Not: A Critical Perspective on the Terrorist Threat in Europe“, Security Police Briefe, EGMONT Royal Institute for International Relations, No77, September 2016, Интернет, <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2016/09/SPB77.pdf>, 09.06.2017;
- Република Србија, Окружно јавно тужилаштво, Специјално тужилаштво, „Оптужница против петнаесточлане групе санџачких вахабија“, КТ.С бр. 6/07, Београд, 14.9.2007. године;
- Rodin, David, „Terrorism without Intention“, *Ethics*, Vol. 114, No. 4, Symposium on Terrorism, War and Justice, 2004;
- Sasso'li, Marco, „Terrorism and War“, *Journal of International Criminal Justice*, No. 4, 2006;
- Симеуновић Драган, Предавање „Исламистичке терористичке организације“, Специјалистичке студије „Тероризам и организовани криминалитет“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Школска 2005/2006. година.
- Simeunovic Dragan and Dolnik Adam, „Security Threats of Violent Islamist Exstremism and Terrorism for Suth East Europe and Beyond, Shaping South East Europe's Security Community for the Twenty-First Century: Trust, Partnership, Integration, New Security Challenges“, Интернет, https://books.google.rs/books?id=X6MOMYYeULUC&pg=PT8&hl=sr&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q=simeunovic&f=false, 15.06.2017;
- Speckhard Anne, „Suicide Terrorism – Genesis of“ у: Fink George, „Encyclopedia of Stress“, Elsevier Ltd., Oxford, 2006;
- Schmid Alex, „Political Terrorism:A Research Guided“, NJ: Transaction Books, New Brunswick, 1983 у: Post Jerrold M, „The Mind of the Terrorist - The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda“, Palgrave Macmillan, New York, 2007;
- Schmid Alex, „The Routledge Handbook of Terrorism Research“, Routledge, New York, 2011, pg 4 у: Мандић Марија, „Карактеристике савременог самоубилачког тероризма“, мастер рад, Универзитет у Београду, 2013;
- US Institut for Peace, Wilson Centar, „The Jihadi Threat ISIS, al – Qaeda, and Beyond“, December 2016/January 2017, Интернет, <https://www.usip.org/sites/default/files/The-Jihadi-Threat-ISIS-Al-Qaeda-and-Beyond.pdf>, 20.6.2017;
- US State Department, „Patterns of Global Terrorism 2001“, Washington DC, 2002;
- Hudson Rex, „The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?“, Library of Congress, Washington, D.C., 1999;
- Copley Gregory R, „Strong Warning Indicators for New Surge in European Islamist Terrorism“, Balkan Strategic Studies Special Reports, 15.10.2003;
- Copley Gregory R, „Wahhabis and Islamic Extremism in Former Yougoslav Republic of Macedonia: a general Overview“, „The Defense and Foreign Affairs Special Anaysis“, Vashington, 2006;

Новинска издања, ревије и часописи (Интернет извори):

- Агенција „Бета“, „Македонија, велика акција против Исламске државе“, Радио-телевизија Србије, 06. август 2015, Интернет, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/1999040/makedonija-velika-akcija-protiv-islamske-drzave.html>, 23.05.2017;
- Alborghetti Igor, Okić Raif, „Povjerljivi dokumenti otkrivaju: Popis Hrvata u ISIL-u“, Интернет портал „Express“, 06. јануар 2017, Интернет, <https://www.express.hr/top-news/poverljivi-dokumenti-otkrivaju-popis-Hrvata-u-ISIL-u-8629>, 23.03.2017;
- Alo.rs, „ОНИ СРБИМА ПРЕТЕ: Списак терориста из Србије који се боре у редовима Исламске државе“, СРБИН.ИНФО, 11. јун 2015, Интернет, <http://srbin.info/2015/06/11/oni-srbima-prete-spisak-terorista-iz-srbije-koji-se-bore-u-redovima-islamske-drzave/>, 02.07.2017;
- А.М., „ОВК поново маршира!“, Вечерње новости, 09. март 2007, Интернет, <http://www.novosti.rs/вести/насловна/хроника.405.html:195202-ОВК-поново-маршира>, 30.06.2017;
- American Council for Kosovo, „Haradinaj and Thaci met with Osama bin Laden in Tirana in 1995 to plan al-Qaeda jihad in Kosovo“, 02. May 2006, Интернет, <http://www.savekosovo.org/default.asp?p=6&leader=2&sp=51>, 05.06.2017;
- Блажевска Катерина, „Македонија: 72 повратника из ИС-а“, Deutsche Welle, 25. март 2016, Интернет, <http://www.dw.com/hr/makedonija-72-povratnika-iz-is-a/a-19141071>, 02.06.2017;
- „Блиц“, „Почело патролирање Гарде републике Илириде у Македонију“, 01. новембар 2014, Интернет, <http://www.blic.rs/вести/svet/pocelo-patroliranje-garde-republike-iliride-u-makedoniji/z68q5yp>, 22.05.2017;
- Богдани Александра, „Albania Faces 'Jihadi Fighters in the Shadows' Threat“, Интернет портал „BalkanInsight“, 23. март 2016, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-faces-jihadi-fighters-in-the-shadows-threat-03-21-2016>, 28.05.2017;
- Интернет портал „Ensarije Šerijata“, „Sejh Ebu Hamza i Ensarije Serijata – O Nama“, Интернет, http://www.geocities.ws/ensarije_serijata/onama.htm, 16.06.2017;
- Интернет портал „SulejmanBUGARI“, „Биографија“, Internet, <http://www.sulejmanbugari.com/biografija/>, 20.07.2017;
- В92, „За масакр одговорни функционери МУП-а“, 17. октобар 2001, Интернет, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2001&mm=10&dd=17&nav_category=1&nav_id=53566, 10.06.2017;
- В92, „Осуђена друга група вехабија“, 08. септембар 2009, Интернет, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=09&dd=08&nav_id=380237, 01.07.2017;
- Варјачић Владимир, „Санџак“, Wikiwand, мај 2009, Крагујевац, Интернет, <http://www.wikiwand.com/sr/%D0%A1%D0%B0%D0%BD%D1%9F%D0%B0%D0%BA>, 06.06.2017;
- „Вести онлајн“, „Четири ћелије Ал Каиде“, 5. мај 2011, Интернет, <http://www.vesti-online.com/Stampano-izdanje/05-05-2011/Dogadjaj-dana/134909/Cetiri-celije-Al-Kaide>, 13.04.2017;
- „Vijesti.ba“, „Звиздић: У Ираку и Сирији ратује 120 држављана БиХ“, 07. април 2017, Интернет, <http://vijesti.ba/clanak/355162/zvizdic-u-siriji-ratuje-i-iraku-ratuje-120-drzavljana-bih>, 17.06.2017.

- Diab Haidar Hassan, „Терорист који је наредио напад на Хрватску вратио се у Египат“, Вечерњи лист, 31. август 2011, Интернет, <https://www.vecernji.hr/vijesti/terorist-koji-je-naredio-napad-na-hrvatsku-vratio-se-u-egipat-322711>, 23.05.2017;
- Интернет портал „Bošnjaci.net“, „Ораховац претио смрћу Реису Фејзићу“, 07. април 2009, Интернет, <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=33371>, 10.04.2017;
- Интернет портал „Vijesti.ba“, „Звиздић: У Ираку и Сирији ратује 120 држављана БиХ“, 07.04.2017, Интернет, <http://vijesti.ba/clanak/355162/zvizdic-u-siriji-ratuje-i-iraku-ratuje-120-drzavljana-bih>, 17.05.2017;
- Интернет портал „Едукација“, „Универзитет у Новом Пазару“, Интернет, <http://fakulteti.edukacija.rs/univerziteti/privatni/univerzitet-u-novom-pazaru>, 06.06.2017;
- Интернет портал „Info-ks.com“, „Имена 12 ухапшених имама на Косову“, 17. септембар 2014, Интернет, <http://www.info-ks.net/vijesti/kosovo/48284/imena-12-uhapsenih-imama-na-kosovu>, 03.06.2017;
- Интернет форум „Srbin.info“, „Где је правда? Највећи борац за Велику Албанију биће сахрањен поред српског манастира“, 08. јун 2015, <http://srbin.info/2015/06/08/gde-je-pravda-najveci-borac-za-veliku-albaniju-bice-sahranjen-pored/>, 06.06.2017;
- Интернет портал „Counter Extremism Project (CEP)“, „Albania: Extremism and Counter Extremism“, Интернет, <https://www.counterextremism.com/countries/albania>, 28.05.2017;
- „Информер“, „Дихадиста из Тутина прети покољем на Балкану! Вехабија Неџад води исламисте из Санџака“, 18. новембар 2015, Интернет, <http://www.informer.rs/vesti/srbija/41905/DZIHADISTA-TUTINA-PRETIPOKOLJEM-BALKANU-Vehabija-Nedzad-vodi-islamiste-Sandzaka>, 09.05.2017;
- Исламска Интернет страница „Пут вјерника“, „Неколико хадиса Посланика, *sallAllahu alejhi we sellem*, о врлини борбе и погибије на Аллаховом путу“, Интернет, <http://www.putvjernika.com/Static/osmjeh-sehida.html>, 10.08.2012;
- Исламска Интернет страница „Пут вјерника“, „Предиван мирис шехида у земљи михада“, Интернет, <http://www.putvjernika.com/Dzihad/predivan-miris-sehida-u-zemljidzihada.html>, 10.08.2012.;
- Ј.Б, „Ово су српске вехабије: Ево где су им штабови и колико их има“, „Телеграф“, 29. април 2015, Интернет, <http://www.telegraf.rs/vesti/1544847-ovo-su-srpske-vehabije-evo-gde-su-im-stabovi-i-koliko-ih-ima>, 25.05.2017;
- Кеџмановић Ненад, „Мала свађа у породици или зашто Незим Халиловић Мудерис фетвом прети Изетбеговићу“, Нова српска политичка мисао, 14. фебруар 2017, Интернет, <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/mala-svadja-u-porodici-ili-zasto-nezim-halilovic-muderis-fetvom-preti-izetbegovicu.html>, 01.07.2017;
- „Kosovo Sever portal“, „Kosovo na 5. mestu svetske liste broja pripadnika u ISIS-u“, 22. ановембара 2015, http://kossev.info/strana/arhiva/kosovo_na_5_mestu_svetske_liste_broja_pripadnika_isis_a/6926, 03.06.2017;
- Кусмук Зорица, „Вођа вехабија у Јањи у вези са Порчом из Беча“, Независне новине, 10. октобар 2007, Интернет, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Vodja-vehabija-u-Janji-u-vezi-s-Porcom-iz-Beca/15557>, 08.06.2017;
- Марић Б, „Вехабије са Балкана – база беле Ал Каиде“, „Политика“, 02. новембар 2011, Интернет, <http://www.politika.rs/sr/clanak/196476/Hronika/Vehabije-sa-Balkana-baza-bele-Al-Kaide>, 20.05.2017;
- Марјановић Срђан, „Интервју: Др Срђа Трифковић о вехабизму на Балкану“, Новинар – онлајн, 28. март 2007, Интернет, <http://www.novinar.de/2007/03/28/intervju-dr-srdja-trifkovic-o-vehabizmu-na-balkanu.html>, 20.05.2017;

- Мејдини Фајтона и др., „Интернет, сигурно уточиште балканских џихадиста“, Интернет портал „BalkanInsight“, 02. фебруар 2017, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/en/article/internet-sigurno-utočište-balkanskih-džihadista-01-27-2017>, 17.06.2017;
- Независне новине, „Вехабија све више и у Македонији“, 04. август 2010, Интернет, <http://www.nezavisne.com/novosti/ex-yu/Vehabija-sve-vise-i-u-Makedoniji/65294>, 26.05.2017;
- ОКЦ „Атис“ Сански Мост, Презентација на Интернет сајту Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=MrQHYuYI>, 16.06.2017;
- Политика, „Вехабије се враћају у Јању“, 13. октобар 2007, Интернет, <http://www.politika.rs/sr/clanak/5617/Vehabije-svraćaju-u-Jaњу>, 08.06.2017;
- Радио-телевизија Србије, „Македонија, велика акција против Исламске државе“, 06. август 2015, Интернет, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/1999040/makedonija-velika-akcija-protiv-islamske-drzave.html>, 23.6.2017;
- Радио– телевизија Србије, „Црна Гора протерала четворицу вехабија“, 22. јул 2015, Интернет, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/1984448/crna-gora-proterala-cetvoricu-vehabija.html>, 17.04.2017;
- Рајковић Весна, „Орлов лет уздрмао Црну Гору“, Интернет портал „PCNEN“, 18. септембар 2006, Интернет, <http://www.pcnen.com/portal/2006/09/18/orlov-let-uzdrmao-crnu-gogu/>, 10.04.2017;
- Роланд Ана, „Велика Албанија куца на врата“, Блиц, 10. мај 2015, Интернет, <http://www.blic.rs/vesti/politika/velika-albanija-kuca-na-vrata/b804823>, 06.06.2017;
- С.Б, „Масовна тучњава: Вехабије покушале да отму џамију!“, „24sata.info“, 23. септембар 2011, Интернет, <http://24sata.info/vijesti/regija/73415-masovna-tucnjava-vehabije-pokusale-da-otmu-dzamiyu.html>, 20.05.2017;
- Sejh Ebu Hamza, „Ensarije Serijata – O Nama“, http://www.geocities.ws/ensarije_serijata/onama.htm, 16.05.2017;
- Секулић М, „Грех је удаја за Србина“, „Вечерње новости online“, 14. септембар 2010, Интернет, <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.70.html:300069-Greh-je-udaja-za-Srbina>, 10.04.2017;
- Секуловић М, Мишљеновић С, „Вехабије спремале самит“, „Вечерње новости“, 25. јул 2015, Интернет, <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:558844-Vehabije-spremale-samit>, 14.04.2017;
- Сладојевић Драган, „Вехабизам се челичи у 28 насеља“, „Независне новине“, 27. новембар 2015, Интернет, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Citajte-u-NEZAVISNIM-Vehabizam-se-celici-u-28-naselja/338778>, 17.05.2017;
- Станчић Младен, „У мрежи Ал Каиде“, „Вечерње новости“, 10. децембар 2004, Интернет, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno/.69.html:164646-U-mrezi-Al-Kaide>, 08.06.2017;
- Statistical Office Release, „Census of Population, Households and Dwellings in Montenegro 2011“, No83, Podgorica, 12th of July 2011, Интернет, <http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje%281%29.pdf>, 15.04.2017;
- Стевчић Стеван, „Исламистички фронт на Косову и Метохији“, „Печат“, 05. април 2013, Интернет, <http://www.pecat.co.rs/2013/04/islamisticki-front-na-kosovu-i-metohiji/>, 22.02.2017;
- Shtuni Adrian, „Dynamics of Radicalization and Violent Extremism in Kosovo“, ETH Zurich, Center for Security Studies, 04. јануар 2017, Интернет,

<http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/50351666-8366-4eaf-9cf3-3dc69a56da8e>, 24.05.2017;

- „Телеграф“, „*Ово су њихадисти из БиХ и Србије који се и даље боре у Сирији за Исламску Државу*“, 16. јун 2017, Интернет, <http://www.telegraf.rs/vesti/2834341-ovo-su-dzihadisti-iz-bih-i-srbije-koji-se-i-dalje-bore-u-siriji-za-islamsku-drzavu>, 17.06.2017;
- Томовић Душица, „*Црногорске безбедносне службе у приправности због ИСИС-а*“, Интернет портал „Balkaninsight“, 25. март 2016, Интернет, <http://www.balkaninsight.com/rs/article/crnogorske-bezbednosne-slu%C5%BEbe-u-pripravnosti-zbog-isis-a-03-22-2016>, 13.04.2017;
- Филимонова Ана, „*А кад се вехабије врате*“, Интернет портал „Корени“, 15. јануар 2014, Интернет, <http://www.koreni.rs/sta-ce-biti-kad-se-vehabije-iz-sirijskog-rata-vrate-na-balkan/>, 08.04.2017;
- Чичак Зоран, „*Исламски тероризам и Европа: нова генерација*“, 16. јануар 2017, Интернет, <https://zorancicak.wordpress.com/2017/01/16/islamski-terorizam-i-evropa-nova-generacija/?blogsub=confirming#subscribe-blog>, 02.07.2017.

Прилог

Прилог 1

Веровања и правила понашања вахабита

Вахабитима је забрањено:

- помињање посланика или пророка (суфијских) светаца или анђела у молитвама, јер су таква помињања политеистичка (све молитве морају бити директно упућене Богу);
- посећивање гробова пророка, имама и (суфијских) светаца (зијарат) и слични обичаји;
- обележавање гробова на било који начин, посебно постављање споменика, затим подизање минарета на џамијама и слично;
- нови облици молитве;
- да у време ходочашћа посећују било коју другу џамију осим три муслиманске свете џамије: „Ал Масид ал Харам“ (у Меки), „Пророкову џамију Ал Масид ал Набави“ (у Медини) и „Ал Масид ал Акса“ (у Јерусалиму);
- да помињу пророка Мухамеда у молитвама или обележавају његов рођендан (мавлид), што данас многи муслимани практикују;
- да признају секуларну државу и државне институције које нису у складу са шеријатом (суд, полицију и слично);
- најстроже забрањују слике, фотографије (било којег живог бића које има душу), музику, игру, пушење, коцку, телевизију, радио, биоскопе, позоришта и многе друге ствари, укључујући и коришћење традиционалних бројаница (за молитве), као и ношење свиле и златног накита;
- ношење и коришћење амајлија и веровање у њихову исцелитељску моћ¹⁶⁴, као и магију и деловање врача, јер је све то „празноверно богохуљење“;
- гласан смех, нарицање и јаке емоције, односно све што ремети миран и скроман начин живота;

¹⁶⁴ Вахабије одбацују да „Фатимино Рука“ или „Фатимино око“ – што представља амајлију у облику шаке, обично тиркизне боје, која се носи широм арапског света ради заштите од урока – има било какву моћ или знак Бога.

- женама да управљају моторним возилима, како би се на тај начин „заштитило достојанство жене“;
- забрањено је да се жене у аутомобилу возе са било ким другим осим са службеником, мужем или блиским рођаком, а и поред тога, не смеју да седе на предњем седишту, нити да се рукују или имају било какав контакт са мушкарцима (чак ни рођеним оцем и братом);
- забрана женама да се баве јавним и политичким пословима (како каже пакистански радикални религијски вођа, заговорник Вахабизма, Фазулах: „Образовање жена је зло Запада, њиховим телевизијама је место у паклу. Жене су по природи блудне и мора их се обрезавати, а мушкарци морају пуштати браде да расту“.).

Ритуали и традиција вахабита:

- обавезна молитва;
- јести са три прста;
- воду треба пити у четири гутљаја, и то десном руком и седећи;
- клањају се раширених ногу и лактова, ударајући о под, што симболизује одлучност за борбу и добровољно жртвовање за ислам (због тога поједини верници имају ожиљке на челу);
- не брију браде;
- носе традиционалну одећу (мушкарци носе панталоне дужине 7/8, док жене морају бити покривене тако да се не виде обнажени делови тела), због чега, на пример у јужној Азије, припаднике вахабитског и других сличних исламистичких покрета, називају Ахл ул Хадис („људи традиције“);
- муслиманки није дозвољено да се уда за немуслимана, док је мушкарцу муслиману дозвољено да се ожени немуслиманком уколико она пристане да промени веру;
- мушкарцима је дозвољено да имају по четири жене, с тим, да када желе, да се разведу, довољно је да три пута једноставно кажу „разводим се од тебе“, при чему муж не мора да каже разлоге због чега се на то одлучио. За разлику од мушкарца, жени по шеријатском закону није дозвољено да оде од супруга, сем ако нема јаке разлоге као што су: мужевљева полна онеспособљеност или његов „завет“ да неће имати полни однос са женом четири месеца, осакаћеност, лудило и слично.

Казне:

- за отпадништво од вере, уколико се не покаје у року од 60 дана, сваком вахабији следује смртна казна (од каменовања и дављења до убиства мачем), с тим да особи која учини отпадништво по други пут њено покајање неће бити прихваћено;
- у Саудијској Арабији смртна казна се извршава и због силовања, прељубе, убиства, трговине дрогом, оружане пљачке, врачања, клеветања вере и слично;
- за крађу, без обзира на пол, у зависности од тежине случаја одсецају се руке: једна рука до шаке, лакта, читава рука до рамена или обе шаке (наведени закон може да се изведе и над малолетном особом, на начин који одреде верске уleme).

Прилог 2

Табела 2: Преглед терористичких напада у иностранству чији су извршиоци пореклом са Балкана (углавном припадници Ал Каиде, ГИА и Исламске државе) или имају неку врсту везе са тим простором (учешће у рату, боравак, обука, средства, документа, обавештајне информације, финансије и сл.)

Терористичка активност	Време	Учесници и везе са простора Балкана
Бомбашки напад на Светски трговински центар	Фебруар 1993.	Third World Relief Agency (TWRA), Clement Rodney Hampton-el - веза са „Исламском добротворном организацијом“ и Алијом Изетбеговићем
Бомбашки напад на зграду Саудијске националне гарде у Ријаду	Новембар 1995.	Muslih Al Shamran, муџахедин из БиХ
Покушај напада аутомобилом бомбом на чланове „Г7“ у Лилу, (Roubaix Gang)	Март 1996.	Christophe Caze Lionel Dumont, муџахедин из БиХ
План атентата на Јована Павла II, Болоња	Септембар 1997.	Чланови „Algerian Armed Islamic Group“ (GIA) - Kamel bin Ali, звани „Abu Hamza“ и други муџахедини из БиХ
Бомбашки напади на Амбасаде САД у Танзанији и Кенији	Август 1998.	Mamdouh Mahmud Salim, Abdul Rashim al-Nashiri – везе са визом БиХ и финансирањем наведеног напада посредством „Benevolence International Foundation“
Бомбашки напад „Millenium“	Децембар 1999.	Karim Said Atmani, везе са члановима „Алжирске групе“ са простора БиХ

		непосредно пред планирани напад
Напад на разарач ратне морнарице САД	Октобар 2000.	Abdul Rahim al-Nashiri, Hassan al-Khamiri, Ibrahim al-Thawer, aka “Nibras” - муџахедини из БиХ
Терористички напад на Светски трговински центар и Пентагон у САД	Септембар 2001.	Khalid Sheikh Muhammed, Nawaf al-Hazmi, Khalid al-Mindhar, Ramzi Binalshihb – муџахедини из БиХ
Убиство Данијела Перла	Фебруар 2002.	Omar Saeed Sheikh, припадник једне од хуманитарних организација која је деловала у БиХ
Бомбашки напад на ноћни клуб у Балију	Октобар 2002.	Reda Seyam, доводи се у везу са обавештајном службом Саудијске Арабије за коју је радио на простору БиХ
Бомбашки напад у Ријад	Мај 2003.	Khalid al-Juhani, Abdel Karim Al-Tuhami Al-Majatii – муџахедини из БиХ
Бомбашки напад у Истанбулу	Новембар 2003.	Habib Aktaş, Azad Ekinçi – муџахедини из БиХ
Бомбашки напад на воз у Мадриду	Март 2004.	Amer Azizi, Abdelmajid Bouchar – боравили у БиХ
Убиство Пол Џонсона, држављанина САД	Мај/Јун 2004.	Abdel Aziz Al-Muqrin – муџахедин из БиХ
Убиство Теа Ван Гога	Новембар 2004.	Коришћено оружје је пореклом из БиХ
Планиран бомбашки напад током сахране папе Јована Павла II	Април 2005.	Сеид Реџематовић, члан АИО и други припадници вахабијског покрета из Горње Маоче, а оружје које је планирано за напад, прокријумичарено је из Загреба у Италију
Бомбашки напад на метро у Лондону	Јул 2005.	Abu Hamza al-Masri – муџахедин из БиХ, који је имао држављанство БиХ

Масакр у тржном центру „Salt Lake City“	Фебруар 2007.	Сулејман Таловић, емигрант из БиХ
Планиран бомбашки напад на војну базу „Fort Dix“	Мај 2007.	Dritan Duka, Shain Duka, Ejlvir Duka, Agron Abdulahu – Албанци из Македоније
Покушај терористичког напада на Амбасаду САД и Виени, Р. Италија	Октобар 2007.	Асим Џејвановић, држављанин БиХ који је живео у Аустрији, и Мехмед Џуџић – држављанин БиХ, извршилац и наводни налогодавац
Планиран атентат на тада активног и бившег премијера Велике Британије, Гордона Брауна и Тони Блера	Август 2008.	Krenar Lusha – Албанац који је емигрирао у Велику Британију
Терористички напад у Мумбају	Новембар 2008.	Zaki-ur-Rehman Lakhvi – Муџахедин из БиХ
Чланови тзв. завереничке групе „Raleigh Group“	Јул 2009.	Enes Subašić – пореклом из БиХ, Hysen Sherifi – пореклом са КиМ
Чланови завереничке групе која је планирала нападе на метро у Њујорку	Јануар 2010.	Adis Medunjanin – емигрант из БиХ и “Tahir”, муџахедин из БиХ
„Mavi Marmara“ – исламски хуманитарни активисти који су се испред појаса Газе сукобили са израелским снагама	Мај 2010.	Bulent Yildirim, Fuad Ramiq – Албанци из Македоније, Osman Atalay – муџахедин из БиХ
Планирање бомбашког напада на ноћни клуб у Тампи, САД	Јануар 2012.	Sami Osmakas - емигрант са КиМ
Убиство припадника оружаних снага САД на Франфуртском аеродрому	Фебруар 2012.	Arid Uka - Албанац пореклом са КиМ

у СР Немачкој		
Бомбашки напад на аутобус у Бургасу	Јул 2012.	Балканска ћелија Хезболаха
Аустријска терористичка ћелија радикалних муслимана која се припремала за извођење терористичких напада у иностранству	Септембар 2012.	Аднан Карабеговић, Харун Мехичевић – држављани БиХ
Терористички напад у турској провинцији Нигде	Март 2014.	Два држављанина Р. Албаније и један са простора КиМ, сви ветерани са ратишта у Сирији
Самоубилачки напад у Багдаду, Ирак	Март 2014.	Blerim Heta – Албанац пореклом са КиМ
Самоубилачки напад у Багдаду, Ирак	Август 2014.	Emrah Foјnisa – Албанац пореклом са КиМ
Самоубилачки напад у провинцији Салахудин, Ирак	Мај 2015.	Бујар Авдија – Албанац пореклом са КиМ
Самоубилачки напад у Рамади, Ирак	Мај 2015.	Фатљум Шаљаку – Албанац пореклом са КиМ
Самоубилачки напад у Тадмуру, Сирија	Јун 2017.	Б.П. – Албанац пореклом са КиМ

Извор: Аутор

Прилог 3

Преглед терористичких напада на територији Федерације БиХ у периоду од 1996. до 2015. године

- Покушај убиства представника Уједињених нација у Мостару, који се десио 12. фебруара 1996. године.
- Покушај атентата на римског папу приликом његове посете Сарајеву 12. априла 1997. године. За постављање веће количине експлозива, који је на време открила полиција Федерације БиХ, оптужени су муџахедини.
- Напад на америчког војног инструктора 20. октобра 1997. у Зеници.
- Бомбашки напад у западном Мостару у ноћи између 17. и 18. новембра 1997. године. За злочин су осуђени бивши припадници одреда Ел Муџахедин Али Ахмед Али Хамад, Ахмед Зухаир Хандалае и Небил Али Али Хила (звани Абу Јемен).
- Бомбашки напад у Травнику 31. јула 1998. године, при чему је подметнутом експлозивном направом убијен полицајац повратник Анте Ваљан. За убиство је оптужен вахабијски покрет и уредник исламског часописа „САФФ“.
- Бомбашки напад у Травнику 9. фебруара 1999. године.
- Бомбашки напад у Сарајеву 16. марта 1999. године.
- Убиство породице Анђелић у Костајници код Коњица 24. децембра 2002. године. Злочин је починио припадник вахабијског покрета Муамер Топаловић због верског фанатизма. Терориста је био члан организације „Активна исламска омладина“ и хуманитарне организације „Џемијер ел Фуркан“ из Сарајева, коју је финансирао Високи Саудијски Комитет.
- Бомбашки напад на Кока-Колину фабрику у Хацићима 30. марта 2003. године. Нападаци су оставили поруку „За Сједињене Америчке Државе од Исламског цихада“.
- У новембру 2005. спречен је бомбашки напад тако што је ухапшена терористичка група Мирсада Бекташевића.

- Бомбашки напад у Витезу у октобру 2008. године.
- Бомбашки напад у Бугојну 27. јуна 2010. године. У овој терористичкој акцији је убијен Звонко Барбић. За злочин су осуђени Сувад Ђидић и Алмир Ибрахими, припадници вахабијског покрета.
- Дана 28.10.2011. године, Мевлид Јашаревић из Новог Пазара, припадник вахабијског покрета, пуцао је из аутоматске пушке по амбасади САД, приликом чега је рањен полицајац Мирсад Велић. Јашаревић је код себе, поред пушке имао и две ручне бомбе, а у непосредној близини извршења напада имао је још једну такву гарнитуру наоружања постављену на видно место, што не искључује могућност да је имао у плану да делује са још неким лицем.
- Дана 27.04.2015. године, 24-годишњи Нердин Ибрић из села Сапна, општина Зворник, је узвикујући „Алаху екбер“ упао у полицијску станицу у Зворнику и при томе убио једног полицајца, а двојицу ранио. Нападач је извршио наведени напад у моменту вршења смене полицајца, када је највећи број запослених у станици, али и када је најмања опрезност, што указује да је нападач пажљиво планирао наведени напад, те да је био свестан да исти неће преживети. Именовани је био присталица вахабистичког покрета у БиХ.
- Дана 18.11.2015. године, у сарајевском насељу Рајловац, Енес Омерагић, присталица вахабистичког покрета у БиХ, убио је Амина Салкића и Недељка Радића, припаднике оружаних снага БиХ. Обзиром да је на месту извршеног злочина било и других лица, ван безбедносних структура БиХ, може се закључити како је овај напад био конкретно усмерен на припаднике оружаних снага. Приликом покушаја полиције да ухапси Омерагића, именовани је извршио самоубиство бомбом и при томе ранио три припадника МУП-а БиХ. Непосредно након напада Интернет портал „Вијести уммета“, поздравио је убиство војника и позвао на сличне акције – „Упозоравали смо вас да ће Европом тећи крв, а посебно Босном, и да је оно што долази горе и горчије. И ето га, десило се, убијена су два прљава војника која су се борила за национализам и бранили државу и владу која им никакво добро није донела. Убијена су два војника од којих је један Србин, прави невјерник, а други Бошњак, *муртед* (отпадник од вјере)“.

Прилог 4

Општине у БиХ у којима постоји већи број припадника и симпатизера
вахабистичког покрета

Извор: Аутор

Прилог 5

Преглед екстремистичко-терористичког испољавања лица албанске националности са Косова и Метохије у периоду од 2013. до 2017. године

- Током 2013. године, на друштвеним мрежама и у појединим медијима појавила се фотографија припадника „Косовских безбедносних снага“ у униформи и са обележјима те паравојне организације, на којој су већина имали подигнуте кажипрсте десне руке, гест који је карактеристичан за припаднике ИД (у преводу би значило „Бог је један“). Фотографија је настала у Саудијској Арабији, током такмичења у читању Курана, које је организовао тадашњи престолонаследник Салман бин Абдул Азиз и министар одбране те земље, Халид бин Султан бин Абдул Азиз.
- Косовски држављанин Блерим Хета, звани „Абу Хабеб ел Косови“, из Урошевца, извршио је самоубилачки напад дана 25. марта 2014. године, приликом чега је усмртио 52 Ирачанина. То представља први случај да је неко са простора Западног Балкана извршио самоубилачки напад. Пре одласка у Ирак, Хета је често одлазио у џамије широм Косова и у Македонију, гледао снимке молитви и предавања разних имама, али највише Шефхета Краснићија са „Косова“ и Бекира Халимија еид Омера из Македоније. Именовани се у потпуности посветио вери и традиционалним начинима живљења вахабија.
- Негде у исто време, отац осмогодишњег Ериона Абаза одвео је свог сина у Сирију у камп за обуку бомбаша самоубица. О томе сведоче фотографије детета објављене на друштвеним мрежама на којима се Абаз види са обележјима ИД.
- Почетком маја 2015. године, косовски Албанац, Буја Авдија, погинуо је у самоубилачком нападу, приликом којег је усмртио 36 курдских војника.
- Средином месеца маја 2015. године, косовски Албанац, Фатљум Шаљаку, био је један од шест бомбаша самоубица, који су учествовали у нападу на зграду владе у Рамади у Ираку. Шаљаку се прикључио ИД током 2013. године, а до тада је био у једној од најпрестижнијих школа у Лондону.

- Крајем 2015. године турска полиција ухапсила је Висара Цакићија, сина званичника „Владе Косова“, потпредседника „Демократске партије Косова“ у Подујеву. Висар је ухапшен зато што је покушао да се придружи припадницима ИД у Сирији.
- Специјално тужилаштво „Косова“ подигло је оптужницу против Зекерија Ђазимија, имама џамије „Ел Кудус“ из Гњилана, као и против још шест лица због регрутовања за тероризам, као и за јавно подстрекивање и ширење мржње и националне, верске и етничке нетрпељивости.
- Косовски тужилац Басри Морина суспендован је 14. новембра 2015. године, зато што је учествовао на скупу верског карактера, који је организовао имам из Призрена Мазлам Мазлами. Морина се на том скупу лично позивао на шеријат.
- Средином новембра 2015. године, косовски Албанац Елдин Хоџа, ухапшен је уз још 16 лица у више европских земаља, јер је имао „важну улогу“ у терористичкој ћелији терористичке организације „Rawati Shax“, а 2014. године је боравио у кампу ИД у Сирији.
- Почетком децембра 2015. године, на „Косову“ је ухапшен Албанац Самет Иштија који је преко друштвене мреже „Фејсбук“ објављивао претеће поруке упућене политичарима, медијима и амбасадорима. Једна од тих порука била је упућена Трејси Ен Џејкобсон, бившој амбасадорки САД у Приштини, у којој је Имишти поручио: „Америчка, јеврејска влада каже да нова влада треба да се бори против корупције. Док је ова госпођа овде, неће бити правде на Косову. Овај неверник заслужује шеријатску казну“.
- Четворица наоружаних симпатизера ИД са обележјима те терористичке организације ухапшени су почетком фебруара 2016. године испред Високих Дечана.
- До 2016. године са „Косова“ је било на стипендираном школовању у Саудијској Арабији око 200 лица, од којих се већина вратила са мисијом и новцем да настави са ширењем вахабијског учења. Међу њима су Фадил Муслију и Фадил Сагојева, који су током те године са собом из Саудијске Арабије донели новац за организацију летњих кампова, кроз које је вршена верска индоктринација и поједини облици војне обуке.
- Дана 18.07.2016. године, пет косовских Албанаца, Бесник Љатифи, Енес Љатифи, Газменд Хаљиљај, Миљазим Хацијај и Фехми Муса осуђени су на 49 година и 3

месеца затвора због тероризма. Они су представљали тзв. „Бадовачку групу“, јер су 11.07.2016. године, код језера Бадовац, у општини Грачаница, наоружани, у црним униформама и уз заставу ИД, планирали да сниме пропагандни филм, али и да баце отров у ово језеро из којег се снабдева приштински регион.

- Дана 23.09.2016. године, косовски Албанац Ардит Ферези, осуђен је на 20 година затвора због пружања материјалне подршке ИД крађом личних идентификационих података 1351 запослених у војсци и Влади САД, чиме их је ставио на „листу за одстрел“ од стране припадника ове и сличних исламистичких организација. За Фереза се сумња да је вођа хакерске ћелије ИД на „Косову“ која себе назива „Косовски хакери безбедности - Пентагон тим“. ФБИ је оптужио ову хакерску групу да је током августа 2015. године украда („хаковала“) податке кредитних картица, као и имена, адресе и e-mail адресе око 100.000 Американаца.
- Од 04. до 15. новембра 2016. године на „Косову“ је ухапшено 19 лица са тог простора и из Р. Македоније под сумњом да су повезани са ИД. Они су планирали извођење напада на „Косову“ и у Албанији, а били су у контакту са Љавдримом Муцахеријем, припадником ИД. Мето напада ове групе су били навијачи и фудбалска репрезентација Израела током фудбалског меча са репрезентацијом Албаније у Елбасану.
- Крајем новембра 2016. године, протерано је неколико држављана „Косова“ са територије Шпаније због повезаности са ИД.
- Имам исламске заједнице на Косову и члан ИД, косовски Албанац Ридван Хаџифи, звани „Ал Косови“, погинуо је почетком фебруара 2017. године у Сирији.
- Имам Велике џамије Исламске заједнице у Приштини, Шафхет Краснићи, оптужен је 27.02.2017. године од стране специјалног тужилаштва „Косова“ због подстицања кроз предавање следбеника да се прикључе на ратиштима у Сирији и Ираку, али и због изазивања расне, верске и етничке мржње.
- Тројица од четворице косовских Албанаца који су ухапшени дана 30.03.2017. године, враћени су из Италије због сумње да су чланови терористичке ћелије, те да су припремали терористичке нападе у тој земљи. Планирана мета тих напада био је мост Ријалто у Венецији, на који су планирали да поставе ручно прављену бомбу.

Прилог 6

Преглед екстремистичко-терористичког испољавања вахабија са подручја Рашко-полимске области у периоду од 2002. до 2006. године

- У циљу привлачења пажње, 25. септембра 2002. године у Сјеници је организована поворка од 10-ак аутомобила, на чијем је челу ношена црна муцахединска застава. У току мимохода са грађанима узвикиване су пароле „хоћемо Босну“ и „Санџак је Босна“. Исте године је овај покрет привукао пажњу дељењем летака у Прибоју, Пријеполју и Новој Вароши, а затим у Сјеници, Новом Пазару и Тутину, којима муслимани из Санџака позивани да својим комшијама православцима не честитају Божић и друге празнике, као и да не учествују у њиховим прославама, јер ће их у супротном стићи „проклетство и Алахова срџба“.¹⁶⁵
- Током 2003. и 2004. године на Интернет сајту „Слободни Санџак“ најављивано је формирање паравојне формације „Санџачких вукова“. Испод фотографије вука, декорисане са три полумесеца (детал са незваничног грба „Санџака“) стајао је слоган: „На одмазду одговори одмаздом“ или „Овде се не живи да би се умирало, овде се умире да би се живело - придружите се санџачким вуковима“. Такозвани „Санџачки вукови“ су се након тога извесно време интензивно спомињали на Интернет страницама муслиманских удружења у иностранству, првенствено у Немачкој и Швајцарској.
- Јуна 2005. године, група вахабија из Новог Пазара избацила је на силу део ћилима за молитву из „Араб-џамије“ поред реке и ту вршила верске обреде. Слично је било и у другим џамијама, као што је „Ахмед-војводина“ џамија у којој су вахабије прекидале верску службу и вербално провоцирале локалне вернике.
- Почетком фебруара 2006. године одржан је митинг у Новом Пазару у знак протеста због увредљивих карикатура пророка Мухамеда у данском листу „*Jiland posten*“. Организатори овог протеста биле су вахабије из Новог Пазара и Сјенице, а митингу је присуствовао велики број припадника овог покрета из Федерације БиХ, са КиМ, као и из Македоније и других земаља из региона. На митингу су поред запаљивих говора против САД, Израела и Данске, паљене и заставе тих земаља.

¹⁶⁵ Мијалковски Милан, „Терористи „спавачи“ у Србији и Црној Гори“, Војни информатор, НИЦ Војска, јануар – април 2004, стр. 23.

- Јуна 2006. године у Новом Пазару је отказан концерт музичке групе „Балканика“, јер је група вахабија изашла из локалне „Араб–џамије“ и разбацала инструменте. Вахабије су тада биле подржане групом навијача фудбалског клуба „Нови Пазар“, а након скупа вратили су се у поменућу џамију.
- Октобра исте године дошло је до више инцидената у виду напада на поједине хоџе, њихове верске и приватне објекте.
- Почетком новембра 2006. године у „Араб–џамији“ дошло је до физичког и вербалног сукоба радикалних исламиста и припадника – следбеника „Мешихата Санџак “ који подржавају Муамера Зукорлића. До сукоба је дошло зато што су вахабије инсистирале да се поподневна молитва обавља по њиховом верском обреду. У сукобу је дошло и до употребе ватреног оружја од стране умерених верника који су покушали да заштите имама Хариса Хаџића од напада вахабија. При томе су тројица припадника вахабијског покрета рањена из пиштоља, а вахабије су из наведене џамије истеране тек на интервенцију припадника МУП-а Републике Србије.

Прилог 7

Табела 3: Преглед дела балканских милитантно исламистичких Интернет сајтова и електронских медија¹⁶⁶

BALKAN MILITANT ISLAMIST WEBSITES/ ELECTRONIC MEDIA

WEBSITE/MEDIA	ADDRESS	ORIENTATION/ EDITORIAL POLICY	ASSOCIATED WITH	FACEBOOK FANS
Balkanski Emirat	http://balkanskiemirat.blogspot.com/	n/a	Nusret Imamović	n/a
Ensarija Šerijata	http://www.geocities.ws/ensarije_serijata/onama.htm	Islamist/Pro-Taliban	Abu Hamza al-Misri	n/a
Kelimetul-Haqq	http://www.kelimetul-haqq.org/	(unknown)	Nedžad Balkan	n/a
PutHilafeta	http://puthilafeta.blogspot.com/	Islamist/Pro-ISIS	(unknown)	n/a
PutVjernika	www.putvjernika.com	Pro-al Nusra Front	Nusret Imamović	n/a
PutVjernika (Facebook portal)	https://www.facebook.com/putvjernika.official	Pro-al Nusra Front	Nusret Imamović	5,495
SalafiMedia Balkan	https://www.youtube.com/user/SalafiMediaBalkans	Pro-ISIS		
Saff	www.saff.ba	Islamist/Anti-ISIS	Fatmir Alispahić, Ezhar Beganović	14,757
Spašena Skupina	www.spasenaskupina.com	Islamist/Pro-ISIS	Bilal Bosnić	n/a
Stazom Islama	www.stazomislama.com	(non-political)	Idriz Bilbani	122
Vijesti Ummeta	www.vijestiummeta.com	Islamist/Pro-ISIS	(unknown)	16,370

¹⁶⁶ Bardos N. Gordon, „From the Balkans to ISIS: Militant Islamism in Southeastern Europe“, SEERECON - Security and Intelligence Series Special Analytical Report, December 2014, pg 60, Интернет, <http://seerecon.com/wpcontent/themes/seerecon/images/seerecon-report-web.pdf>, 17.06.2017